

Promo - LEX

Promovarea democrației și a drepturilor omului

Raportul a fost pregătit în cadrul Programului de stagii în
domeniul drepturilor omului al Societății Deschise

Justiția Juvenilă
Situația din Regiunea Transnistreană a Moldovei în
raport cu Standardele Internaționale

Autor: Miranda Merkviladze
Magistru în drept internațional și drepturile omului

Realizat cu sprijinul unui grant din partea Fundațiilor pentru o Societate Deschisă

Iulie 2013
Chișinău, Republica Moldova

Cuvânt înainte

Prezentul raport se concentrează pe situația justiției juvenile în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Punctele de vedere și/sau concluziile raportului nu implică nicio poziție politică.

Transnistria nu este recunoscută ca stat independent de către comunitatea internațională. Aceasta este *de jure* parte a Republicii Moldova. Raportul se va referi la factorii de decizie din regiunea transnistreană ca autorități *de facto* sau autorități regionale. De asemenea, termenii „constituție”, „legislație”, „decret prezidențial”, „lege” se vor referi la actele normative *de facto* ale regiunii. Raportul nu implică recunoașterea lor *de jure*.

Acest raport este publicat în cadrul Programului de stagii în domeniul drepturilor omului al Societății Deschise din 2013, realizat de către autor în Republica Moldova, în cadrul Asociației Promo-LEX. Programul de stagiu este o parte a colaborării între Programul de Granturi pentru Drepturile Omului și Guvernare (PGDOG) și Programele de burse (PB) ale Fundațiilor pentru o Societate Deschisă.

Opiniile exprimate în acest raport sunt cele ale autorului și nu reflectă neapărat pozițiile oficiale ale Asociației Promo-LEX sau ale Fundațiilor pentru o Societate Deschisă (FSD).

Versiunea originală și oficială a raportului este cea în limba engleză. Raportul este, de asemenea, disponibil în limba română.

Mulțumiri

Autorul aduce mulțumiri tuturor celor care au contribuit la acest raport oferind informații, asistență și susținere.

CUPRINS

Introducere	4
Terminologie.....	5
Metodologia de cercetare	5
Obstacole.....	6
Contextul istoric	7
Obligațiile din domeniul drepturilor omului	10
Justiția juvenilă în Moldova.....	13
Cadrul juridic de facto din Transnistria	17
Constituția	17
Raportul față de tratatele internaționale	19
Legislația din domeniul justiției juvenile și standardele internaționale	20
Procedurile penale aplicate minorilor	23
Procedurile judiciare aplicate minorilor.....	28
Metode alternative de soluționare a cauzelor/litigiilor penale.....	31
Cadrul instituțional al administrării justiției juvenile	36
Autoritățile de facto	36
Ministerul afacerilor interne	36
Comitetul de anchetă.....	38
Ministerul justiției.....	40
Comisia pentru protecția minorilor.....	41
Sistemul judecătoresc.....	42
Ombudsmanul pentru drepturile omului.....	43
Administrarea practică a justiției juvenile	45
Cauzele delincvenței	47
Măsuri și programe	48
Societatea civilă și comunitatea	49
Organele de drept și delincvența juvenilă	50
Minorii în detenție preventivă.....	53
Minorii în instanță.....	55
Condamnarea minorilor	58
Concluzii	68
Recomandări	69

Introducere

Scopul acestui raport este de a prezenta rezultatele cercetării cu privire la situația justiției juvenile în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Studiul și-a propus să compare legile, politicile și practica justiției juvenile în regiunea transnistreană cu standardele internaționale relevante și să identifice posibile deficiențe sau lacune. Cercetarea a încercat să afle, în special, dacă există strategii de prevenire a delincvenței juvenile și programe de reabilitare pentru minori, și ce garanții procedurale sunt prevăzute în legislația *de facto* precum și în practica de urmărire penală și în procedurile judiciare, dacă sunt incluse în legislația *de facto* măsuri alternative detenției și dacă acestea sunt folosite în practică, dacă deținuții minori au acces la cursuri de educație vocațională/instruire etc.

Raportul evaluează sumar rolul și implicarea autorităților constituționale moldovenești în aplicarea justiției juvenile în regiunea transnistreană. Totuși, deși evoluțiile din regiunea transnistreană sunt legate și, în multe privințe, depind de evoluțiile din restul Moldovei, raportul nu face o analiză comparativă a situației de pe cele două maluri. Acesta se axează exclusiv pe situația din regiune și pe respectarea standardelor internaționale în domeniul drepturilor omului în administrarea justiției pentru minori.

Raportul include, de asemenea, recomandări privind abordarea zonelor problematice descoperite la realizarea cercetării.

Acesta este unul dintre primele studii de cercetare dedicate situației justiției pentru minori din regiune. Un alt studiu al situației „Justiția juvenilă: analiza legislației și administrării justiției pentru minori în cazul infracțiunilor și delictelor comise de minori” a fost efectuată în 2011 de către organizația neguvernamentală „Interacțiune” împreună cu un reprezentant al Ministerului *de facto* al justiției, cu sprijinul UNICEF.¹ De asemenea, în februarie 2013, a fost publicat Raportul „cu privire la drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova”, autorul căruia este Thomas Hammarberg. Raportul s-a referit la diverse aspecte ale problematicii drepturilor omului. Autorul a dedicat un paragraf din raport problemei justiției juvenile din regiune, subliniind că „trebuie realizată o evaluare a situației actuale în ceea ce privește detenția minorilor”, care ar putea servi „drept fundal pentru revizuirea completă a abordării criminalității juvenile.”²

---

¹ Potrivit autorilor, în timpul cercetării, a fost dificil de obținut informații de la procuratura și miliția din regiune, în pofida faptului că președintele *de facto* și Ministerul *de facto* al justiției din regiune au susținut proiectul. Rectorul Universității, implicat în proiectul de cercetare, a fost de mare ajutor în desfășurarea conferinței. În conformitate cu ordinul (nr. 761/01-25) al președintelui *de facto* din 19 august 2010, Ministerul *de facto* al justiției a participat la implementarea cercetării, care avea drept scop susținerea minorilor în conflict cu legea (susținute de UNICEF).

² Thomas Hammarberg, expert superior ONU, Raport privind drepturile omului în regiunea transnistreană a Republicii Moldova, 14 februarie 2013, p.21

Terminologie

În domeniul justiției juvenile se folosesc termeni sinonimi, cuvinte cu sens similar. În sensul prezentului document, este important să oferim unele definiții. Deseori, cuvintele „copil” și „minor” sunt folosite ca sinonime. Convenția pentru Drepturile Copilului (CDC) definește copilul ca fiind „orice ființă umană sub vârsta de optsprezece ani, exceptând cazurile când, în conformitate cu legea aplicabilă copilului, majoratul este atins mai devreme”³, iar minori - ca „orice persoană sub vârsta de 18 ani.”⁴ Delincvenții minori și copiii aflați în conflict cu legea sunt termeni sinonimi, definiți, după cum urmează: „persoane sub vârsta de 18 ani care au încălcat legislația penală”⁵ și, respectiv, „copii bănuiți, învinuiți sau găsiți vinovați de o încălcare a legii penale”⁶. Comitetul preferă termenul „copii în conflict cu legea” și „copil” termenului „juvenil”⁷. Prezentul raport va folosi ambii termeni în mod similar. Termenul „minor” va fi, de asemenea, utilizat împreună cu termenii „juvenil” și „copil”. Privarea de libertate înseamnă „orice formă de detenție sau închisoare sau plasarea unei persoane într-un cadru privativ de libertate, public sau privat, din care persoana nu poate pleca după dorință, prin ordinul unei autorități publice judiciare, administrative sau de alt gen”⁸. Detenția este condiția persoanei private de libertate ca urmare a învinuirii sau condamnării pentru o infracțiune⁹. Pedepsa cu închisoarea este condiția persoanei private de libertate ca urmare a condamnării pentru o infracțiune¹⁰.

Metodologia de cercetare

Cercetarea a fost efectuată de către autor sub supravegherea Asociației Promo-LEX. Cercetarea folosește o metodologie combinată de muncă la birou și vizite în teren.

Cercetarea la birou a presupus întocmirea unei liste a principiilor și elementelor de bază ale unei politici și practici cuprinzătoare de justiție juvenilă bazate pe tratatele, normele și îndrumările internaționale și regionale relevante, precum și pe alte documente care stabilesc standarde și norme. Printre asemenea documente internaționale se numără: Convenția cu privire la Drepturile Copilului (CDC), Regulile Minime ale Națiunilor Unite pentru Administrarea Justiției Juvenile (Regulile de la Beijing), Îndrumările ONU pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile (Principiile de la Riyadh), Regulile Minime ale ONU pentru Măsurile Neprivative de Libertate (Regulile de la Tokyo), Regulile ONU pentru Protecția Minorilor Privati de Libertate (Regulile de la Havana), Convenția Împotriva

---

³ Adunarea Generală a ONU, *Convenția cu privire la drepturile copilului (CDC)*, Rezoluția Adunării Generale a ONU 44/25, 20 noiembrie 1989, art.1

⁴ Adunarea Generală a ONU, *Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana)*, adoptate prin Rezoluția 45/113, 14 decembrie 1990, regula 11(a)

⁵ Robert Agnew, *Delincvența Juvenilă: Cauze și Control*, Ediția a treia, Oxford University Press, 2009, p.4

⁶ Comitetul pentru drepturile copilului, *Comentariu General al CDC Nr.10: Drepturile Copiilor în Justiția Juvenilă*, 25 aprilie 2007, introducere

⁷ Carolyn Hamilton, *Îndrumar pentru reforme legislative în justiția juvenilă*, Centrul juridic pentru copii și Fondul Națiunilor Unite pentru Copii (UNICEF), Secția Protecția Copiilor, New York, May 2011, p.3

⁸ Regulile de la Havana, vezi 4, regula 11(b)

⁹ Adunarea Generală a ONU, *Corpul de Principii pentru Protecția Persoanelor sub orice formă de detenție sau închisoare*, Rez AG 43/173, 9 decembrie 1988, anexa - termeni folosiți

¹⁰ Ibid.

Torturii (CAT), Comentariul General nr.10 „Drepturile copilului în justiția pentru minori” al Comitetului pentru Drepturile Copilului, și altele.

Revizuirea la birou a fost efectuată pentru a evalua dacă principiile și elementele de bază ale unei politici cuprinzătoare a justiției juvenile menționate mai sus sunt prezente în legislația *de facto* a regiunii transnistrene.

De asemenea, cercetarea și-a propus să evalueze sumar rolul și implicarea autorităților constituționale moldovenești în aplicarea justiției juvenile în regiunea transnistreană.

Cu toate acestea, accentul principal al cercetării a fost pus pe identificarea măsurii în care aceste elemente de bază, principii și măsuri sunt aplicate în practică în regiune.

Cercetarea în teren a inclus colectarea de informații, prin intermediul interviurilor, organizată în baza unor chestionare pregătite din timp, la instituția națională pentru drepturile omului din Moldova (Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova), organizații internaționale și interguvernamentale, ONG-uri și, în general, societatea civilă ce activează în domeniu și care ar deține anumite date statistice și/sau teoretice și o înțelegere a problemelor specifice legate de situația justiției juvenile din regiune. Au fost efectuate vizite în regiunea transnistreană cu scopul desfășurării unor întâlniri/interviuri cu toate organizațiile neguvernamentale relevante și instituțiile locale responsabile pentru drepturile omului (Ombudsmanul pentru drepturile omului). Inițial, au fost planificate și întâlniri cu autoritățile relevante *de facto* din regiune, dar organizarea acestor întâlniri nu a fost posibilă.

A fost planificată și o vizită la colonia educațională pentru minori din raionul Camenca din regiunea transnistreană, organele competente *de facto* nu au permis accesul în această instituție.

Colectarea datelor statistice a inclus solicitarea unor date oficiale cu privire la numărul de deținuți minori de la Departamentul Instituțiilor Penitenciare al Ministerului Justiției al Republicii Moldova. Informațiile furnizate de către Departament nu conțin date privind regiunea transnistreană, ceea ce indică asupra faptului că Departamentul nu are acces la informații privind statisticile în colonia educațională pentru minori din raionul Camenca din regiunea transnistreană.

Solicitări de date statistice au fost expediate, de asemenea, și Serviciului Penitenciar *de facto* din Transnistria. Informațiile solicitate includ numărul și vârstele copiilor deținuți, numărul copiilor condamnați, tipurile de infracțiuni pentru care copiii sunt deținuți/condamnați, precum și informații cu privire la mecanismul plângerilor și existența cazurilor de plângeri oficiale cu privire la condițiile sau tratamentul deținuților minori. Solicitarea a rămas fără răspuns.

Autorul, de asemenea, a planificat să se întâlnească cu foști deținuți și/sau membrii familiilor lor și membrii familiilor deținuților actuali, dar, din cauza accesului limitat la informație, obținerea datelor de contact ale foștilor deținuți minori sau membrilor familiilor deținuților actuali a fost imposibilă.

Obstacole

Obstacolele pe care le-a întâmpinat autorul în timpul cercetării pot fi împărțite în două categorii: accesul limitat la informații și lipsa informațiilor din sursele accesibile.

Informațiile furnizate de către autoritățile *de facto* s-au limitat la cadrul legal *de facto* care reglementează răspunderea juridică a infractorilor minori. Autoritățile *de facto* au dat dovadă de

reticență în furnizarea informațiilor cu privire la practica sistemului justiției juvenile din Transnistria, subliniind că „nu prezintă niciun interes practic studierea suplimentară a aplicării principiilor justiției juvenile în Transnistria.”¹¹

Singurul oficial din partea guvernului *de facto* care a fost de acord să se întâlnească și să discute problemele legate de justiția juvenilă a fost vicepreședintele Comisiei municipale pentru protecția minorilor. Întâlnirea a fost scurtă, și doamna Sidorova a solicitat autorului să-i trimită chestionarul detaliat pe e-mail. În pofida numeroaselor reamintiri, autorul nu a primit un răspuns la mesajele sale.

Autorităților competente le-a fost expediată, de asemenea, o solicitare de permisiune de a vizita colonia educațională pentru minori din Camenca; cu toate acestea, autorul nu a primit niciun răspuns. Nici solicitările de date statistice cu privire la numărul și vârsta minorilor deținuți în regiune, și alte informații, nu au primit răspuns.

În cazurile în care accesul la informație nu era limitat, apărea problema lipsei de informații. Lipsa de informații a fost observată în cadrul ONG-urilor de pe ambele maluri ale Nistrului. Organizațiile de pe malul drept ce se ocupă de problemele copiilor aflați în conflict cu legea cunosc doar situația din restul Republicii Moldova, nu și cea din regiunea transnistreană. ONG-urile care activează în regiunea transnistreană nu se concentrează doar pe aspectele legate de drepturile copiilor sau ale copiilor în conflict cu legea. Câteva ONG-uri din regiune au realizat proiecte pe problematica deținuților minori, dar, în pofida acestui fapt, dețin informații limitate cu privire la situația generală din domeniu.

Și la Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova (oficiul Avocatului Parlamentar) ne-am ciocnit cu o lipsă de informații. În pofida faptului că, în octombrie 2008, Centrul a desemnat un Avocat special pentru protecția drepturilor copilului la nivel național, Avocatul copilului nu deține informații substanțiale cu privire la situația justiției pentru minori din regiune. Deși Centrul cooperează și coordonează activitatea cu omologul regional din Transnistria pe unele aspecte legate de drepturile omului, drepturile copiilor în conflict cu legea nu se numără printre acestea.

Contextul istoric

Pentru a înțelege mai bine evoluțiile din sistemul de justiție din regiune, este important să se înțeleagă evoluția conflictului și statutul actual al regiunii transnistrene.

La 23 iunie 1990, Moldova și-a declarat suveranitatea¹², și la 23 mai 1991, și-a schimbat numele în Republica Moldova. Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Declarația de Independență, la 27 august 1991, la Chișinău.¹³ Teritoriul nou format independent Republica Moldova includea și regiunea transnistreană. Recunoașterea oficială a Republicii Moldova de către comunitatea internațională a avut loc la 2 martie 1992, când Moldova a aderat la Organizația Națiunilor Unite.

---

¹¹ Răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013 – „проведение дополнительных исследований в области использования принципов ювенальной юстиции в Приднестровье в настоящее время не представляет практического интереса”

¹² Textul Declarației de suveranitate este disponibil în limba română aici: http://www.istoria.md/articol/508/Declara%C5%A3ia_de_suveranitate_a_Republicii_Sovietice_Socialiste_Moldova_R_SSM [accesat la 26 iunie 2013]

¹³ Textul Declarației de Independență este disponibil aici: <http://old.parlament.md/img/pdf/DECLARATION.pdf> [accesat la 26 iunie 2013]

Conflictul transnistrean, care, în prezent, se află în stare de „conflict înghețat”¹⁴, a început în 1989¹⁵. Separatiștii transnistreni au anunțat independența „republicii moldovenești nistrene” (rnm), la 2 septembrie 1990, și au adoptat o „Declarație de independență”¹⁶ la 25 august 1991.

La 6 decembrie 1991, Guvernul Republicii Moldova s-a adresat comunității internaționale și Consiliului de Securitate al ONU, protestând împotriva ocupației teritoriului său. Republica Moldova susținea că militarii Armatei a 14-a au furnizat echipament militar separatiștilor transnistreni și i-au susținut în terorizarea populației civile¹⁷. În cazul *Ilașcu și alții*, CtEDO a constatat că separatiștii transnistreni au reușit, cu ajutorul personalului Armatei a 14-a, să se înarmeze cu arme și muniții luate din arsenalul Armatei a 14-a, staționate în Transnistria¹⁸. Un mare număr de cetățeni ruși din afara regiunii transnistrene, în special cazaci, au venit în Transnistria „pentru a lupta alături de separatiști”¹⁹.

Conflictul armat dintre forțele separatiste transnistrene și forțele de securitate și poliție din Republica Moldova a început în martie 1992 și a durat 5 luni, provocând moartea a câteva sute de persoane. Conflictul armat s-a terminat cu încheierea Acordului de încetare a focului din 21 iulie 1992²⁰, semnat de către Președintele Republicii Moldova, Mircea Snegur, și Președintele Federației Ruse, Boris Elțin.

Acordul prevedea că părțile aflate în conflict urmau să-și retragă forțele armate pentru a permite crearea unei zone de securitate²¹. Documentul, de asemenea, a înființat o Comisie Unificată de Control (CUC), formată din reprezentanți ai celor trei părți (Rusia, Republica Moldova și Transnistria) pentru „asigurarea controlului asupra punerii în aplicare a măsurilor și regimului de securitate în zona [de securitate]”²².

Republica Moldova a adoptat o nouă Constituție la 29 iulie 1994. Constituția stabilește că Republica Moldova este o țară neutră, și interzice dislocarea trupelor altor state pe teritoriul său²³. Constituția conține și o prevedere, potrivit căreia anumitor teritorii, dintre care unele sunt situate pe malul stâng al Nistrului, le poate fi acordată o formă și condiții speciale de autonomie²⁴.

---

¹⁴Parlamentul European, Direcția Generală pentru Politică Externă, Departamentul de Politică: *Problema transnistreană: Dincolo de Status Quo*, octombrie 2012, p.6, disponibil aici:

<http://www.europarl.europa.eu/committees/en/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=78635> [accesat la 26 iunie 2013]

¹⁵ Asociația Avocaților orașului New York, Mark A. Meyer, Raportul “Dezghetarea unui conflict înghețat: Aspecte legale ale crizei separatiste din Moldova”, p.15 <http://www.nycbar.org/pdf/report/NYCity%20BarTransnistriaReport.pdf> [accesat la 26 iulie 2013]

¹⁶ Textul documentului este disponibil în limba rusă aici: <http://mfa-pmr.org/index.php?newsid=230> [accesat la 26 iunie 2013]

¹⁷ Institutul de Politici Publice (IPP), “*Soluționarea Conflictului Transnistrean. Caracteristica succintă a procesului de negocieri*”, 2009, p 5, disponibil la http://www.ipp.md/public/files/Proiecte/blacksee/rom/Aparece_ROM.pdf [accesat la 26 iulie 2013]

¹⁸ *Ilașcu și alții vs. Moldova și Rusia*, nr.48787/99, 8 iulie 2004, para.57

¹⁹ Ibid., par.60

²⁰ Traducerea neoficială de către Misiunea OSCE în Moldova a „Acordului de încetare a focului” din limba rusă în limba engleză este disponibilă aici: <http://www.stefanwolff.com/files/Russian-Moldovan-Ceasefire-Agreement.pdf> [accesată la 26 iunie 2013]

²¹ Ibid., art.1

²² Ibid., art.2

²³ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994 și publicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.1 din 18.08.1994, art.11

²⁴ Ibid., art.111

La 8 mai 1997, la Moscova, a fost încheiat un memorandum, cunoscut sub numele de „Memorandumul din 1997 de la Moscova”, semnat de către președintele Republicii Moldova și președintele de facto al rmn. Memorandumul vizează normalizarea relațiilor dintre regiunea transnistreană și Moldova, și stabilește că toate deciziile luate de către autoritățile moldovenești în ceea ce privește Transnistria trebuie convenite între cele două părți, egalitatea puterii dintre părți și asigurarea unor garanții²⁵. Memorandumul a fost contrasemnat de către statele garante, și anume Rusia și Ucraina, și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE).

În ciuda numeroaselor angajamente ale Rusiei de a-și retrage trupele de pe teritoriul Republicii Moldova²⁶, aceasta nu a respectat angajamentele și nu și-a retras definitiv trupele sale. Conform probelor furnizate de CtEDO în cazul *Ilașcu și alții*, la sfârșitul anului 2004, în Transnistria rămâneau încă cel puțin 200 000 de tone de arme și muniții rusești²⁷. În timpul examinării cazului *Catan și alții* în 2012, Curtea nu a primit confirmări ale retragerii armelor și munițiilor rusești din Transnistria după 2004²⁸.

În noiembrie 2003, Federația Rusă a propus „Memorandumul cu privire la principiile de bază ale structurii de stat a statului unificat”, așa-numitul „Memorandum Kozak”²⁹. Memorandumul propunea o organizare federativă a Republicii Moldova, care oferea rmn autonomie de reprezentare și garanții în legislativul federal nou-creat. În plus, până în anul 2015, rmn urma să dețină trei sferturi de locuri din camera superioară, astfel oferind regiunii drept de veto asupra deciziilor. La 25 noiembrie 2003, Președintele Republicii Moldova la acel moment, dl Voronin, a decis să nu semneze memorandumul, în ciuda acceptării fățișe a propunerii anterioare³⁰.

În mai 2005, Guvernul Ucrainei a introdus o nouă propunere de soluționare a conflictului transnistrean: „Către o soluționare prin democratizare”³¹. În iulie 2005, urmare a acestei propuneri, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat o lege „privind principiile de bază ale statutului juridic special al Transnistriei”³². În consecință, în octombrie 2005, au fost suspendate negocierile oficiale de reglementare. În februarie 2011, Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii s-au implicat în calitate de observatori în noul format de negocieri, denumit „5+2”³³. Avocatul Parlamentar al Republicii Moldova, dl Anatolie Munteanu, a evaluat pozitiv acest proces și a declarat că „relațiile de cooperare stabilite cu organizațiile internaționale implicate în soluționarea conflictului

²⁵ Textul Memorandumului este disponibil în limba rusă aici: <http://mfa-pmr.org/index.php?newsid=220> [accesat la 26 iunie 2013];

²⁶ În noiembrie 1999, OSCE a convocat al șaselea summit la Istanbul, unde a fost semnat Acordul privind adaptarea Tratatului privind Forțele Armate Convenționale în Europa. Printre alte principii, Tratatul, care a fost semnat atât de Republica Moldova cât și de Rusia, stabilește că trupele străine nu pot staționa pe teritoriul Republicii Moldova fără consimțământul său. Rusia și-a asumat angajamentul să retragă trupele sale. Termenul retragerii complete a trupelor a fost extins până în decembrie 2003. La a unsprezecea reuniune a Consiliului Ministerial al OSCE din decembrie 2003, majoritatea miniștrilor s-au arătat „profund îngrijorați de faptul că retragerea forțelor ruse [nu s-ar] fi finalizat până la 31 decembrie 2003”

²⁷ Catan și alții, vezi nota 28, par.35 și Ilașcu și alții, vezi 18, par.131

²⁸ *Catan și alții vs. Moldova și Rusia* [MC], nr.43370/04, 8252/05 și 18454/06, 19 octombrie 2012, para.36

²⁹ Textul „Memorandumului Kozak” în limba engleză este disponibil aici: <http://www.stefanwolff.com/files/Kozak-Memorandum.pdf> [accesat la 26 iunie 2013]

³⁰ <http://www.e-democracy.md/en/monitoring/politics/comments/200312031/> [accesat la 26 iunie 2013]

³¹ Textul propunerii este disponibil în l. rusă aici: <http://constitutions.ru/archives/8043>

³² Parlamentul Republicii Moldova, *Legea cu privire la principiile de bază ale statutului juridic special al Transnistriei*, nr.173, 22 iulie 2005, disponibilă în română și rusă aici:

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313004&lang=1> și aici:

<http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=313004&lang=2> [accesată la 26 iunie 2013]

³³ <http://www.osw.waw.pl/en/publikacje/eastweek/2011-03-02/transnistria-presents-conditions-renewing-negotiations-chisinau> [accesată la 27 iunie 2013]

transnistrean, inclusiv cu participanții la formatul „5+2” [...] sunt soluții corecte ale statului în asigurarea drepturilor omului și libertăților fundamentale pe teritoriul Transnistriei”³⁴.

Până în prezent, comunitatea internațională nu a recunoscut Transnistria ca un stat. Transnistria este recunoscută pe plan internațional ca parte integrantă a teritoriului Republicii Moldova.

Obligațiile din domeniul drepturilor omului

În situația complicată în care un teritoriu, care a declarat unilateral independența, nu este recunoscut pe plan internațional ca un stat și când, prin urmare, nu poate deveni parte la tratate internaționale, inclusiv tratatele privind drepturile omului, și atunci când statul care are jurisdicție asupra acestui teritoriu nu deține niciun control efectiv asupra acestuia, trebuie stabilit cine și în ce măsură are obligația de a proteja și cine poartă responsabilitatea pentru încălcările drepturilor și normelor prevăzute în documentele privind drepturile omului recunoscute la nivel internațional și în principiile general recunoscute ale dreptului internațional cutumiar pe acest teritoriu.

După cum am relatat mai sus, teritoriul transnistrean este recunoscut pe plan internațional ca o parte integrantă a Republicii Moldova.

Republica Moldova este parte la majoritatea tratatelor internaționale sau regionale privind drepturile omului și protocoalele lor opționale. În iunie 2013, Moldova era parte la șapte din nouă tratate internaționale de bază privind drepturile omului³⁵ și protocoalele opționale ale acestora,³⁶ precum și parte a Convenției Europene pentru Drepturile Omului și Libertățile Fundamentale.³⁷

Cu toate acestea, Republica Moldova a formulat rezerve teritoriale sau a făcut declarații la o parte a tratatelor, inclusiv două protocoale opționale la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP), și Protocolul opțional la Convenția cu privire la Drepturile Copilului (privind vânzarea copiilor), declarând că „până la restabilirea deplină a integrității teritoriale a Republicii Moldova, prevederile Convenției se aplică doar pe teritoriul controlat efectiv de autoritățile Republicii Moldova”³⁸, și la Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO), declarând că Republica Moldova „va fi în imposibilitatea de a garanta respectarea prevederilor Convenției în ceea ce privește omisiunile și actele comise de organele autoproclamatei republici transnistrene pe teritoriul efectiv controlat de astfel de organe, până la soluționarea definitivă a conflictului din regiune”³⁹.

---

³⁴Centrul pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, Raport cu privire la respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2011, Chișinău, 2012, p.6

³⁵ Moldova încă nu a semnat Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora (CIDMM) din 18 decembrie 1990, și a semnat dar încă nu a ratificat Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate (CPED) din 20 decembrie 2006.

³⁶ Moldova încă nu este parte la Protocolul Opțional la Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD), și nu a acceptat încă procedurile privind plângerile în temeiul Convenției ONU împotriva torturii (CAT), și în conformitate cu Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD)

³⁷ Consiliul Europei, *Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale* (CEDO), Roma, 4 noiembrie 1950

³⁸ http://www.bayefsky.com/pdf/moldova_t2_CDC_opt2.pdf / http://www.bayefsky.com/pdf/moldova_t2_ccpr_opt2.pdf [accesat la 25 iunie 2013]

³⁹ <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeDeclarations.asp?CL=ENG&NT=005&VL=1> [accesat la 25 iunie 2013]

Organismele tratatelor internaționale pentru drepturile omului, precum și cele ale Consiliului Europei, au cerut Moldovei să retragă rezervele și declarațiile care vizează negarea obligațiilor privind drepturile omului din Moldova pe un teritoriu considerat ca o parte integrantă a acesteia. Acest lucru a fost accentuat în hotărârea pronunțată de CEDO în cazul *Ilașcu și alții*⁴⁰ și *Catan și alții*.⁴¹

În aceste și alte cazuri similare, CtEDO a avut de a face cu problema jurisdicției Moldovei și Rusiei și atribuirea responsabilității în ceea ce privește solicitanții, ale căror drepturi au fost încălcate pe teritoriul transnistrean.

Examinând problema competenței și atribuirii răspunderii, Curtea a luat în considerare normele relevante ale dreptului internațional și rezultatele altor hotărâri, precum și contextul istoric și status quo-ul teritoriului, declarațiile depuse de solicitanți, precum și argumentele Moldovei și Rusiei. Curtea s-a referit și la Proiectele Articole privind răspunderea statelor pentru fapte internațional necuvenite (ARSIWA),⁴² care prevăd dispoziții privind atribuirea răspunderii unui stat.

În cazul *Ilașcu și alții*, Curtea a statuat că Guvernul Republicii Moldova, care este singurul guvern legitim al Republicii Moldova conform dreptului internațional, nu exercită un control efectiv asupra regiunii transnistrene, care este controlat efectiv de către autoritățile *de facto* transnistrene⁴³. Cu toate acestea, s-a constatat că, în pofida lipsei controlului efectiv asupra regiunii transnistrene, reclamanții se aflau în jurisdicția Republicii Moldova, și, astfel, Moldova a avut obligația pozitivă, în conformitate cu articolul 1 al Convenției europene, să ia măsuri diplomatice, economice, judiciare sau de altă natură pentru a asigura „tuturor persoanelor aflate în jurisdicția [sale] [respectarea] drepturilor și libertăților” garantate de Convenție⁴⁴.

În ceea ce privește Rusia, Curtea s-a arătat convinsă că regiunea transnistreană se află sub autoritatea efectivă, sau cel puțin sub influența decisivă a Rusiei, și în orice caz, a supraviețuit „datorită sprijinului militar, financiar și politic pe care Rusia i l-a oferit”⁴⁵. Curtea a considerat că, în virtutea „legăturii continue și neîntrerupte de responsabilitate” din partea Rusiei, când politica sa de sprijinire a regimului și colaborarea cu acesta a continuat pe toată perioada, în lipsa încercărilor de a pune capăt situației reclamanților sau în lipsa acțiunilor de prevenire a încălcărilor drepturilor omului comise, reclamanții se află sub „jurisdicția” Rusiei în sensul articolului 1 din CEDO, și responsabilitatea Rusiei vizează încălcarea drepturilor deplânsă aici⁴⁶.

Reclamanții în cazul *Catan și alții* au susținut că obligația pozitivă a Republicii Moldova este relevantă în situația lor, pentru că, în pofida lipsei de control general al Republicii Moldova în Transnistria, aceasta dispune de „mijloace considerabile de în sfera politică și economică”, care ar putea avea impact asupra autorităților *de facto*⁴⁷. De asemenea, reclamanții au susținut că constatările Curții de fapt în cazul *Ilașcu* care concluzionează că Rusia exercită o influență decisivă asupra teritoriului transnistrean este la fel de relevant în această situație⁴⁸.

---

⁴⁰ Vezi 18

⁴¹ Vezi 28

⁴² Comisia pentru Dreptul Internațional, *Articole privind responsabilitatea statelor pentru fapte internațional necuvenite*, noiembrie 2001, suplimentul nr.10 (A/56/10), disponibil aici:

http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_6_2001.pdf [accesat la 25 iunie 2013]

⁴³ *Ilașcu și alții*, vezi 18, par.330

⁴⁴ *Ibid.*, par.331

⁴⁵ *Ibid.*, par.392

⁴⁶ *Ibid.*, par.393-394

⁴⁷ *Catan și alții*, vezi 28, par.84

⁴⁸ *Ibid.*, par.85

Marea Cameră a CtEDO a reiterat că jurisdicția rămâne o problemă importantă, având în vedere istoricul regiunii. Având în vedere că Rusia continuă să ajute, prin mijloace militare, politice și economice, guvernul separatist transnistrean, CtEDO a constatat că Rusia exercită controlul efectiv asupra teritoriului transnistrean și, astfel, are „jurisdicția” asupra acestui teritoriu în sensul articolului 1 al Convenției⁴⁹, și este responsabilă pentru încălcarea drepturilor reclamanților⁵⁰. În privința Republicii Moldova, CtEDO a constatat din nou că reclamanții rămân în jurisdicția Republicii Moldova, indiferent de faptul că aceasta nu exercită un control efectiv asupra teritoriului transnistrean. Curtea a statuat că obligația Republicii Moldova în conformitate cu articolul 1 din Convenție a fost redusă la obligație pozitivă⁵¹. Curtea a considerat că Republica Moldova și-a îndeplinit această obligație pozitivă în acest caz particular⁵².

Prin urmare, deși guvernul *de facto* separatist din regiunea transnistreană poartă aparent responsabilitatea pentru situația drepturilor omului pe acest teritoriu, această responsabilitate nu poate fi atribuită în temeiul dreptului internațional deoarece Transnistria nu este recunoscută pe plan internațional ca stat. Pe de altă parte, deși Republica Moldova nu deține controlul efectiv asupra teritoriului, acest lucru nu exclude obligația ei pozitivă asupra lui. Responsabilitatea asupra încălcărilor este, de asemenea, atribuită și Federației Rusă, deoarece aceasta are o influență decisivă asupra autorităților *de facto* din regiunea transnistreană.

Pe lângă aceasta, Moldova și-a asumat angajamentul de a contribui la promovarea drepturilor omului în regiunea transnistreană în momentul aderării la Consiliul pentru Drepturile Omului⁵³. În acest sens, Republica Moldova a elaborat un Plan Național de Acțiuni privind Drepturile Omului pentru anii 2011-2014 (PNADO), care se referă la întreg teritoriul Republicii Moldova, inclusiv regiunea transnistreană. În Planul de acțiuni, autoritățile constituționale ale Republicii Moldova au dedicat o secțiune separată promovării și respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană. Obiectivele principale ale planului sunt, însă, oarecum limitate și includ: crearea unui mecanism național de monitorizare a respectării drepturilor omului în regiunea transnistreană, elaborarea unui studiu și recomandărilor, realizarea de campanii de informare, oferirea accesului la justiție locuitorilor din regiunea transnistreană, inclusiv stabilirea unui mecanism comun (cu organizațiile internaționale) pentru monitorizarea periodică a condițiilor în instituțiile de detenție din regiunea transnistreană și introducerea mecanismului de reabilitare pentru persoanele care au fost private arbitrar de libertatea, crearea de centre de informare, sensibilizarea organizațiilor internaționale, asigurarea drepturilor sociale ale locuitorilor din regiunea transnistreană, deschiderea reprezentanțelor teritoriale ale Centrului pentru Drepturile Omului. Activitățile prevăzute pentru atingerea acestor obiective sunt în mare parte planificate în anii 2013-2014. Cu excepția deschiderii unui birou al reprezentantului Centrului pentru Drepturile Omului în Varnița⁵⁴, alte măsuri de fond pentru a asigura respectarea drepturilor omului în regiune încă nu au fost luate⁵⁵. În același timp, nu există indicii că Republica Moldova va retrage rezervele și declarațiile pe care le-a introdus la unele tratate internaționale și regionale privind drepturile omului.

---

⁴⁹ CEDO, vezi 37, art.1

⁵⁰ Catan și alții, vezi 28, par.111-123

⁵¹ Ibid., par.109-110

⁵² Ibid., par.148

⁵³ Raportul Grupului de lucru privind Evaluarea Periodică Universală, Republica Moldova, Consiliul pentru Drepturile Omului, Sesiunea al XIX-lea, ordinea de zi punctul 6, EPU, 14 decembrie 2011, par.75.41; <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G11/173/94/PDF/G1117394.pdf?OpenElement> [accesat la 24 mai 2013]

⁵⁴ Varnița este un sat din apropierea orașului Bender, care rămâne sub controlul efectiv al Guvernului Republicii Moldova, în timp ce Bender este controlat de autoritățile *de facto* transnistrene

⁵⁵ Interviu cu Ion Manole, directorul executiv al Asociației Promo-LEX, 24 iunie 2013

Justiția juvenilă în Moldova

Moldova și-a declarat independența la 27 august 1991, când Parlamentul moldovean a adoptat Declarația de independență.⁵⁶ Recunoașterea oficială a Republicii Moldova de către comunitatea internațională a avut loc la 2 martie 1992, când Moldova a aderat la Organizația Națiunilor Unite.

Legea supremă a Republicii Moldova este Constituția, adoptată la 29 iulie 1994. Articolul 1 din Constituție stabilește că Republica Moldova este un stat suveran, independent și democratic, guvernat de principiul statului de drept, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate⁵⁷. Prevederea stabilește că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile omului se interpretează și se aplică în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului și alte tratate internaționale la care Republica Moldova este parte⁵⁸. În cazul în care Constituția sau prevederile legale naționale intră în contradicție cu dreptul internațional, prevalează acesta din urmă⁵⁹.

Republica Moldova este parte la majoritatea tratatelor internaționale sau regionale privind drepturile omului și protocoalele lor opționale. La situația din iunie 2013, Moldova era parte la șapte din nouă tratate internaționale de bază privind drepturile omului⁶⁰ și protocoalele opționale ale acestora.⁶¹ De asemenea, Moldova s-a angajat să respecte o serie de documente internaționale legate de justiția juvenilă, inclusiv Convenția pentru Drepturile Copilului (CDC), Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO),⁶² Convenția împotriva torturii și altor tratamente crude, inumane sau degradante (CAT), Ghidul ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh), Regulile standarde minime ale ONU pentru administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing), și Regulile ONU pentru protecția minorilor privați de libertate (Regulile de la Havana).

Secțiunea II din Constituție prevede o listă extinsă de drepturi și libertăți civile, politice, sociale, economice și culturale ale persoanelor. Articolul 20 prevede dreptul fiecărui cetățean la accesul liber la justiție, care nu va fi restricționat de nicio lege. Principiile privind justiția penală, inclusiv justiția juvenilă, prevăzute și descrise de Constituție, includ faptul că fiecare persoană acuzată de o infracțiune se prezumă nevinovată până când vinovăția este dovedită în cadrul unui proces public, bazat pe lege (prezumția nevinovăției, articolul 21); nimeni nu poate fi condamnat pentru acțiuni sau omisiuni care nu constituiau o infracțiune în momentul în care au fost comise (neretroactivitatea legii, articolul 22); orice persoană are dreptul de a fi recunoscută ca persoană în fața legii; statul va asigura dreptul fiecărui om de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle (dreptul de a-și cunoaște drepturile și îndatoririle, articolul 23); dreptul la viață și la integritate fizică și psihică este garantat; nimeni nu poate fi supus torturii, pedepselor crude sau tratamentului inuman sau degradant (dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, articolul 24); căutarea, reținerea sau arestarea unei persoane se efectuează numai în condițiile legii; perioada de detenție nu poate depăși 24 de ore; o persoană

⁵⁶ Textul Declarației de Independență este disponibil aici: <http://old.parlament.md/img/pdf/DECLARATION.pdf> [accesat la 26 iunie 2013]

⁵⁷ Constituția Republicii Moldova, vezi 23, art. 1

⁵⁸ Ibid., art. 4

⁵⁹ Ibid., art. 8

⁶⁰ Moldova încă nu a semnat Convenția internațională privind protecția drepturilor tuturor lucrătorilor migranți și a membrilor familiilor acestora (CIDMM) din 18 decembrie 1990, și a semnat dar nu a ratificat Convenția internațională pentru protecția tuturor persoanelor împotriva disparițiilor forțate (CPED) din 20 decembrie 2006.

⁶¹ Moldova încă nu este parte la Protocolul Opțional la Convenția privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CRPD), și nu a acceptat încă procedurile privind plângerile în temeiul Convenției ONU împotriva torturii (CAT), și în conformitate cu Convenția internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială (ICERD)

⁶² CEDO, vezi 37

reținută are dreptul la examinarea legalității reținerii sau arestării sale în fața instanței; persoana reținută va fi informată fără întârziere cu privire la motivele reținerii sau arestării, precum și acuzațiile care i se aduc; în cazul în care motivele deținerii în arest au încetat să existe, persoana este eliberată fără întârziere (libertatea individuală și siguranța persoanei, articolul 25); dreptul la apărare este garantat (articolul 26).

După independență, Republica Moldova și-a modificat legislația și a adoptat mai multe legi noi. Codul penal, Codul de procedură penală, Codul de executare și Codul cu privire la contravențiile administrative se numără printre legile legate de justiția penală, inclusiv cea juvenilă, care au fost modificate sau readoptate. Codul penal și Codul de procedură penală au suferit mai multe amendamente, inclusiv îmbunătățiri semnificative în prevederile referitoare la copiii aflați în conflict cu legea. Republica Moldova nu are un sistem separat de justiție juvenilă sau o lege privind justiția juvenilă.

Codul penal al Republicii Moldova stabilește vârsta minimă de răspundere penală la 16 ani. Minorii cu vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani pot fi trași la răspundere penală pentru comiterea infracțiunilor grave⁶³.

Moldova are o Lege privind drepturile copilului⁶⁴, care stabilește statutul juridic al copiilor și prevede drepturile și libertățile lor. Articolul 28 al legii prevede că arestarea sau reținerea se aplică copiilor numai în cazuri excepționale și în conformitate cu legea, copiii arestați sau reținuți vor fi deținuți separat de adulți și copiii condamnați, pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani nu se va aplica pedeapsa capitală sau închisoarea pe viață, iar la procedurile judiciare cu implicarea copiilor este obligatorie participarea apărătorului.

Moldova a introdus un program de mediere în 2004. Legea cu privire la mediere a fost adoptată în 2007 și a intrat în vigoare la 1 iulie 2008.⁶⁵ Legea prevede că medierea este o modalitate alternativă de a rezolva pe cale amiabilă un litigiu între părți de către o terță parte. Medierea poate fi folosită de către părțile în litigiu în mod voluntar, la orice etapă a procedurii.⁶⁶ Aceasta poate fi solicitată de oricare dintre părți sau sugerată de procuror sau judecător.⁶⁷ Dacă părțile cad de acord asupra condițiilor înaintate, ele semnează un acord de reconciliere, contrasemnat de mediator.⁶⁸ Articolul 32 alineatul (4) din lege prevede că, dacă medierea se folosește în cazuri penale care implică minori (ca victimă a infracțiunii sau ca infractor), este obligatorie participarea unui profesor sau a unui psiholog.

Legea cu privire la probațiune a fost adoptată în 2008.⁶⁹ Legea prevede principiile de bază, domeniile de activitate, obiectivele, funcțiile, atribuțiile și responsabilitățile, precum și structura serviciului de probațiune. Articolul 13 al Legii stabilește în mod special prevederile care se referă la minori. Acesta prevede că, în cazul minorilor, probațiunea se aplică ținând seama de interesul superior al copilului și cu scopul de resocializare și reintegrare a copilului în familia biologică sau adoptivă. Probațiunea minorului se concentrează, *inter alia*, pe abordarea individuală a fiecărui caz, cu monitorizarea pre- și post-integrare a copilului în familie, cu asigurarea reabilitării pedagogice⁷⁰.

---

⁶³ Codul penal al Republicii Moldova, Legea nr.985-XV, 18 aprilie 2002, art.21

⁶⁴Parlamentul Republicii Moldova, *Legea privind drepturile copilului*, nr.338, 15 decembrie 1994

⁶⁵ Parlamentul Republicii Moldova, *Legea privind medierea*, nr.134, 14 iunie 2007, disponibilă aici: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=326080> [accesat la 11 iulie 2013]

⁶⁶ Ibid., art.2

⁶⁷ Ibid., art.25(2)

⁶⁸ Ibid., art.29(1)

⁶⁹ Parlamentul Republicii Moldova, *Legea privind probațiunea*, nr.8, 14 februarie 2008

⁷⁰ Ibid., art.13(2)

Moldova a început implementarea programelor de diversiune în 2010. Cu toate acestea, schimbările relevante în lege, în special în Codul penal și Codul de procedură penală, au fost efectuate mai devreme, în 2008⁷¹. Conform Codului de procedură penală, procurorul are libertatea de a înceta urmărirea penală în cazuri care implică un minor care a comis o infracțiune de natură minoră sau moderată pentru prima dată⁷². În aceste cazuri, este necesară confirmarea judecătorului de instrucție și acordul minorului în cauză. Ulterior, minorul trebuie să treacă măsuri educaționale obligatorii sau este îndreptat la o instituție medicală. Codul penal conține, de asemenea, prevederi în ceea ce privește măsurile de diversiune, potrivit cărora o persoană poate fi exceptată de la urmărirea penală pe baza deciziei procurorului sau a instanței, în cazul în care persoana a comis o infracțiune pentru prima dată, infracțiunea este de gravitate minoră sau moderată, iar reabilitarea persoanei este posibilă fără aplicarea răspunderii penale⁷³.

Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului a fost înființat în Republica Moldova în anul 1998, a încetat să funcționeze în 2007, și a fost reactivat în 2010. Grupul de lucru privind justiția juvenilă, creat în 2001 și reactivat în 2010, include reprezentanți ai Ministerului Justiției, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Educației și Tineretului, Ministerului Protecției Sociale, Familiei și Copilului, Curții Supreme de Justiție și Procuraturii generale, precum și reprezentanți ai societății civile, și anume UNICEF și ONG-uri⁷⁴. Pe lângă copiii în conflict cu legea, grupul de lucru se mai ocupă, de asemenea, și de copiii victime și martori. Grupul de lucru se întrunește periodic, o dată pe lună sau o dată la două luni⁷⁵.

Instituția națională a Republicii Moldova pentru drepturile omului este Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova, care constă din patru avocați parlamentari (ombudsmani), care sunt egali în drepturi. Unul dintre avocații, Avocatul copilului, se ocupă în mod special cu protecția drepturilor copilului. Poziția a fost introdusă prin modificările la Legea cu privire la avocații parlamentari din 20 martie 2008. Atribuțiile Avocatului copilului includ, *printre altele*, monitorizarea și raportarea cu privire la situația în domeniul drepturilor omului în administrarea justiției juvenile. Centrul pentru Drepturile Omului din Moldova are reprezentanțe în toate regiunile Moldovei, cu excepția Transnistriei⁷⁶. În octombrie 2012, o nouă reprezentanță a fost deschisă în Varnița, un sat în apropierea orașului Bender, care rămâne sub controlul efectiv al Guvernului Republicii Moldova, în timp ce Benderul este controlat de autoritățile transnistrene *de facto*.

Nu există instanțe de judecată separate pentru minori, dar există judecători specializați pentru minori. Curtea Supremă de Justiție a adoptat o decizie de numire a judecătorilor pentru minori. Și Procuratura Generală a adoptat o decizie privind numirea procurorilor pentru minori. Urmare a acestor decizii, în fiecare instanță de judecată a țării există puțin un judecător și un procuror specializat în cauzele cu implicarea minorilor⁷⁷. Deși jurisdicția *de jure* a Republicii Moldova se extinde și în Transnistria, din cauza lipsei controlului efectiv exercitat de Moldova pe acest teritoriu, nu există judecători și procurori pentru minori desemnați în regiune.

---

⁷¹Kirsten Anderson, Centrul legal pentru copii Coram, în colaborare cu Centrul de resurse juridice din Moldova, *Proiectul „Reforma sistemului justiției juvenile în Republica Moldova”: raport final de evaluare*, mai 2012, p.21

⁷² Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122-XV, 14 martie 2003, art.483

⁷³ Ibid., articolele 53-54

⁷⁴ UNICEF, Biroul Regional pentru Europa de Centrală și Est/Comunitatea Statelor Independente, *Evaluarea realizărilor reformei justiției juvenile în Republica Moldova* ianuarie 2010, p.15

⁷⁵ Kirsten Anderson, vezi 71, p.19

⁷⁶ Centrul pentru drepturile omului, *istorie*, <http://www.ombudsman.md/en/site-page/history> [accesat la 12 iulie 2013]

⁷⁷ Evaluarea UNICEF a reformei JJ, vezi 74, p.25

A fost elaborat Planul Național de Acțiune pentru Drepturile Omului (PNADO) 2011-2014, adoptat de către Parlament în 2011. Planul de acțiuni conține o secțiune despre consolidarea sistemului justiției juvenile și de promovare a drepturilor omului în administrarea justiției pentru minori.

În ceea ce privește unele domenii din administrarea practică a justiției juvenile:⁷⁸ potrivit relatărilor, în patru ani după 2006, numărul de copii deținuți a scăzut de la 363 la 75, ca urmare a legii privind amnistia; concomitent, a crescut gradul de utilizare a măsurilor alternative privării de libertate.⁷⁹ Cele mai multe crime comise de minori se referă la furturi și tâlhării, iar majoritatea delincvențelor minore provin din familii vulnerabile. În opinia Centrului pentru Drepturile Omului din Republica Moldova, aceasta arată o legătură între statutul social și tipul de infracțiuni comise și, prin urmare, principiul de asigurare a bunăstării tinerilor este foarte relevant pentru realitățile din Republica Moldova.⁸⁰

Comitetul pentru Drepturile Copilului a salutat câteva realizări înregistrate de Moldova în ceea ce privește justiția juvenilă, inclusiv îmbunătățirea accesului la educație pentru copiii deținuți.⁸¹ Cu toate acestea, Comitetul și-a exprimat de asemenea îngrijorarea față de faptul că principiul interesului superior al copilului „nu este pus suficient în aplicare, în special în domeniile judiciar, legislativ și administrativ”⁸². De asemenea, acesta a subliniat că procedurile alternative la privarea de libertate sunt rar utilizate, că minorii suspectați de comiterea unor infracțiuni nu sunt separați de adulți în centrele de detenție preventivă, că sancțiunile pentru infracțiuni grave sunt încă foarte severe⁸³. Conform Centrului pentru Drepturile Omului, procentul sporit de detenții preventive în rândul minorilor este cauzat, *printre altele*, de: instanțele supraîncărcate, lipsa resurselor umane, numărul mare de cazuri deosebit de complexe, lipsa instanțelor pentru minori, imperfecțiunile legate de procedura de citare, numărul mare al suspectilor minori, și neintervenția organelor de drept în toate cazurile posibile cu măsuri alternative detenției⁸⁴.

Potrivit relatărilor, sistemul de probațiune, menit să ajute copiii condamnați la pedepse neprivative de libertate, are o capacitate limitată. Avocatul copilului a analizat, de asemenea, aplicarea Legii cu privire la probațiune în Republica Moldova, și a constatat lacune care includ, *printre altele*, numărul redus de specialiști necesari, insuficiența psihologilor care să lucreze în calitate de consilieri de probațiune, lipsa de birouri separate în cadrul oficiilor de probațiune proiectate și echipate special pentru a lucra cu minorii, care ar putea facilita oferirea de consiliere într-un mediu adecvat⁸⁵.

Potrivit relatărilor, Ministerul Justiției nu coordonează suficient activitatea grupului de lucru pentru justiția juvenilă menționat mai sus și, astfel, nu se realizează eficient reformele care se impun⁸⁶. Raportul de progres al proiectului UNICEF pentru anii 2008-2011, de asemenea, a arătat că lipsa de coordonare între agențiile guvernamentale respective a constituit un obstacol în calea realizării

---

⁷⁸ Pentru o descriere mai detaliată a situației justiției juvenile în Moldova, consultați Prezentarea la EPU în 2011 a echipei de țară a ONU în Moldova (vedeți nota 79 de mai jos), precum și rapoartele UNICEF (vezi n.74 și nota 86 de mai jos), Observațiile finale ale CDC cu privire la Republica Moldova (vedeți nota 81 de mai jos), raportul Ombudsmanului pentru 2012 (vezi n.34, paginile 240-248) etc.

⁷⁹ Echipa de țară a ONU în Republica Moldova, *Prezentarea pentru publicația pregătită de oficiul Înaltului Comisar pentru Drepturile Omului pentru prima evaluare periodică universală al Republicii Moldova*, 21 martie 2011, par.28, disponibilă aici: <http://lib.ohchr.org/HRBodies/UPR/Documents/session12/MD/UNCT-eng.pdf> [accesat la 12 iulie 2013]

⁸⁰ Raportul Ombudsmanului din Moldova, vezi 34, p.244

⁸¹ Comitetul pentru Drepturile Copilului, *Examinarea rapoartelor prezentate de Statele Părți în conformitate cu articolul 44 din Convenție: Observații finale - Republica Moldova*, CDC/C/MDA/CO/3, 20 februarie 2009, par.72

⁸² Ibid., par.27

⁸³ Ibid., par.72

⁸⁴ Raportul Ombudsmanului din Moldova, vezi 34, p.247

⁸⁵ Ibid., p.246

⁸⁶ UNICEF, *Proiectul „Reforma sistemului justiției juvenile în Republica Moldova”: raport final de evaluare*, mai 2012, p.32

reformelor⁸⁷. Cu toate acestea, în pofida acestor lacune, grupul de lucru a reușit să asigure adoptarea câtorva legi și alte acte esențiale pentru justiția juvenilă, inclusiv prin includerea problemei justiției juvenile în planurile naționale de acțiune elaborate și documentele de strategii⁸⁸.

Trebuie remarcat faptul că și Raportul echipei de țară a ONU a subliniat că situația generală în domeniul justiției juvenile în regiunea transnistreană este mai proastă sub toate aspectele decât în restul Moldovei. Mai precis, în ceea ce privește rata instituționalizării, rata de reținere a copiilor, dar și proporția copiilor în sistemul de justiție din regiunea transnistreană, sunt mai înalte decât în restul Moldovei⁸⁹.

Cadrul juridic de facto din Transnistria

După cum am arătat mai sus, jurisdicția Republicii Moldova *de jure* se extinde și asupra regiunii transnistrene, care este parte integrantă a acesteia. Cu toate acestea, situația *de fapt* este alta. Teritoriul separatist transnistrean are propriul cadru legal *de facto*, care se bazează pe legi vechi din perioada RSS Moldovenești, modificate respectiv. Regiunea separatistă transnistreană se străduiește să armonizeze legislația *de facto* din Transnistria cu legislația Federației Ruse⁹⁰. Prin urmare, Codul penal și Codul de procedură penală *de facto*, precum și alte legi *de facto* ale regiunii sunt în curs de modificare și completare pentru realizarea acestui lucru, dar și din alte motive⁹¹. În același timp, Constituția *de facto* prevede că principiile și normele dreptului internațional unanim recunoscute fac parte din sistemul juridic al Transnistriei⁹².

Constituția

Constituția *de facto* a Transnistriei are autoritate supremă în reglementările juridice din regiunea transnistreană⁹³.

Documentul, adoptat prin referendum, nerecunoscut de comunitatea internațională, la 24 decembrie 1995, și promulgat de președintele *de facto* al Transnistriei la 17 ianuarie 1996, consfințește drepturile și libertățile omului și promovarea dezvoltării libere a persoanei, și confirmă aderarea la valorile comune tuturor oamenilor, lupta pentru o viață pașnică și în armonie cu toate popoarele, în conformitate cu principiile și normele general recunoscute ale dreptului internațional⁹⁴. Constituția a fost modificată ultima dată la 30 iunie 2000⁹⁵ și conține un spectru vast de prevederi democratice și o listă lungă a drepturilor omului și a libertăților fundamentale ce trebuie protejate.

Secțiunea II a Constituției *de facto* prezintă o listă extinsă a drepturilor și libertăților civile, politice, sociale, economice și culturale ale persoanelor: egalitatea în fața legii (art.17), dreptul la viață

⁸⁷ UNICEF Evaluarea reformei JJ, vezi 74, p.15s

⁸⁸ UNICEF Raport final de evaluare, vezi 86, p.32

⁸⁹ Raportul echipei de țară a ONU pentru Moldova, vezi 79, par.30

⁹⁰ <http://www.nr2.ru/pmr/423036.html> / http://www.newsfort.ru/english_Garmonizacija-pridnestrovskogo-i-rossiiskogo-zakon_file_2465121.html [accesat la 26 iunie 2013]

⁹¹ <http://vspmr.org/?Part=298&ID=39> / <http://vspmr.org/News/?ID=6301> [accesat la 26 iunie 2013]

⁹² Constituția de facto a Transnistriei, adoptată la 24 decembrie 1995, art.10

⁹³ Ibid., art.2

⁹⁴ Ibid., introducere

⁹⁵ Modificarea legii constituționale nr.310, 30 iunie 2000.

(articolul 19), dreptul la libertatea și inviolabilitatea personală (articolul 20), dreptul de a nu fi supus torturii, violenței sau altor tratamente sau pedepse severe sau umilitoare (articolul 21), prezumția nevinovăției (articolul 22), dreptul la respectarea vieții private și de familie (articolul 24), dreptul la libera circulație (articolul 25), libertatea exprimării (articolul 27), libertatea confesiei (art. 30), libertatea întrunirilor (articolul 32), dreptul la un mediu sigur pentru viață și sănătate (articolul 40), dreptul la educație (articolul 41), libertatea creației artistice, științifice și tehnice (articolul 44), dreptul la odihnă și timp liber (articolul 35), și altele.

Articolul 16 din Constituția *de facto* prevede că „omul și drepturile și libertățile acestuia reprezintă o valoare supremă pentru societate și stat. Statul trebuie să protejeze drepturile și libertățile persoanelor și cetățenilor”.

Principiile justiției penale statuează să o persoană va fi arestată sau reținută doar în condițiile legii, o persoană reținută are dreptul la examinarea legalității reținerii sau arestării sale în instanța de judecată (articolul 20), orice persoană acuzată de o infracțiune se prezumă nevinovată până când vina acestuia a fost dovedită, în conformitate cu procedurile prevăzute de lege, și prin verdictul unei instanțe de drept, inculpatul nu este obligat să-și dovedească nevinovăția (articolul 22), nimeni nu este obligat să depună marturi împotriva sa, în administrarea justiției, probele obținute cu încălcarea legii de stat nu au forță juridică (articolul 23), tuturor li se garantează protecția juridică a drepturilor și libertăților, precum și dreptul de a ataca în instanța deciziile și acțiunile ilegale ale instituțiilor de stat, funcționarilor și asociațiilor publice (articolul 46).

Articolul 45 al Constituției *de facto* stabilește că prezentarea listei drepturilor și libertăților fundamentale nu poate fi considerată ca temei pentru negarea sau derogarea de la drepturile și libertățile unanim recunoscute ale omului, astfel subliniind că Constituția și legislația *de facto* din Transnistria sunt în conformitate cu dreptul internațional.

Articolul 54 al Constituției prevede anumite restricții ale drepturilor și libertăților în condițiile stării de urgență sau de război. Restricțiile se aplică unor drepturi, cum ar fi protecția egală a proprietății private, de stat, municipale și altor forme de proprietate (articolul 4), libertatea de nu fi supus detenției arbitrare și dreptul la habeas corpus (articolul 20), dreptul la respectarea vieții private și de familie, dreptul la secretul corespondenței (articolul 24), libertatea de conștiinței, exprimării și convingerilor (articolul 27), dreptul mass-media de a nu fi supuse cenzurii (articolul 28), dreptul cetățenilor de a participa la administrarea treburilor de stat, dreptul de a alege și de a fi ales în funcții de conducere prin vot universal, egal, direct și secret (articolul 31), libertatea întrunirilor ce nu încalcă legea, ordinea publică sau drepturile altor cetățeni (articolul 32), dreptul de a se afilia la sindicate, partide politice și alte asociații (articolul 33), libertatea muncii, dreptul de a folosi gratuit propriile abilități, interzicerea muncii forțate (articolul 35), dreptul la odihnă și timp liber (articolul 36), dreptul de proprietate privată (articolul 37).

Deși restricționarea acestor drepturi și libertăți constituționale este impusă cu limitări de rigoare și în perioade determinate de timp, această prevedere este destul de vagă și în contradicție parțială cu prevederile dreptului internațional; de exemplu, potrivit Comitetului ONU pentru Drepturile Omului, dreptul la un proces echitabil și habeas corpus, deși nu se regăsește înrolat printre drepturile nederogabile, trebuie tratat cu umanitate și cu respectarea demnității inerente ființei umane, și trebuie respectat chiar și în situațiile de stare de urgență⁹⁶. Comitetul pentru Drepturile Omului consideră că

---

⁹⁶Comitetul ONU pentru drepturile omului, *Comentariu general Nr.29: Starea de urgență (articolul 4)*, 31 august 2001, par.13,16

acest drept este o normă de drept internațional general și, astfel, nu poate fi supus derogării în mod legal⁹⁷.

Includerea prevederilor Constituției în legislația *de facto* și respectarea drepturilor și libertăților garantate de Constituție în administrarea practică a justiției juvenile vor fi examinate în capitolele prezentului raport.

Raportul față de tratatele internaționale

După cum s-a menționat mai sus, Transnistria nu este recunoscută pe plan internațional ca stat, de aceea nu poate fi parte la tratate internaționale.

Cu toate acestea, conducerea *de facto* a teritoriului transnistrean a confirmat principiile și normele de drept internațional universal recunoscute și are obligația legală de a respecta standardele de protecție în baza dreptului cutumiar internațional.

Constituția *de facto* stabilește că principiile și normele dreptului internațional, precum și tratatele internaționale semnate de Transnistria sunt universal recunoscute, stau la baza relațiilor cu alte state, și sunt o parte a sistemului juridic al Transnistriei⁹⁸.

Constituția *de facto* mai subliniază că, în cazul în care un tratat internațional la care a aderat Transnistria stabilește alte reguli decât cele prevăzute de legislația regiunii, tratatul trebuie ratificat după efectuarea modificărilor în legislația în vigoare, în conformitate cu prevederile tratatului respectiv,⁹⁹ atât timp cât aceste prevederi nu conduc la restrângerea drepturilor și libertăților prevăzute de Constituția *de facto* și nu implică renunțarea Transnistriei la suveranitate¹⁰⁰.

Constituția *de facto* a Transnistriei prezintă o listă extinsă a drepturilor omului recunoscute pe plan internațional și a libertăților fundamentale.

În afară de aceasta, și autoritățile *de facto* ale regiunii transnistrene s-au angajat să respecte unele documente internaționale cheie privind drepturile omului. Rezoluția nr.226 a Sovietului Suprem „cu privire la raporturile [Transnistriei] cu tratatele internaționale și alte acte ale drepturilor omului” din 22 septembrie 1992 recunoaște următoarele acte: Convenția ONU privind prevenirea și pedepsirea crimei de genocid¹⁰¹, Declarația Universală a Drepturilor Omului (DUDO)¹⁰², Pactul internațional pentru Drepturile Civile și Politice (PIDCP) și protocoalele sale¹⁰³, Pactul Internațional privind Drepturile Economice, Sociale și Culturale (PIDESC),¹⁰⁴ și Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale (CEDO)¹⁰⁵ și protocoalele acesteia.

---

⁹⁷ Ibid.

⁹⁸ Constituția *de facto* a Transnistriei, vezi 92, art.10

⁹⁹ Ibid., art.57

¹⁰⁰ Ibid., art.58

¹⁰¹ Adunarea Generală a ONU, *Convenția pentru prevenirea și combaterea crimei de genocid*, 9 decembrie 1948

¹⁰² Adunarea Generală a ONU, *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, 10 decembrie 1948, 217 A (III)

¹⁰³ Adunarea Generală a ONU, *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP)*, 16 decembrie 1966 și protocoalele adiționale - *Protocol Opțional al PIDCP*, 19 decembrie 1966 și *Al Doilea Protocol Opțional al PIDCP, Urmărind Abolirea Pedepsei cu Moartea*, 15 decembrie 1989, A/RES/44/128

¹⁰⁴ Adunarea Generală a ONU, *Pactul Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale (PIDESC)*, 16 decembrie 1966

¹⁰⁵ CEDO, vezi 37

De asemenea, Hotărârea nr. 579 a Sovietului Suprem din 23 mai 2002 recunoaște prevederile Convenției ONU cu privire la Drepturile Copilului¹⁰⁶, precum și Declarația Mondială asupra Supraviețuirii, Protecției și Dezvoltării Copiilor¹⁰⁷.

Legislația din domeniul justiției juvenile și standardele internaționale

Există o serie de documente internaționale, atât obligatorii cât și neobligatorii, care stabilesc standardele internaționale pentru respectarea drepturilor copilului în administrarea justiției. Convenția cu privire la Drepturile Copilului include, în articolele 37 și 40, prevederi ce stabilesc garanții pentru administrarea justiției juvenile, în conformitate cu respectarea și protejarea drepturilor copiilor. Comitetul pentru Drepturile Copilului a formulat un comentariu general, dedicat în special problemelor justiției juvenile¹⁰⁸. Există documente cu caracter neobligatoriu care stabilesc standardele internaționale privind administrarea justiției juvenile la diferite etape ale procesului: Principiile Națiunilor Unite pentru prevenirea delincvenței juvenile (*Principiile de la Riyadh*),¹⁰⁹ Regulile Națiunilor Unite pentru protecția minorilor privați de libertate (*Regulile de la Havana*),¹¹⁰ și Regulile standarde minime ale ONU privind administrarea justiției juvenile (*Regulile de la Beijing*).¹¹¹ Pe lângă acestea, există, de asemenea, Corpul de principii pentru protecția persoanelor sub orice formă de detenție sau închisoare,¹¹² Regulile standarde minime ale ONU privind măsuri neprivative de libertate (*Regulile de la Tokyo*),¹¹³ precum și Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (PIDCP).¹¹⁴

Acest capitol va încerca să analizeze conformitatea legislației transnistrene *de facto* cu documentele internaționale care stabilesc standardele pentru administrarea justiției juvenile.

Comitetul pentru Drepturile Copilului (denumit în continuare „Comitetul”), subliniază, în Comentariul general nr.10, că „copiii se deosebesc de adulți în dezvoltarea lor fizică și psihologică, precum și în ceea ce privește nevoile lor emoționale și educaționale. Aceste diferențe constituie baza pentru culpabilitatea redusă a copiilor în conflict cu legea. Aceste și alte diferențe sunt motivele stabilirii unui sistem separat de justiție juvenilă și necesității tratamentului diferit aplicat copiilor”¹¹⁵. De asemenea, Comitetul susține că, pentru a crea un sistem complet de justiție juvenilă, este necesar să fie create unități specializate pentru minori, inclusiv instanțe speciale, fie în cadrul instanțelor regionale sau de circumscripție existente, fie ca unități separate¹¹⁶.

---

¹⁰⁶CDC, vezi 3

¹⁰⁷ONU, *Declarația Mondială privind supraviețuirea, protecția și dezvoltarea copiilor, convenită la Summit-ul Mondial pentru Copii* din 30 septembrie 1990

¹⁰⁸Comentariu general al CDC nr.10, vezi 6, 25 aprilie 2007

¹⁰⁹Adunarea Generală a ONU, *Principiile ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh): Rezoluția adoptată de Adunarea Generală*, 14 decembrie 1990, A/RES/45/112

¹¹⁰Regulile de la Havana, vezi 4

¹¹¹Adunarea Generală a ONU, *Regulile minime ale ONU pentru administrarea justiției pentru minori (Regulile de la Beijing)*, 29 noiembrie 1985, A/RES/40/33

¹¹²Corpul ONU de Principii, vezi 9

¹¹³Adunarea Generală a ONU, *Regulile minime ale ONU pentru măsurile neprivative de libertate (regulile de la Tokyo)*, 14 decembrie 1990

¹¹⁴ICCPR, vezi 103

¹¹⁵CG CDC nr.10, vezi 6, par.10

¹¹⁶Ibid., par. 92, 93

Comisia stabilește, de asemenea, elementele de bază care trebuie incluse și examinate în cadrul unei politici cuprinzătoare de justiție juvenilă. Aceste elemente includ problemele prevenirii delincvenței juvenile, intervențiile extrajudiciare, intervenții judiciare, vârsta minimă de răspundere penală, garanțiile unui proces echitabil, privarea de libertate, inclusiv arestul preventiv și încarcerarea după proces, toate acestea fiind aplicate în baza principiilor centrale ale justiției juvenile, cum ar fi nediscriminarea, interesul superior al copilului, dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare, dreptul de a fi ascultat, tratamentul în concordanță cu demnitatea și valoarea copilului.

Nu există un sistem sau politică separată de justiție juvenilă în regiunea transnistreană. Nu există judecători sau tribunale separate care să se preocupe în special de cazurile minorilor. Justiția juvenilă este o parte a sistemului general al justiției penale.

Există, totuși, elemente ale justiției juvenile în sistemul curent al justiției penale din regiunea transnistreană. Particularitățile răspunderii penale a minorilor sunt reflectate în secțiunea 5 a Codului penal *de facto*. Această secțiune din Cod stabilește principiile generale ale condamnării minorilor: sancțiuni și restricții privind pedepsele, condițiile de eliberare din pedeapsă și impunerea unor măsuri educaționale obligatorii, inclusiv plasarea într-o instituție de învățământ special de tip închis, eliberarea condiționată înainte de termen a minorilor care își ispășesc pedeapsa, statutul special, redus la jumătate, al limitărilor pentru scutirea de răspundere penală și de la executarea pedepsei; și reducerea termenelor anulării cazierului judiciar.

Sovietul Suprem *de facto* din Transnistria a adoptat Legea „cu privire la drepturile copilului”¹¹⁷, care, printre altele, prevede protecția drepturilor copilului, cum ar fi dreptul la viață, dreptul la securitatea persoanei și protecția împotriva violenței fizice și psihice, dreptul la apărarea onoarei și demnității, dreptul la dezvoltarea cognitivă, dreptul la educație, dreptul de a face apel la autoritățile competente pentru protecția drepturilor și intereselor lor etc. Legea prevede și unele proceduri separate pentru protecția drepturilor copilului în administrarea justiției. În special, articolul 28 al legii prevede protecția dreptului copilului la libertatea personală. Aceasta afirmă că arestarea sau reținerea unui copil pot fi aplicate numai în ultimă instanță și numai în cazurile prevăzute de lege; de asemenea, în caz de arest și detenție, copiii vor fi separați de adulți și copiii condamnați, și că pedeapsa capitală sau închisoarea pe viață nu vor fi aplicate pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani. Aceste prevederi sunt în conformitate cu regulile 13.1, 13.4, 17.2 și 19.1, respectiv, ale Regulilor de la Beijing.

Unele garanții de protecție a drepturilor copilului în administrarea justiției și a procedurilor de arest și detenție sunt stabilite de această și alte legi *de facto* din regiune, care sunt analizate în detaliu mai jos.

Răspunderea penală a minorilor în conformitate cu Codul penal de facto

Vârsta minimă pentru răspunderea penală

Conform Codului penal *de facto*, minorii/juvenilii sunt persoanele care, la momentul comiterii infracțiunii, au împlinit vârsta de 14 (paisprezece) ani, dar nu au atins vârsta de 18 (optsprezece) ani¹¹⁸. Minorii pot fi trași la răspundere penală dacă au împlinit vârsta de 16 (șaisprezece) ani înainte de comiterea infracțiunii¹¹⁹.

¹¹⁷ <http://zakon-pmr.com/DetailDoc.aspx?document=36338> [accesat la 1 iulie 2013]

¹¹⁸ Codul penal de facto al Transnistriei, nr.139-Z-III, 7 iunie 2002, modificat la 19 octombrie 2011, art.86, par.1

¹¹⁹ Ibid., art.19, par.1

În conformitate cu paragraful 2 al articolului 19 al Codului penal *de facto*, persoanele cu vârste cuprinse între 14 și 16 ani sunt cercetați penal pentru săvârșirea următoarelor infracțiuni: omor calificat (articolul 104); cauzarea intenționată de vătămare corporală gravă (articolul 110); cauzarea intenționată de vătămare corporală moderată (articolul 111); răpirea (articolul 123); viol (articolul 128); agresiune sexuală (articolul 129); furt (articolul 154); jaf (articolul 157), tâlhărie (articolul 158); estorcere (punctele 2-3 ale articolului 159); deturnarea bunurilor altei persoane, fără furt (delapidare) (articolul 162), distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (articolul 163); terorism (articolul 203); luarea de ostatici (articolul 204); prezentarea cu bună știință a informațiilor false despre un act terorist (articolul 205); huliganism (paragrafele 2-3 ale articolului 211); vandalism (articolul 212); Furtul sau extorcarea de arme, muniții, explozivi și dispozitive explozive (articolul 224); furtul sau extorcarea de stupefiante sau substanțe psihotrope (articolul 227); introducerea vehiculelor sau mijloacelor de comunicare improprie pentru utilizare (articolul 263).

Astfel, vârsta minimă de răspundere penală (VMRP) este stabilită la 16 ani, dar copiii între 14 și 16 sunt, de asemenea, trași la răspundere pentru infracțiuni grave.

Intervalul de vârstă stabilit de către legislația penală transnistreană *de facto* este în general considerată de către Comitet ca „un prag de vârstă foarte recomandat”¹²⁰. În același timp, Comitetul subliniază că, în cazul în care este stabilită o vârstă minimă de răspundere penală, „copiii care comit o infracțiune la o vârstă sub acest minim nu poate fi considerați responsabili într-o procedură de drept penal”¹²¹. Comitetul subliniază că un sistem care are două vârste minime ar putea fi confuz și lasă practica la discreția instanței de judecată sau a judecătorului, ceea ce poate duce la practici discriminatorii¹²².

Condamnări

Potrivit Codului Penal *de facto*, minorii care au comis infracțiuni pot fi supuși unor pedepse sau măsuri educaționale obligatorii¹²³.

Codul stabilește tipurile de sancțiuni care pot fi aplicate minorilor. Lista include: amenzi, privarea de dreptul de a se angaja în anumite activități, muncă obligatorie; muncă corecțională, arestare și detenție; închisoare pentru o perioadă concretă de timp.

Punctul 18.1 al Regulilor de la Beijing afirmă că este nevoie de o gamă largă de măsuri alternative, care ar oferi organului competent flexibilitate în decizii și ar evita instituționalizarea sau încarcerarea minorilor. Lista de sancțiuni și măsuri prevăzute de Codul Penal *de facto* transnistrean nu are o varietate de măsuri care să ofere judecătorilor sau altor autorități de resort o asemenea flexibilitate.

În ceea ce privește minorii condamnați, legea prevede reducerea specială a termenelor după care persoana poate fi eliberată condiționat de la executarea pedepsei precum și după care se aplică restricții sau anularea cazierelor judiciare¹²⁴.

Acest lucru este în concordanță cu regula 28.1 din Regulile de la Beijing, care prevede că „eliberarea condiționată dintr-o instituție vor fi utilizată de către autoritatea competentă în măsura cea mai mare

¹²⁰ CG CDC nr.10, vezi 6, par.30

¹²¹ Ibid., par.31

¹²² Ibid., par.30

¹²³ Codul penal de facto, vezi 118, art.86, par.2

¹²⁴ Ibid., articolele 91-94

posibilă, și se acordă în timp cât mai scurt posibil¹²⁵”. Aceasta încă mai subliniază că minorilor eliberați condiționat li se asigură asistență și supraveghere. Problema va fi examinată mai jos.

Procedurile penale aplicate minorilor

Procedurile penale împotriva copiilor se aplică într-un cadru general, stabilit de Codul de procedură penală *de facto* al regiunii transnistrene (denumit în continuare „CP *de facto*”). Nu există organe de anchetă sau tribunale specializate implicate în anchetarea, analiza și soluționarea cauzelor penale în care minorii figurează ca bănuți, învinuți (inculpați) sau victime. Totuși CPP *de facto* conține unele elemente care fac obiectul dispozițiilor prevăzute de Cod.

Investigarea dosarelor deschise contra minorilor

Particularitățile anchetei preliminare și investigării dosarelor minorilor

Normele speciale ce se aplică procedurilor pre-judiciare cu implicarea minorilor includ necesitatea unei anchetei preliminare,¹²⁶ particularitățile reținerii și detenției și selectarea măsurilor de reținere¹²⁷, procedurile de citare și interogare¹²⁸, participarea obligatorie a apărării¹²⁹, posibilitatea încetării procedurilor penale în legătură cu folosirea unor măsuri educaționale obligatorii¹³⁰.

- Perioada și cerințele față de ancheta preliminară

În conformitate cu articolul 107 din CPP *de facto*, ancheta preliminară este necesară în toate cazurile care implică infracțiuni comise de minori. Perioada de anchetă preliminară privind această categorie de cazuri nu trebuie să depășească cincisprezece zile de la data inițierii procedurilor penale¹³¹.

Potrivit Regulilor de la Beijing, persoanele competente va pune în discuție imediat problema eliberării minorului arestat sau reținut¹³². Funcționarul competent ar putea fi judecător, dar, de asemenea, și un reprezentant al poliției care are competența de a elibera o persoană reținută¹³³. „Fără întârziere” înseamnă în termen rezonabil, iar cincisprezece zile nu pot fi considerate ca fiind „fără întârziere” sau „imediat”.

Articolul 107 para.2 se referă la abordarea specială a bănuților minori în cadrul procedurilor penale. În particular, anchetele preliminare ale cauzelor penale privind infracțiunile enumerate în articolul 107 para.1 și comise de minori sunt investigate de organele *de facto* ale afacerilor interne. Articolele enumerate în articolul 107 para.2 sunt investigate de către procurori¹³⁴.

---

¹²⁵ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 28.1

¹²⁶ Codul de procedură penală (CPP) *de facto* al Transnistriei, nr.157-Z-III, 17 iunie 2002, modificat la 25 octombrie 2011, art.107

¹²⁷ Ibid., articolele 73 și 78

¹²⁸ Ibid., articolele 128 și 132

¹²⁹ Ibid., art.43

¹³⁰ Ibid., articolele 5 și 6

¹³¹ Ibid., art.103

¹³² Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 10.2

¹³³ Ibid., comentariu la regula 10.2

¹³⁴ CPP *de facto*, vezi 126, art.107

Împărțirea cauzelor între cele două organe este vagă, pentru că infracțiunile nu se încadrează întotdeauna într-o categorie concretă. Acest lucru poate provoca confuzie și, prin urmare, întâzieri în investigarea cazurilor cu participarea minorilor.

- Detenția și alegerea măsurilor preventive

Perioada de detenție înainte de adoptarea unei decizii judecătorești cu privire la învinuire nu poate depăși 72 de ore¹³⁵.

Cu toate acestea, legea nu conține reglementări specifice cu privire la perioada de detenție înainte de adoptarea deciziei judecătorești în cazul minorilor.

CPP *de facto* prevede că reprezentanții legali ai minorului vor fi informați despre reținerea acestuia în termen de 12 de ore de la momentul reținerii¹³⁶.

Această prevedere vine în contradicție cu standardele internaționale. Regulile de la Beijing prevăd că părinții, tutorii și reprezentanții legali trebuie să fie informați „imediat” despre reținerea unui minor, și în cazul în care notificarea imediată nu este posibilă, atunci „la scurt timp după”¹³⁷ reținere.

Articolul 78 al CPP *de facto* prevede, în contradicție cu articolul 104-2 din același Cod, că reprezentanții legali ai minorilor deținuți trebuie să fie informați fără întârziere despre faptul detenției.

Această prevedere este în conformitate cu standardele internaționale, și anume cu articolul 22 din Regulile de la Havana și regula 10.1 din Regulile de la Beijing, cu condiția ca părinților, tutorilor sau celor mai apropiate rude a minorului în cauză li se oferă fără întârziere informații cu privire la reținere, locul detenției, transferul sau eliberarea minorului.

- Selectarea măsurilor preventive (arestul preventiv)

În fiecare caz, la luarea deciziei cu privire la aplicarea măsurilor restrictive, trebuie discutată posibilitatea de revenire a minorului sub supravegherea părinților, tutorilor sau funcționarilor instituțiilor specializate pentru copii, unde acesta locuiește¹³⁸. De asemenea, minorului îi pot fi aplicate următoarele măsuri preventive: cauțiune, cauțiunea din numele conducerii instituțiilor de copii, eliberarea sub supravegherea părinților, tutorilor și organizațiilor de asistență. Aplicarea măsurilor preventive neprivative de libertate nu exclude posibilitatea ca minorii să-și continue educația sau ocuparea în câmpul muncii.

Această prevedere este conformă standardelor internaționale, și anume articolului 13.2 din Regulile de la Beijing, articolului 17 din Regulile de la Havana, care prevăd înlocuirea arestului preventiv cu măsuri alternative, cum ar fi supravegherea strictă, plasamentul în familie sau într-un cadru educațional sau casnic.

Un minor poate fi supus arestului preventiv numai dacă este bănuit sau învinuit de comiterea unei infracțiuni grave sau deosebit de grave. În cazuri excepționale, această măsură poate fi aplicată unui

---

¹³⁵ Ibid., partea I a art.6

¹³⁶ Ibid., art.104-2

¹³⁷ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 10.1

¹³⁸ CPP de facto, vezi 126, art.73

minor bănuit sau învinuit de comiterea unei infracțiuni de o gravitate moderată¹³⁹. Detenția ca măsură preventivă se aplică și prin hotărâre (ordin) judecătorească, la solicitarea anchetatorului (cu acordul șefului organului de anchetă). Minorii aflați în arest preventiv sunt deținuți separat de adulți.¹⁴⁰ Cu toate acestea, durata arestului este aceeași, indiferent de vârsta acuzatului.

Articolul 78 din CPP este doar parțial conform articolului 37 alineatele (b) și (c) al Convenției cu privire la Drepturile Copilului, regulii 13.1 a Regulilor de la Beijing, și punctului 17 din Regulile de la Havana. De exemplu, Regulile de la Beijing prevăd că arestul preventiv poate fi utilizat doar „ca o măsură de ultimă instanță” și „în cel mai scurt interval de timp posibil”. Deși CPP *de facto* prevede că detenția trebuie utilizată numai în cazul infracțiunilor grave, acesta nu prevede că detenția ar trebui să dureze cât mai puțin timp posibil.

Reprezentanți legali au dreptul să participe la ședința de judecată pentru stabilirea măsurii preventive pentru protejatul lor.¹⁴¹

Această prevedere este conformă cu articolul 15.2 din Regulile de la Beijing, care prevede că părinții sau reprezentanții legali ai minorului au dreptul de a participa la procedurile judiciare în interesul minorului.

- Particularitățile detenției minorilor

Standardele internaționale pentru protejarea minorilor deținuți sunt stabilite de către CDC, Regulile de la Havana și Regulile de la Beijing.

În regiunea transnistreană procedurile și condițiile de detenție, garanțiile drepturilor omului și intereselor legitime ale persoanelor aflate în arest fiind bănuite de comiterea unei infracțiuni, precum și persoanelor bănuite sau învinuite de săvârșirea unei infracțiuni, cărora le-a fost aplicată măsura de arest preventiv, sunt reglementate prin Legea *de facto* „privind detenția persoanelor bănuite sau învinuite de comiterea unei infracțiuni”¹⁴².

Articolul 31 din respectiva lege se referă la particularitățile detenției minorilor.

Minorii bănuți sau învinuți sunt asigurați cu condiții de trai și standarde de nutriție mai bune decât adulților¹⁴³. Suspecții și inculpații minori au dreptul la plimbări în aer liber de cel puțin două (2) ore pe zi. Minorii trebuie să aibă posibilitatea de a practica activități sportive și a face exerciții fizice în timpul plimbărilor. În cazul în care condițiile permit acest lucru, bănuților și inculpaților minori trebuie să li se asigure proiecții de film, instituțiile de detenție trebuie să fie dotate cu echipamente pentru sport și alte activități de agrement, precum și cu terenuri de sport în aer liber.

---

¹³⁹ Ibid., partea II a art.78

¹⁴⁰ Ibid., partea XIV a art.78

¹⁴¹ Ibid., art.78

¹⁴² Legea de facto cu privire la detenția persoanelor bănuite sau învinuite de comiterea unei infracțiuni, nr.130-Z-IV, din 16 iulie 2010

¹⁴³ Stabilit prin decretul nr.669 al președintelui *de facto* al Transnistriei din 17 septembrie 2009 „cu privire la aprobarea regulamentului privind nutriția și necesitățile de bază ale persoanelor deținute în instituțiile penitenciare de stat ale ministerului justiției din Transnistria”, disponibil aici:

http://justice.idknet.com/Web.nsf/952ef148a704e588c22574d5002acf1b/5f25ea58a648a0eec2257639004f58e6!OpenDocument&ExpandSection=2.1.26#_Section2.1.6 și aici:

[http://justice.idknet.com/Web.nsf/952ef148a704e588c22574d5002acf1b/5f25ea58a648a0eec2257639004f58e6/\\$FILE/669.pdf](http://justice.idknet.com/Web.nsf/952ef148a704e588c22574d5002acf1b/5f25ea58a648a0eec2257639004f58e6/$FILE/669.pdf) [accesat la 3 iulie 2013]

Această prevedere este în conformitate cu articolul 47 al Regulilor de la Havana, care prevede că „fiecare minor trebuie să aibă dreptul la o cantitate adecvată de timp pentru exerciții zilnice gratuite, în aer liber ori de câte ori condițiile meteo permit acest lucru [...]. Pentru aceste activități trebuie prevăzute spații, instalații și echipamente adecvate. Fiecărui minor trebuie să i se ofere zilnic timp suplimentar pentru activități de petrecere a timpului liber.”

Minorilor bănuiți și învinuiți li se permite să cumpere manuale și rechizite școlare, precum și să le primească prin colete, în cadrul normelor stabilite. Bănuiții și învinuiții minori aflați în arest preventiv trebuie să aibă parte de activități culturale și educaționale de învățământ secundar general.

Această prevedere corespunde literei „b” punctul 18 (minori în arest sau în așteptarea procesului) a Regulilor de la Havana, conform căroră „minorilor trebuie să li se ofere, după posibilități, oportunități de a-și continua activitatea de muncă, cu remunerare, și formarea continuă, dar ei nu pot fi obligați să facă acest lucru.”

- Participarea apărătorului/reprezentantului legal

Participarea apărătorului în timpul interogatoriului, la ancheta preliminară și în timpul procesului intentat unui minor este obligatorie.¹⁴⁴ În cadrul procedurilor penale pe cauze care implică minori, prezența avocatului este permisă din momentul începerii urmăririi penale. Procesul verbal al interogatoriului unui minor (14-16 de ani) fără participarea apărătorului acestuia este considerată drept probă inadmisibilă. Conducătorul departamentului asistență juridică sau al baroului de avocați va desemna un avocat din oficiu pentru a apăra bănuitul sau învinuitul în douăzeci și patru de ore de la data primirii notificării.

Această prevedere este în conformitate cu punctul 15 din Regulile de la Beijing și litera „o” punctul 18 al Regulilor de la Havana, care prevede că minorii au dreptul la un avocat și trebuie să aibă posibilitatea de a solicita asistență juridică gratuită, în cazul în care un astfel de ajutor este prevăzut în legislație.

- Participarea pedagogului la interogatoriu

O altă garanție procedurală de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale minorului este participarea unui pedagog la interogatoriu.

În timpul interogatoriului învinuitului care nu a împlinit vârsta de șaisprezece ani, este obligatorie participarea unui pedagog. Participarea pedagogului este permisă în timpul interogării unui minor de peste șaisprezece (16) ani, dacă acesta este recunoscut drept retardat mental (decizia respectivă este la discreția anchetatorului, în funcție de caracteristicile învinuitului). Pedagogul care participă la interogatoriu poate, cu permisiunea anchetatorului, adresa întrebări învinuitului. La sfârșitul interogatoriului, pedagog participant are dreptul să examineze procesul verbal al interogatoriului și să facă observații în scris cu privire la corectitudinea și exhaustivitatea înregistrărilor. Înainte de începutul interogării minorului, anchetatorul îi explică pedagogului drepturile sale, fapt care este inclus în procesul verbal.

---

¹⁴⁴ CPP de facto, vezi 126, partea 2 a art.43

Anchetatorul este obligat să interogheze bănuitul imediat după ce acestuia i-a fost înaintată învinuirea. Cu excepția cazurilor de urgență, nu este permisă interogarea învinuitului pe timp de noapte.¹⁴⁵

Legislația *de facto* a Transnistriei nu stabilește o limită pentru numărul sau durata interogatoriilor minorilor. Mai mult ca atât, deși această prevedere reglementează modul de interogare, statuând că doi inculpați pe același caz vor fi interogați separat, iar anchetatorul trebuie să ia măsuri pentru a asigura că ei nu comunică, ea nu conține prevederea potrivit căreia persoanele deținute nu pot fi supuse violențelor sau tratamentelor inumane sau degradante în timpul interogatoriului - unul dintre principiile de bază de protecție a drepturilor persoanelor reținute, reglementat în diverse documente internaționale cu caracter obligatoriu și neobligatoriu, inclusiv în Principiile ONU privind protecția tuturor persoanelor aflate sub orice formă de detenție sau închisoare¹⁴⁶ Totuși CPP *de facto* menționează că probele obținute prin tratamente violente se consideră inadmisibile.

- Posibilitatea încetării cauzei penale cu folosirea măsurilor educaționale obligatorii

CPP *de facto* prevede încetarea cauzei penale în faza anchetei preliminare, cu aplicarea măsurilor educaționale obligatorii.¹⁴⁷

Astfel, în cazul în care, în cursul anchetei preliminare a infracțiunii minore sau moderate care stabilește că ea a fost comisă de un minor aflat **la prima abatere**, și **juvenilul se poate corecta prin aplicarea măsurilor educaționale obligatorii**, anchetatorul are dreptul să dispună încetarea cauzei penale și să inițieze o cerere în fața instanței de aplicare minorului a unor măsuri educaționale obligatorii (mai multe măsuri educaționale pot fi atribuite simultan), prevăzute în paragraful 2 al articolului 89 al CPP *de facto* (de exemplu, avertizarea, trecerea în supravegherea părinților sau a persoanelor care îi înlocuiesc, sau a unui organ specializat, obligația de a redresa prejudiciul cauzat prin infracțiune, limitarea timpului liber și stabilirea unor cerințe speciale pentru comportamentul minorului), care, împreună cu dosarul penal, sunt prezentate instanței.

Aceste prevederi ale CPP *de facto* se raliază cu prevederile articolului 11 din Regulile de la Beijing, care prevede aplicarea unor asemenea măsuri fără a recurge la proceduri judiciare oficiale. Regulile de la Beijing afirmă că, ori de câte ori este necesar, „autoritatea competentă” trebuie să examineze posibilitatea „gestionării situației infractorilor minori fără a recurge la un proces oficial”¹⁴⁸. Munca în folosul comunității sau alte servicii pot fi aplicate numai cu acordul minorului sau al părinților sau tutorilor săi, și este decisă de către o autoritate competentă. Pot fi sugerate și alte programe comunitare sau și alternative, cum ar fi supravegherea temporară sau de orientare, compensarea victimelor sau restituire bunurilor.¹⁴⁹

- Punerea sub acuzare sau încetarea cauzei penale

După efectuarea anchetei preliminare, se ia o decizie cu privire la încetarea cauzei penale sau punerea sub acuzare. Decizia de punere sub acuzare se ia de către anchetator dacă există dovezi suficiente pentru a indica faptul că minorul a comis infracțiunea.¹⁵⁰

---

¹⁴⁵ Ibid., art.132

¹⁴⁶ Corpul de Principii ONU, vezi 9, principiul 21.2

¹⁴⁷ CPP de facto, vezi 126, articolele 5 și 6

¹⁴⁸ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 11.1

¹⁴⁹ Ibid., regula 11.4

¹⁵⁰ CPP de facto, vezi 126, art.126

Ancheta preliminară se încheie:

- cu trimiterea cauzei în instanța de judecată cu rechizitoriu;
- cu trimiterea cauzei în instanța de judecată cu decizia de aplicare a măsurilor obligatorii de asistență medicală;
- cu încetarea urmăririi penale.

Dacă ancheta a dezvăluit unele fapte care necesită aplicarea măsurilor sau sancțiunilor comunitare disciplinare sau administrative, anchetatorul încheie cauza penală și transmite materialele sau dosarul respins al minorului Comisiei pentru protecția minorilor¹⁵¹.

Regula 6 din Regulile de la Beijing prevede marja de discreție pe care o au diferite instituții. Pentru a lua în considerare nevoile speciale ale minorilor și diversitatea măsurilor posibile „se permite o marjă largă de discreție [...] la diferite niveluri ale administrației justiției juvenile, inclusiv la nivelul anchetei”.¹⁵² Cu toate acestea, persoanele investite cu discreția și competența de a face aceste estimări trebuie instruite în mod special pentru a fi calificate să exercite această funcție.¹⁵³ Regulile mai prevăd că autoritatea competentă poate întrerupe procedurile penale în orice moment.¹⁵⁴

Procedurile judiciare aplicate minorilor

Particularitățile audierii minorilor în instanțe

Procesul judiciar pe cauzele cu implicarea minorilor se desfășoară în mod obișnuit, cu unele particularități procedurale. Aceste particularități includ:

- Obligația de a convoca o ședință preliminară în cazul infracțiunilor comise de minori.¹⁵⁵

Decizia cu privire la urmărirea penală sau eliberarea bănuțului minor este luată de către un judecător sau o instanță în cadrul unei ședințe preliminare, convocate în termen de 10 zile de la data primirii dosarului în instanță.¹⁵⁶ Una dintre circumstanțele ce trebuie clarificate în timpul ședinței preliminare privind urmărirea penală a minorului este dacă există circumstanțe pentru încetarea cauzei.¹⁵⁷

Acest fapt este în conformitate cu Regulile de la Beijing, care stabilesc că autoritățile competente au puterea de a întrerupe în orice moment procedura penală.¹⁵⁸

Reprezentantul legal al învinutului minor participă în instanță; există posibilitatea excluderii acestuia din audieri în cazul în care acest lucru este contrar intereselor minorului; același principiu se aplică și reprezentanților organizațiilor în care minorul studiază sau lucrează, ai Comisiei pentru protecția minorilor, părinților sau tutorilor inculpatului minor, precum și reprezentanților altor organizații.¹⁵⁹

Acest fapt este în conformitate cu Regulile de la Beijing, care prevăd că „părinții sau tutorele au dreptul de a participa la proces și ar putea fi obligați [...] să asiste la ele în interesul minorului”, dar

---

¹⁵¹ Ibid., partea VI a art.186

¹⁵² Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 6.1

¹⁵³ Ibid., regula 6.3

¹⁵⁴ Ibid., regula 17.4

¹⁵⁵ CPP de facto, vezi 126, art.196

¹⁵⁶ Ibid., art.196

¹⁵⁷ Ibid., art.197, par.3

¹⁵⁸ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 17.4

¹⁵⁹ CPP de facto, vezi 126, articolele 200 și 237

acestora li se poate refuza participarea dacă o asemenea excludere este necesară pentru asigurarea interesului minorului.¹⁶⁰

În conformitate cu articolul 216 din CPP *de facto*, participarea învinutului minor la ședințele de judecată de primă instanță este obligatorie. Cu toate acestea, minorul poate fi înlăturat din sala de judecată la examinarea circumstanțelor, în cazul în care instanța hotărăște că acest fapt ar putea avea un efect negativ asupra minorului.¹⁶¹

Această prevedere este în conformitate cu una dintre garanțiile unui proces echitabil, care cere ca un copil bănuț sau învinut de o încălcare a legislației penale să fie în măsură să participe deplin la procesul de judecată.¹⁶² Regula 14 din Regulile de la Beijing prevede, de asemenea, că procesul urmează să contribuie la interesul superior al copilului și „trebuie să se desfășoare într-o atmosferă de înțelegere, pentru a permite copilului să participe și să se exprime în mod liber”.¹⁶³ Cu toate acestea, trebuie remarcat faptul că, pentru ca un copil să participe efectiv la proces, este important ca el/ea să fie informat nu numai despre învinuire, dar și despre întreg procesul justiției juvenile, precum și despre posibilele efecte și rezultate ale procesului.¹⁶⁴

- Legislația *de facto* prevede o posibilitate de distragere a minorului de la pedeapsă cu aplicarea unor măsuri educaționale obligatorii, inclusiv plasarea minorului într-o instituție de învățământ specială de tip închis.¹⁶⁵ Astfel, atunci când instanța primește un dosar penal cu rechizitoriu, aceasta poate rezilia cazul – dacă infracțiunea este de severitate mică sau moderată și este comisă de un minor **aflat la prima abatere**, și în cazul în care **minorul se poate corecta prin aplicarea măsurilor educaționale obligatorii**.¹⁶⁶

Această posibilitate de a reduce efectele negative ale administrării justiției în cazul minorilor este prevăzută în articolul 11.2 al Regulilor de la Beijing: „poliția, procuratura sau alte organe care se ocupă de cazurile cu minori este abilitată să închidă astfel de cazuri, la alegerea lor, fără a recurge la audieri oficiale, în conformitate cu criteriile stabilite în acest scop în sistemul juridic respectiv și, de asemenea, în conformitate cu principiile enunțate în prezentele Reguli.”¹⁶⁷

Dacă, în timpul examinării dosarului penal deschis pe numele unui minor acuzat de o infracțiune gravă sau deosebit de gravă, cu excepția infracțiunilor menționate în paragraful 4 al articolului 91 din Codul penal *de facto*,¹⁶⁸ se constată că este suficientă plasarea minorului într-o instituție de învățământ specială de tip închis sub supravegherea organelor de învățământ, sau într-o instituție

---

¹⁶⁰ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 15.2

¹⁶¹ CPP *de facto*, vezi 126, art.216

¹⁶² CDC, vezi 3, art.40(2)(b)(iv) și CG CDC Nr.10, vezi 6, par. 46

¹⁶³ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 14.2

¹⁶⁴ CG CDC nr.10, par.44

¹⁶⁵ CPP *de facto*, articolele 5, 6 și 275

¹⁶⁶ CPP *de facto*, articolele 5 și 6 și Codul penal *de facto*, vezi 118, articolele 89 și 91

¹⁶⁷ Regulile de la Beijing, regula 11.2

¹⁶⁸ Acestea sunt infracțiunile comise în temeiul articolului 104 (omor), al.2, 3, 4 ale articolului 110 (cauzarea intenționată a vătămării corporale grave), articolul 114 al.2 (chinuire), articolul 119 p.3 (infectarea cu HIV), articolul 123 (răpire), articolul 123-1 (traficul de ființe umane), p.3 al articolului 124 (privarea ilegală de libertate), articolul 128 p.2-3 (viol), articolul 129 p.2-3 (agresiune sexuală), articolul 154 p.3 (furt), art.157 p.2-3 (jaf), articolul 158 p.2-3 (jaf cu violență), articolul 159 p.2-3 (extorcere), articolul 203 (terrorism), articolul 204 (luare de ostatici), art. 206 (organizarea unei formațiuni armate ilegale sau participarea la ea), articolul 208 p.2 (organizarea unei grupări criminale (organizație criminală) sau participarea la ea), articolul 209 (deturnarea unităților de transport aerian, naval sau feroviar), articolul 221 p.2-3 (fabricarea ilicită de arme), articolul 224 p.2-4 (furt sau extorcerea de arme, muniții și dispozitive explozive), articolul 226-1 (producție, vânzarea sau transportul ilegal de stupefiante sau de substanțe psihotrope sau a analoagelor lor), articolul 227 (furt sau extorcerea substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor) ale *Codului penal de facto*

specială de învățământ de tip închis, cu un statut juridic special, atunci curtea condamnă minorul, îl eliberează de pedeapsă și îl trimite în instituția de învățământ pentru o perioadă până la atingerea majoratului, dar nu mai mult de 3 (trei) ani.¹⁶⁹ Minorii care au comis infracțiunile prevăzute în alineatul 4 al articolului 91 din Codul penal *de facto* nu se califică pentru eliberarea de pedeapsă, în conformitate cu paragraful 2 al articolului 91 din Codul penal *de facto*.¹⁷⁰

Regula 17 din Regulile de la Beijing stabilește principiile care trebuie urmate de către autoritățile competente atunci când ele examinează asemenea cazuri. Regula prevede că pedeapsa trebuie să fie întotdeauna proporțională cu circumstanțele și cu gravitatea infracțiunii, dar, de asemenea, cu circumstanțele și nevoile minorului și ale societății.¹⁷¹ Cel mai important principiu și factorul de care trebuie să se ghideze instanța la judecarea cazului întotdeauna este bunăstarea minorului.¹⁷² Privarea de libertate trebuie să fie aplicată numai „după o analiză atentă” și este „limitată la minimumul posibil”, aceasta putând fi aplicată numai în cazul în care este vorba de o infracțiune deosebit de gravă cu folosirea violenței, dar, chiar și în acest caz, doar în cazul în care nu există alte măsuri adecvate.¹⁷³ Prin urmare, prevederile de mai sus sunt doar parțial în conformitate cu standardele internaționale, deoarece exclud posibilitatea ca această măsură să fie aplicată infractorilor minori care au încălcat unele prevederi ale legii penale.

Încetarea urmăririi penale din aceste motive nu se va face dacă minorul învinuit sau avocatul acestuia se opune. Consimțământul minorului sau a reprezentantului său legal este obligatorie pentru încetarea urmăririi penale.

Acest lucru este conform prevederilor articolului 11.3 din Regulile de la Beijing.

În cazul în care minorul încalcă sistematic cerințele stabilite de măsura educațională obligatorie, instanța de judecată, la cererea organului de specialitate, revocă decizia și trimite materialele cauzei penale șefului organului de urmărire penală pentru a redeschide dosarul.¹⁷⁴

- Principii suplimentare speciale care trebuie luate în considerare în cazul condamnării minorilor

În cazul condamnării minorilor, pe lângă principiile generale privind condamnările, trebuie luate în considerare condițiile de viață și de educație, nivelul de dezvoltare mentală și alte caracteristici personale a minorului, precum și influența persoanelor mai în vârstă asupra copilului. Vârsta minorului ca o circumstanță atenuantă este luată în considerare numai împreună cu alte circumstanțe atenuante și agravante.¹⁷⁵ În conformitate cu articolul 53 din CPP *de facto*, în procesele judiciare asupra minorilor, circumstanțele trebuie dovedite, fapt ce nu poate fi realizat fără o anchetă judiciară corectă. Aplicarea unui ordin sau hotărâri judecătorești speciale într-o cauză penală pe o infracțiune comisă de un minor este inadmisibilă dacă nu se iau măsurile corespunzătoare pentru a stabili toate condițiile cazului.¹⁷⁶ Pentru a obține informații de bază despre minor, în conformitate cu articolul 200 al CPP *de facto* în ședința de judecată pot fi citați părinții sau reprezentanții legali ai copilului. Dacă este necesar, instanța poate cere audierea reprezentanților organizațiilor în care minorul a studiat sau lucrat, tutorilor sau îngrijitorilor inculpatului, precum și reprezentanților altor organizații.

¹⁶⁹Codul penal de facto, vezi 118, art.91, par.2

¹⁷⁰ Ibid., art.91, par.4

¹⁷¹ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 17

¹⁷² Ibid., regula 17d

¹⁷³ Ibid., regula 17c

¹⁷⁴ CPP de facto, vezi 126, art.5-6

¹⁷⁵ Codul penal de facto, vezi 118, art.88

¹⁷⁶ Hotărârea nr.9 a Curții Supreme a regiunii transnistrene din 22 decembrie 2004

Acest lucru este în conformitate cu regula 16 din Regulile de la Beijing, care prevede că, în toate cazurile, cu excepția cazurilor minore, înainte ca autoritatea competentă să pronunțe o hotărâre definitivă de fond „vor fi investigate în mod corespunzător circumstanțele în care minorul locuiește sau condițiile în care a fost comisă infracțiunea” pentru „a asigura adjudecarea judicioasă a cauzei”.¹⁷⁷ Potrivit Regulilor de la Beijing, ancheta socială a minorului învinuit și raportul cu privire la constatările anchetei judiciare reprezintă un ajutor indispensabil în administrarea justiției pentru minori. Originea socială și de familie a minorului, viața școlară, experiențele educaționale etc. ar fi alte informații relevante despre copil. Serviciile sociale speciale, ofițerii de probațiune sau personalul auxiliar al instanței ar putea fi implicat în obținerea acestor informații.¹⁷⁸

Termenele de examinare a dosarelor penale în instanțe

Legislația de facto a Transnistriei nu prevede termene speciale pentru examinarea cauzelor penale care implică minori.

Pentru a preveni încălcarea garanțiilor procedurale și dreptul la un proces echitabil, prevăzute în articolul 46 a Constituției *de facto* a Transnistriei, și pentru a evita birocrația și întârzierile în procedurile judiciare, Plenul Curții Supreme de Justiție din regiunea transnistreană, a adoptat o Rezoluție¹⁷⁹ care promovează examinarea calitativă și în timp util a cauzelor penale de către instanțele de judecată, și care are drept scop să reducă timpul necesar pentru soluționarea cauzelor penale, fără întârzieri nejustificate și în strictă conformitate cu normele de procedură penală.

Conform Regulii 20.1 din Regulile de la Beijing, „fiecare caz, din momentul deschiderii, va fi tratat rapid, fără întârzieri nejustificate”.

Metode alternative de soluționare a cauzelor/litigiilor penale

Documentele de drept internațional conțin recomandări privind utilizarea unor metode alternative de soluționare a litigiilor penale. Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, în Recomandarea nr. R(87)18¹⁸⁰, nu numai că a susținut ideea soluționării extrajudiciare „a litigiilor penale”, dar a sugerat și un model concret bazat pe măsurile folosite deja, în acel moment, în multe țări.

La 15 septembrie 1999, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei dedicat o recomandare specială utilizării medierii în cauzele penale - una dintre cele mai noi forme de metode „alternative” de reacțiune la crimă. Convenția cu privire la Drepturile Copilului și Comitetul său corespunzătoare prevăd că un element de bază al unei politici cuprinzătoare de justiție juvenilă ar trebui să fie promovarea unor măsuri extrajudiciare de tratare a copiilor în conflict cu legea.¹⁸¹ Unele recomandări privind tratarea infractorilor minori fără a recurge la judecată sunt incluse și în Regulile de la Beijing.¹⁸²

---

¹⁷⁷ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 16.1

¹⁷⁸ Ibid., regula 16, comentariu

¹⁷⁹ Hotărârea nr.10 adoptată la 30 noiembrie 2009 de plenara Curții Supreme a regiunii transnistrene

¹⁸⁰ Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, *Recomandarea nr.R(87) 18 a Comitetului de Miniștri statelor membre cu privire la simplificarea justiției penale*, 17 septembrie 1987, disponibilă aici

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=608011&SecMode=1&DocId=694270&Usage=2> [accesată la 4 iulie 2013]

¹⁸¹ CDC, vezi 3, art.40(3) și CG CDC nr.10, vezi 6, par.24-27

¹⁸² Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 11

Conceptul metodelor alternative de soluționare a cauzelor penale sunt reflectate în legislația *de facto* a regiunii transnistrene. Versiunea transnistreană a alternativelor la urmărirea penală sunt exonerarea de răspundere penală din cauza împăcării cu victima(ele).¹⁸³

Pentru a reduce incidența de recidivă și a proteja drepturile copiilor, care din cauza vârstei lor nu sunt întotdeauna în măsură să evalueze în mod adecvat că faptele comise reprezintă un pericol social, a fost concepută și adoptată la 14 aprilie 2010 Legea „cu privire la modificarea Codului penal [de fapt] și cu privire la modificarea și completarea Codului de procedură penală [de facto]”¹⁸⁴. Legea oferă posibilitate minorilor care au comis o infracțiune care nu a cauzat moarte sau vătămare corporală gravă, și care se pedepsește cu până la 7 ani de închisoare, să recurgă la procedura de reconciliere cu victimele.

Scutirea de răspundere penală a infractorului minor în urma reconcilierii cu victima este posibilă în următoarele condiții:

- a) inculpatul se împacă cu victima;
- b) inculpatul compensează dauna cauzată victimei;
- c) inculpatul rambursează cheltuielile de judecată (cheltuieli de contencios).¹⁸⁵

Trebuie remarcat faptul că exonerarea de răspundere penală ca urmare a reconcilierii cu victimele este posibilă numai dacă sunt îndeplinite toate cele trei condiții.

Reconcilierea este o procedură voluntară. Încetarea urmăririi penale nu este permisă în cazul în care victima și/sau învinuitul (inculpatul) se opun. Într-un astfel de caz, cauza este judecată conform procedurii generale.

Unul dintre dezavantajele alternativelor transnistrene la urmărirea penală în conformitate cu articolul 75 din Codul penal și articolele 5-7 ale CPP *de facto*, este lipsa legislației, și, prin urmare, a practicii de mediere (măsură care asistă părțile în litigiu în reconciliere, reparații etc).

- Scutirea de la răspundere penală din cauza exprimării active a regretului poate fi, de asemenea, considerată drept o metodă alternativă de soluționare a conflictului.

În conformitate cu articolul 74 al Codului penal *de facto* și articolele 5-8 ale CPP *de facto*, instanța de judecată sau anchetatorul, cu acordul conducătorului organului de urmărire penală, poate încheia urmărirea penală împotriva unei persoane care a comis o infracțiune minoră pentru prima dată în cazul în care, după săvârșirea infracțiunii, aceasta a pledat vinovată în mod voluntar, a contribuit la soluționarea infracțiunii, reparat prejudiciul cauzat, sau a încercat în alte modalități să compenseze dauna cauzată de infracțiune.

Victima cauzei penale este notificat cu privire la încetarea urmăririi penale și are dreptul de a contesta, în termen de cinci zile, decizia instanței de judecată sau hotărârea anchetatorului sau organului de anchetă, respectiv, în instanța superioară sau la conducătorul organului de urmărire penală sau la procuror.¹⁸⁶

---

¹⁸³ Codul penal de facto, vezi 118, art.75; și CPP de facto, vezi 126, art.5-7

¹⁸⁴ Legea nr.48-ZI-IV; versiunea în limba rusă a documentului este disponibilă aici:

<http://president.gospmr.ru/ru/news/zakon-pmr-no-48-zi-iv-o-vnesenii-izmeneniya-v-ugolovnyy-kodeks-pridnestrovskoy-moldavskoy> [accesată la 4 iulie 2013]

¹⁸⁵ Regulamentul privind cheltuielile pentru judecată se conține în CPP de facto, vezi 126, art.86

¹⁸⁶ CPP de facto, vezi 126, art.5-8

De asemenea, nu este permisă încetarea urmăririi penale dacă persoana care a comis o infracțiune este împotriva acestui fapt. În acest caz, investigația se desfășoară după procedurile generale.

O altă alternativă la condamnarea penală a minorilor este utilizarea măsurilor educaționale obligatorii, care au fost descrise mai sus.

Rolul special pentru exonerarea de răspundere penală în legătură cu exprimarea activă a regretului și împăcarea părților este accentuat de către Curtea Supremă a regiunii transnistrene. De exemplu, în punctul 31 al Rezoluției nr.9 a Plenului Curții Supreme de Justiție din 22 decembrie 2004 „cu privire la verdictul instanței”¹⁸⁷, instanțelor li se atrage atenția la nevoia de a lua în considerare posibilitatea de aplicare a motivelor prevăzute în articolele 74 și 75 (scutirea minorilor de răspundere penală în legătură cu exprimarea activă a regretului și împăcarea cu victima, respectiv) pentru scutirea minorilor de la răspundere penală.

Prevenția

Comitetul pentru Drepturile Copilului (CDC) remarcă faptul că, fără un set de măsuri care vizează prevenirea delincvenței juvenile, o politică de justiție juvenilă suferă de deficiențe grave.¹⁸⁸ Comitetul recomandă integrarea completă a Îndrumărilor ONU pentru prevenirea delincvenței juvenile (Principiile de la Riyadh) pentru a avea politici cuprinzătoare de justiție juvenilă.¹⁸⁹

Principiile de la Riyadh stabilesc că accentul principal al oricărui program de prevenire ar trebui să fie pus pe bunăstarea tinerilor din copilăria timpurie.¹⁹⁰

Principiile de la Riyadh stabilesc principiile și procedurile pentru punerea în aplicare a programelor de prevenire la trei niveluri – primar, secundar și terțiar. Programele de prevenire primară sunt cele care se referă la populația generală a copiilor și includ măsuri și servicii pentru a preveni conflictele copiilor cu legea.¹⁹¹ Programele de prevenire secundare țintesc copii ce riscă să recurgă la un comportament delincvent. Aceștia sunt, de obicei, copiii care locuiesc în cartiere defavorizate, au performanțe sau prezența școlară proastă, pot fi supuși violenței în familie, sunt din familii vulnerabile etc.¹⁹² Prevenirea terțiară a delincvenței se referă direct la sistemul justiției juvenile, deoarece are drept scop prevenirea recidivei de copii aflați deja în conflict cu legea.¹⁹³

Conform Principiilor de la Riyadh, pentru ca programele de prevenire să fie eficiente, ar trebui să se țină seama de cauzele comportamentului delincvent și nevoile copilului, iar aceste cauze și nevoi ar trebui abordate în conformitate cu standardele și normele internaționale. Principiile mai sugerează că aceste programe ar trebui „periodic monitorizate, evaluate și ajustate corespunzător”.¹⁹⁴

---

¹⁸⁷ Versiunea în limba rusă a documentului poate fi descărcată aici: http://supcourtpmr.org/akti/doc_details/58--9-2004---.html [accesată la 4 iulie 2013]

¹⁸⁸CG CDC Nr.10, vezi 6, par.17

¹⁸⁹ Ibid.

¹⁹⁰ Principiile de la Riyadh, vezi 109, par.4

¹⁹¹ Peter Greenwood, *Programe de prevenire și intervenție pentru infractorii juvenili*, Viitorul copiilor, Vol.18 / nr.2 / toamna 2008, p.193

¹⁹² Ibid.

¹⁹³ Carolyn Hamilton, vezi 7, p.11

¹⁹⁴ Principiile de la Riyadh, vezi 109, par.48

Multe studii arată că cele mai eficiente programe sunt cele de prevenție primară, care din start nu lasă copiii să recurgă la un comportament delinvent.¹⁹⁵ De aceea, este foarte important ca asemenea programe de prevenire primară și secundară să fie elaborate și implementate ca parte a politicii de apărare a ordinii publice,¹⁹⁶ cu toate acestea, este la fel de important să se lucreze cu acei copii care au intrat deja în contact cu sistemul justiției juvenile, pentru a se asigura că aceștia nu vor păși greșit din nou.

Astfel, este esențial să existe măsuri menite să ia în considerare nevoile copiilor și să abordeze cauzele delincvenței. Nu trebuie folosite programe de prevenție punitive, pentru că acestea nu sunt eficiente, mai mult, ele pot provoca chiar un comportament delinvent ulterior.¹⁹⁷ Programele de reabilitare bazate pe comunitate s-au dovedit a fi cele mai eficiente, deoarece acestea se concentrează pe reabilitarea și reintegrarea minorilor în societate și sunt, de obicei, realizate cu participarea activă a societății civile și a comunității în ansamblu.

În prezent, în regiunea transnistreană, prevenția delincvenței juvenile este reglementată de Legea *de facto* „privind principiile de prevenire a neglijării copilului și delincvenței juvenile”.¹⁹⁸

Potrivit acestei legi, instituțiile responsabile pentru prevenirea delincvenței juvenile sunt: Comisia pentru protecția minorilor, organele de protecție socială a populației, instituțiile de învățământ, Protecția Copilului (organele de tutelă și curatelă); instituțiile de politici de tineret; instituțiile de asistență medicală, serviciile de ocupare în câmpul muncii și organele afacerilor interne.¹⁹⁹

Principalele obiective și principii de acțiune pentru prevenirea neglijării copilului și delincvenței juvenile – prevenirea neglijării, lipsei de adăpost, criminalității și activităților anti-sociale ale minorilor, identificarea și eliminarea cauzelor și condițiilor care duc la acest comportament, protecția drepturilor și intereselor legitime ale copiilor, reabilitarea socio-pedagogică a minorilor în situații de risc, identificarea și abordarea cauzelor cu implicarea minorilor în comiterea unor infracțiuni sau acțiuni antisociale – trebuie să se bazeze pe principiile statului de drept, ale democrației, pe tratamentul uman al copiilor, sprijinul din partea familiei și lucrul cu copiii în conflict cu legea bazat pe o abordare individuală și confidențială.

Legea prevede, de asemenea, că guvernul *de facto* al Transnistriei susține autoritățile locale și ONG-urile în prevenirea neglijării copilului și delincvenței juvenile, precum și va trage la răspundere oficialii și cetățenii pentru încălcarea drepturilor și intereselor legitime ale copiilor.²⁰⁰

Legea enumeră, de asemenea, drepturile și libertățile și garanțiile procedurale ale copiilor, părinților și reprezentanților legali ai acestora cărora în raport cu care se desfășoară activitatea de prevenire individuală, și afirmă că aceste drepturi și libertăți sunt garantate prin Constituția *de facto* și tratatele internaționale.²⁰¹ Lista include, de asemenea, drepturile minorilor deținuți în instituții de prevenire a neglijării copilului și delincvenței juvenile, cum ar fi dreptul de a anunța părinții sau reprezentanții legali ai copiilor despre admiterea lor în asemenea instituții, dreptul de a ataca deciziile luate de aceste instituții sau funcționari din cadrul lor la organele superioare ale sistemului, la procuratură sau

---

¹⁹⁵ Peter Greenwood, vezi 191, p.185

¹⁹⁶ Carolyn Hamilton, vezi 7, p.12

¹⁹⁷ Robert Agnew, vezi 5, p.405

¹⁹⁸ Legea de facto cu privire la principiile prevenției neglijării copiilor și delincvenței juvenile, nr.665-Z-III, modificată la 7 august 2006, http://supcourtpmr.org/akti/doc_download/13---q-----q.html [accesată la 1 iulie 2013]

¹⁹⁹ Ibid., art.4

²⁰⁰ Ibid., art.2

²⁰¹ Ibid., art.8

în judecată, dreptul la un tratament uman și non-degradant, dreptul de a comunica cu membrii familiei, prin apeluri telefonice și vizite, dreptul de a primi colete, pachete, trimiterea și primirea unui număr nelimitat de scrisori, dreptul de a obține gratuit hrană, îmbrăcăminte, încălțăminte și alte articole, în conformitate cu standardele și normele stabilite.²⁰²

Deși legea pare să includă mai multe reguli prevăzute de Principiile de la Riyadh și să fie în conformitate cu standardele internaționale de prevenire a delincvenței juvenile, se pare că autoritățile transnistrene *de facto* se concentrează mai mult pe prevenirea terțiară a delincvenței juvenile. În plus, există foarte puține programe și măsuri de prevenție elaborate în practică. Din păcate, măsurile preventive au, în general, o abordare punitivă, concentrându-se mai mult pe corecție decât utilizarea unor măsuri comunitare sau măsuri alternative detenției sau închisorii pentru resocializarea și reabilitarea copiilor în conflict cu legea. Practica de prevenire a delincvenței juvenile din regiune va fi examinată în detaliu în capitolul respectiv de mai jos.

Instituțiile educaționale speciale de tip închis

În conformitate cu paragraful 4 al articolului 16 din Legea *de facto* „privind principiile prevenirii neglijării copilului și delincvenței juvenile”, copiii cu vârstele cuprinse între 11 (unsprezece) și 18 (optsprezece) au, care au nevoie de condiții speciale de educație sau formare profesională și de abordări pedagogice speciale, pot fi plasați în instituții de învățământ speciale de tip închis, în cazul în care: a) nu sunt trași la răspundere penală pentru că, la momentul săvârșirii infracțiunii, nu împliniseră vârsta minimă de răspundere penală; b) au atins vârsta de răspundere penală, dar nu sunt sancționați penal din cauza dezvoltării intelectuale insuficiente sau a existenței unei tulburări psihice în momentul comiterii infracțiunii, astfel nefiind în măsură să realizeze pe deplin natura și pericolul social al acțiunilor (inacțiunilor) lor sau de a le controla; c) sunt condamnați pentru o infracțiune de o gravitate mică sau medie, sau gravă, iar instanța a decis scutirea de pedeapsă, în conformitate cu paragraful 2 al articolului 91 al CPP *de facto* (după cum am descris mai sus);

În conformitate cu punctul 27 din Decretul No.677 al președintelui *de facto*²⁰³, o instituție de tip închis trebuie să aibă: un complex de facilități rezidențiale și educaționale pentru copii, facilități pentru personalul pedagogic, administrativ și de întreținere, o spălătorie, servicii de pregătire și servicii a hrănilor, teren de sport, spații de formare și experimentale, un atelier de instruire și alte facilități necesare pentru realizarea obiectivelor, camere de dormit pentru 12-14 de persoane, cu grupuri sanitare cu cabine separate, în conformitate cu normele stabilite, mijloace de transport, inclusiv pentru transportarea personalului.

Normele interne ale instituțiilor de tip închis reglementează orele trezirii și culcării, orele meselor, ale cursurilor de grup, atelierelor de lucru, plimbărilor, altor evenimente, și timpul liber.

În conformitate cu punctul 41 al decretului menționat mai sus, elevii plasați în instituții de tip închis se bucură de drepturile și libertățile garantate de Constituția *de facto* și de tratatele internaționale, Legea „privind prevenirea neglijării și delincvenței juvenile” și alte acte normative *de facto* din regiunea transnistreană.

Părinții (sau înlocuitorii acestora) elevilor îi pot vizita fără restricții, cu condiția respectării cerințelor regulamentului instituției.

---

²⁰² Ibid.

²⁰³ Decretul nr.677 al președintelui *de facto* „cu privire la prevederile standard ale instituțiilor educaționale speciale de tip închis” din 23 noiembrie 2006 (SAZ 06-48)

Modalitatea de eliberare a elevilor din instituțiile de tip închis este reglementată de secțiunea 8 din decretul menționat mai sus. Administrația instituției expediază un aviz privind eliberarea minorului din instituție cu cel puțin o lună înainte de eliberare Comisiei pentru protecția minorilor de la locul de trai sau reședință actuală a minorului. Avizul va fi însoțit de o caracteristică a minorului și recomandări privind necesitatea continuării activităților de prevenire individuale și de asistare a acestuia în angajarea la muncă sau îmbunătățirea condițiilor de trai. Comisia pentru protecția minorilor, în colaborare cu Ministerul de Interne *de facto* verifică oportunitatea rămânerii minorului la adresa indicată de instituție, și iau măsuri pentru a organiza cazarea, angajarea la muncă sau admiterea într-o instituție de învățământ a minorului, anunțând ulterior instituția despre rezultatele obținute.

Elevii eliberați din instituțiile de tip închis au dreptul să-și continue studiile în instituția de învățământ unde au studiat anterior. Ei sunt acceptați în clasa corespunzătoare în baza documentelor intermediare de certificare emise de instituția specială de tip închis, fără testarea suplimentară a cunoștințelor.

Cadrul instituțional al administrării justiției juvenile

Nu există o singură instituție unificată în Transnistria care ar avea competența exclusivă de a se ocupa de copiii în situații de risc sau în conflict cu legea. Competențele și responsabilitățile sunt împărțite între diferite instituții și organizații.

Autoritățile de facto

Ministerul afacerilor interne

Conform Constituției *de facto* a Transnistriei, organele de drept „asigură securitatea personală a persoanelor, protecția proprietății, ordinii publice și prevenirea criminalității”.²⁰⁴ Astfel, rolul principal în prevenirea delincvenței juvenile, precum și în investigarea infracțiunilor, revine organelor Ministerului *de facto* al afacerilor interne și subdiviziunilor acestuia, care își desfășoară activitatea în unități specializate: direcții raionale pe cazurile minorilor, departamentele municipale ale afacerilor interne, centrele de detenție preventivă pentru minori (centrele de plasament), direcția miliție penală a organelor de interne.²⁰⁵

Direcțiile raionale pe cazurile minorilor (Inspekția pentru minori), direcțiile municipale ale afacerilor interne

Articolul 22 al legii „privind principiile prevenirii neglijării copilului și delincvenței juvenile” reglementează funcțiile direcțiilor raionale și municipale ale afacerilor interne. Activitatea Inspekției pentru minori este reglementată de instrucțiunile „cu privire la organizarea activității Inspekției

²⁰⁴ Constituția de facto, vezi 92, art.94, par.2

²⁰⁵ Legea de facto cu privire la prevenție, vezi 198, art.21

pentru minori a organelor afacerilor interne”, aprobate prin Decretul nr.233 al președintelui *de facto* al Transnistriei din 30 iunie 2002.²⁰⁶

Funcțiile Inspecției pentru minori includ: desfășurarea activităților individuale de prevenire; identificarea persoanelor care implică minorii în infracțiuni sau activități ilegale, antisociale sau de altă natură; identificarea părinților sau tutorilor care se eschivează de la îndeplinirea sau îndeplinesc necorespunzător obligațiile privind creșterea, educarea și întreținerea copiilor; elaborarea în timp util a propunerilor de aplicare a măsurilor preventive prevăzute de legislația *de facto*; desfășurarea, în limitele competenței, a măsurilor de identificare a minorilor dați în căutare, precum și minorilor aflați în dificultate, și transmiterea acestora către organele sau instituțiile corespunzătoare pentru prevenirea neglijării copilului și delincvenței juvenile; examinarea plângerilor privind infracțiunile administrative sau alte acțiuni social periculoase comise de minori care nu au împlinit încă vârsta de răspundere penală; participarea la pregătirea materialelor pentru examinarea posibilității plasării minorilor în centre speciale de plasament ale organelor afacerilor interne; și participarea, împreună cu alte unități ale organelor afacerilor interne, la măsurile de prevenție a neglijării copilului și delincvenței juvenile.²⁰⁷

Inspecția pentru minori activează după principiul teritorial. Zonele Inspecțiilor teritoriale pentru minori, în care activează inspectorii și inspectorii superiori pentru minori, sunt stabilite de către șeful organului teritorial pentru afaceri interne, în funcție de contextul operațional și numărul de inspectorii pentru minori de care dispune în efectivul de personal.²⁰⁸ Inspecția desfășoară măsuri preventive în baza unui plan aprobat de către șeful de la interne și elaborat în baza analizei și evaluării obiective a situației operative.²⁰⁹

Centrele de detenție preventivă pentru delincvenții minori

Articolul 23 al legii „privind principiile prevenirii neglijării copilului și delincvenței juvenile” reglementează funcțiile centrelor de detenție preventivă pentru infractorii minori.²¹⁰ Centrele de detenție preventivă trebuie să: asigure non-stop admiterea și detenția temporară a delincvenților minori, pentru a proteja viața și sănătatea acestora și pentru a preveni recidiva; să realizeze activități individuale de prevenire cu minorii admiși, cu implicarea altor autorități și instituții competente; să redirecționeze minorii în instituții de învățământ speciale de tip închis; în funcție de competența sa, efectueze alte măsuri cu privire la integrarea minorilor în aceste instituții; să stabilească împrejurările, cauzele și condițiile care au condus la crearea condițiilor pentru comiterea infracțiunilor de către delincvenții minori și să informeze organele afacerilor interne

Motivele pentru admiterea minorilor în centre de detenție temporară ale organelor de interne sunt: o hotărâre sau decizie judecătorească, ordinul șefului Direcției orașenești de interne (până la 3 zile), ordinul șefului Direcției raionale sau orașenești de interne cu acordul procurorului din oficiul teritorial (mai mult de 3 zile).

Direcția miliție penală a organelor afacerilor interne

---

²⁰⁶ Decretul și textul instrucțiunii este disponibil în limba rusă aici: <http://zakon-pmr.com/DetailDoc.aspx?document=60315> [accesat la 8 iulie 2013]

²⁰⁷ Ibid., articolele 1-7

²⁰⁸ Ibid., art.10

²⁰⁹ Ibid., art.19

²¹⁰ Legea de facto privind prevenția, vezi 198, art.23

În limitele competenței sale, Direcția miliție penală: determină, previne, curmă și soluționează criminalitatea juvenilă; identifică persoanele care pregătesc, comit sau au comis o infracțiune; identifică infractorii sau grupuri de infractori minori, precum și minorii implicați în organizații sau grupări criminale și ia măsuri pentru a nu le permite să comită infracțiuni; ia măsuri pentru a contracara participarea minorilor la traficul ilicit de stupefiante, substanțe psihotrope și precursori ai acestora; identifică persoanele care implică minorii în comiterea de infracțiuni și activități antisociale sau într-un grup criminal, și aplică măsurile prevăzute de lege; ia parte în căutarea minorilor, persoanelor dispărute, minorilor care se ascund de anchetă sau proces, minorilor care se eschivează de la pedeapsă sau de la măsurile educaționale obligatorii, care au scăpat din sistemul penitenciar sau au părăsit în mod voluntar familiile sau instituții educaționale speciale de tip închis sau centrele de plasament pentru minori, în care au fost admiși.²¹¹

Legea „cu privire la miliție”, care definește locul, rolul și principiile de lucru ale miliției, inclusiv ale miliției penale, precum și funcțiile, responsabilitățile, drepturile și procedurile de monitorizare și supraveghere a operațiunilor sale,²¹² prevede că miliția, ca parte a Ministerului *de facto* al Afacerilor Interne, asigură protecția siguranței și ordinii publice, protejează interesele legitime ale locuitorilor și ia măsuri pentru prevenirea, investigarea și soluționarea cazurilor de infracțiuni, în limitele stabilite de lege.²¹³ Acțiunile miliției trebuie să se bazeze pe principiile legalității, umanismului, justiției sociale, respectului pentru drepturile omului, cooperării cu publicul, prin asigurarea transparenței și respectarea confidențialității profesionale.²¹⁴ Legea interzice miliției să desfășoare activități care implică tratament degradant pentru demnitatea umană.²¹⁵ Activitatea miliției trebuie să fie deschisă pentru public și mass-media.²¹⁶

Comitetul de anchetă

În legătură cu interpretarea articolului 6 din Constituția *de facto* a Transnistriei, care prevede că „puterea de stat [în Transnistria] este divizată în puterea legislativă, executivă și judecătorească” și că aceste instituții acestor puteri trebuie să fie independente,²¹⁷ dar și în scopul de a reorganiza oficiul Procurorului General, președintele *de facto* a emis un decret²¹⁸ privind crearea Comitetului de anchetă. Decretul a fost urmat de legea „privind Comitetul de anchetă”, care stabilește structura, obiectivele, funcțiile, atribuțiile și responsabilitățile, precum și competențele Comitetului de anchetă.²¹⁹

Comitetul de anchetă este **organul executiv**, care își exercită autoritatea în mod independent, care **efectuează ancheta preliminară și reprezintă acuzarea în instanțele** de judecată din regiunea transnistreană și controlul procedural al derulării anchetei preliminare, anchetei, și activității operative de investigare.²²⁰ Activitățile sale se bazează, printre altele, „pe principiile statului de drept, ale intereselor statului, apărarea drepturilor și intereselor legale ale locuitorilor, transparență și

---

²¹¹ Ibid., art.24

²¹² Legea privind miliția, CZMR, 18 iulie 1995, modificată la 29 aprilie 2013

²¹³ Ibid., art.2

²¹⁴ Ibid., art.3

²¹⁵ Ibid., art.5

²¹⁶ Ibid., art.6

²¹⁷ Constituția *de facto*, vezi 92, art.6

²¹⁸ Decretul Președintelui *de facto* privind aprobarea prevederilor privind crearea Comitetului de anchetă, disponibilă în limba rusă: (<http://www.ulpmr.ru/pravo/show/jdQNwVS4oQLbxsFnAzYILJ0g8n+xbVPudVZY>); [accesat la 17 iunie 2013]

²¹⁹ Sovietul Suprem (parlamentul *de facto*), *Legea privind Comitetul de anchetă*, Nr.205-Z-V, 16 octombrie 2012

²²⁰ Ibid., art.1, par.1, prevederi generale

deschidere în măsura în care aceasta nu intră în conflict cu cerințele legii privind protecția drepturilor și intereselor legitime ale rezidenților sau a altor secrete protejate prin lege.”²²¹

Principalele obiective ale Comitetului de anchetă sunt, *printre altele*, investigarea cuprinzătoare, completă, obiectivă și promptă a infracțiunilor comise pe teritoriul regiunii transnistrene, participarea la examinarea tuturor cazurilor penale în instanțele de judecată, gestionarea dispozițiilor procedurale pentru controlul anchetei și legalității deciziilor luate de către organele de anchetă, elaborarea unor propuneri de îmbunătățire a reglementărilor legale în ceea ce privește aplicarea legii, cooperarea cu omologii internaționali în domeniul procedurilor penale înainte de proces.²²²

Legea mai stabilește competențele Comitetului de anchetă și angajaților acestuia, care, printre altele, includ caracterul obligatoriu al cerințelor legale ale Comitetului de anchetă adresate tuturor autorităților [*de facto*], organizațiilor, oficialilor și altor membri ai comunității.²²³ Nerespectarea solicitărilor legale ale Comitetului de anchetă atrage după sine răspunderea în conformitate cu legea.²²⁴

Legea și decretul menționate conțin și o prevedere, potrivit căreia, dacă o persoană consideră că acțiunea (inacțiunea) Comitetului de anchetă îi încalcă drepturile și interesele legitime, el/ea are dreptul de a contesta aceste acțiuni (inacțiuni), în ordinea stabilită, la funcționari superiori din cadrul Comitetului de anchetă, la procurorul care exercită supravegherea generală, precum și în instanța de judecată.²²⁵

Legea cu privire la Procuratură stabilește structura, obiectivele, funcțiile, atribuțiile și drepturile Procuraturii și procurorii din subordine.²²⁶ Funcțiile Procuraturii sunt: supravegherea executării legilor de către autoritățile locale și executive; monitorizarea și controlul asupra tuturor persoanelor juridice, asociațiilor obștești, oficialilor [și locuitorilor regiunii]; supravegherea respectării legislației [*de facto*] prin efectuarea activităților operative de investigații, anchetarea preliminară și de pre-proces; supravegherea respectării legii în locurile de detenție în arest preventiv, executării pedepselor și altor măsuri de executare stabilite de instanțele de judecată; supravegherea conformității deciziilor judecătorești cu legea; investigarea acțiunilor cu caracter sau elemente criminale; participarea la îmbunătățirea și clarificarea legislației [*de facto*] și la elaborarea măsurilor autorităților publice [*de facto*] pentru prevenirea crimelor și a altor infracțiuni; coordonarea activității organelor de drept și agențiilor de reglementare pentru identificarea și prevenirea încălcărilor.²²⁷

Articolul 7 din lege prevede că cererile procurorilor, în cadrul autorității lor, sunt obligatorii pentru toate organele, instituțiile, organizațiile, oficialii, și persoanele fizice, și urmează a fi executate imediat sau într-un interval de timp rezonabil, stabilit de către Procuratură.²²⁸ Dovezile solicitate, precum și diversele tipuri de date statistice sau informații de altă natură trebuie furnizate imediat și gratuit.²²⁹ Nerespectarea acestor reglementări, fără motive valabile, va atrage răspundere juridică.²³⁰

---

²²¹ Ibid., art.5

²²² Ibid., art.1(4) și 3

²²³ Ibid., art.7

²²⁴ Ibid.

²²⁵ Ibid., art.11, și decretul, vezi 218, par.17

²²⁶ Legea constituțională de facto privind procuratura, Nr. 66-KZ-IV, din 12 iulie 2006, modificată la 26 octombrie 2012

²²⁷ Ibid., art.4

²²⁸ Ibid., art.7

²²⁹ Ibid.

²³⁰ Ibid.

Este greu de stabilit o separare clară a atribuțiilor și competențelor între Comitetul de anchetă și Procuratura Generală, chiar și după analizarea normelor legislative *de facto* relevante. De fapt, Constituția *de facto* nu a fost modificată în acest sens și încă mai prevede că Procuratura are obligația principală și dreptul de a „supraveghea respectarea precisă și uniformă de către organele judiciare, ministere și departamente, organele puterii locale, organele autonomiei locale, întreprinderi, organizații și instituții, asociații publice, oficiali și cetățeni, a Constituției și legilor”.²³¹ Constituția *de facto* mai stabilește că Procuratura trebuie să desfășoare o anchetă preliminară, și să reprezinte acuzarea în numele statului în instanță.²³²

Thomas Hammarberg scrie că articolele din Constituția *de facto* în ceea ce privește rolul procurorului sunt „bazate pe conceptul unei *procuraturi* puternice din fosta Uniune Sovietică”, care prevede că o instituție are autoritatea de a supraveghea funcționarea practic tuturor celorlalte instituții. După cum notează dl Hammarberg în raportul său, având atât de multă putere, Procuratura, în același timp, nu este obligată să „ofere vreo explicație cu privire la dosarele sau problemele examinate sau să-și pună la dispoziție fișierele pentru inspecție.”²³³

Dl Hammarberg vorbește și despre coincidențele de roluri dintre două instituții: Procuratura și oficiul Ombudsmanului, în ceea ce privește primirea și examinarea plângerilor din partea membrilor publicului. Așa cum i s-a comunicat, în scopul de a evita suprapunerea și contradicțiile, aceste două instituții coordonează între ele activitățile desfășurate.

Ministerul justiției

Regulamentul activității Ministerului *de facto* al justiției al regiunii transnistrene este stabilit în conformitate cu Decretul nr.194 al președintelui *de facto* din 20 martie 2012.

Ministerul *de facto* al Justiției este organul executiv care realizează politica „de stat” și efectuează controlul „de stat” în domeniul justiției, gestionării și arhivării documentelor, și coordonează activitățile legislative ale organelor executive ale puterii și controlului de stat. Ministerul justiției este un organ de drept care asigură activitatea sistemului penitenciar și executarea pedepselor penale pe teritoriul transnistrean.²³⁴

Instituțiile sistemului penal au fost transferate din subordinea Ministerului *de facto* al Afacerilor Interne către Ministerul *de facto* al justiției la 25 august 2000, în legătură cu reorganizarea instituțiilor executivului *de facto* și pentru îmbunătățirea executării sancțiunilor penale.²³⁵

Există două întreprinderi unitare de stat, ÎUS „UIN-2 Metallorukav” și ÎUS „Ostrog”, special create în cadrul sistemului Ministerului *de facto* al justiției pentru funcționarea sistemului penitenciar și implicarea deținuților în muncă. Serviciul Penitenciar al Ministerului *de facto* al justiției are în subordonare și o echipă de destinație specială, care raportează direct ministrului *de facto* al justiției.

²³¹ Constituția *de facto*, vezi 92, art.91

²³² Ibid.

²³³ Hammarberg, vezi 2, p.16

²³⁴ Regulamentul cu privire la Ministerul *de facto* al justiției (anexa nr.1 la decretul președintelui *de facto* cu privire la aprobarea structurii și personalului Ministerului *de facto* al Justiției), nr.194, din 20 martie 2012, par.1

²³⁵ http://justice.idknet.com/web.nsf/a79a37f93672cf45c22574d5002acf14/d720fbb53ff85f39c22574d700283441!OpenDocument&ExpandSection=2#_Section2 [accesat la 23 iunie 2013]

Serviciul Penitenciar este format din: administrația centrală a Serviciului de Penitenciare al Ministerului *de facto* de Justiție, și instituțiile și subdiviziunile penitenciare.²³⁶

Pentru a crea condiții necesare deținuților minori în executarea pedepsei și pentru desfășurarea activităților educaționale cu participarea lor, în iulie 1993, președintele *de facto* a dispus crearea unei colonii educaționale pentru minori, în raionul Camenca, lângă satul Aleksandrovka, pe baza fostei școli-internat din Aleksandrovka.²³⁷

În decembrie 1994, o unitate nouă de regim comun și strict a fost creată la Tiraspol pentru femeile condamnate.²³⁸ Infrastructurile juvenile de asemenea sunt deținute în această unitate, deoarece colonia educațională din Camenca este doar pentru minori de sex masculin.

Și serviciile de sănătate din unitățile penitenciare sunt în subordinea Ministerului *de facto* al Justiției. Medicii și asistentele medicale care lucrează în aceste instituții sunt considerate ca făcând parte din personalul închisorii.²³⁹

Comisia pentru protecția minorilor

Comisia pentru protecția minorilor este un organ permanent interdepartamental de coordonare pentru prevenirea neglijării copilului și delincvenței juvenile.

Formarea și funcționarea Comisiei pentru protecția minorilor (denumită în continuare Comisie) este definită și reglementată prin ordinul nr.457 a președintelui *de facto* al Transnistriei, în conformitate cu articolul 72 din Constituția *de facto* și Legea No.665-3-III „privind principiile prevenirii delincvenței juvenile”.

Comisia funcționează la două nivele - nivel de raion/oraș (nivelul I) și la nivelul localității (nivelul II). Comisia se reunește după necesitate, dar, potrivit reglementărilor, nu mai puțin de două ori pe lună.

Scopul principal al Comisiei este de a proteja drepturile și interesele legitime ale copiilor din Transnistria prin asigurarea unei abordări unitare a problemelor în ceea ce privește protecția drepturilor și intereselor acestora, precum și prevenirea neglijării copilului și delincvenței juvenile.

Funcțiile Comisiei sunt destul de comprehensive și includ, *printre altele*: examinarea problemelor legate de protecția drepturilor omului și a intereselor legitime ale copiilor, neglijării lor și infracțiunilor comise; participarea la elaborarea programelor de protecție a drepturilor și intereselor legitime ale copiilor pentru a le îmbunătăți condițiile de viață, sănătate, educație, muncă și petrecere a timpului liber, pentru a preveni neglijarea copilului, delincvența și activitățile antisociale; participarea la elaborarea reglementărilor privind protecția drepturilor și intereselor legitime ale

---

²³⁶

http://justice.idknet.com/web.nsf/a79a37f93672cf45c22574d5002acf14/d720fbb53ff85f39c22574d700283441!OpenDocument&ExpandSection=2#_Section2 [accesat la 23 iunie 2013]

²³⁷

http://justice.idknet.com/web.nsf/a79a37f93672cf45c22574d5002acf14/d720fbb53ff85f39c22574d700283441!OpenDocument&ExpandSection=2#_Section2 [accesat la 23 iunie 2013] [ibid]

²³⁸

http://justice.idknet.com/web.nsf/a79a37f93672cf45c22574d5002acf14/d720fbb53ff85f39c22574d700283441!OpenDocument&ExpandSection=2#_Section2 [accesat la 23 iunie 2013] [ibid]

²³⁹ Hammarberg, vezi 2, p. 22

minorilor; examinarea informațiilor și sugestiilor furnizate de către organismele și agențiile de prevenire a neglijării copilului și delincvenței juvenile privind încălcarea drepturilor copiilor la educație, muncă, timp liber, locuințe și alte drepturi, precum și deficiențele activităților instituțiilor care împiedică prevenirea delincvenței juvenile; analiza activității entităților care lucrează în domeniul prevenirii, acordarea asistenței metodologice și de orientare a acestora, colectarea și răspândirea bunelor practici.

Sistemul judecătoresc

Constituția *de facto* stabilește că puterea de stat se exercită prin divizarea între ramurile legislativă, executivă și judecătorească. Organele acestor ramuri, în propria lor competență, sunt independente una de cealaltă.²⁴⁰

Sistemul judecătoresc este reglementat de prevederile legii constituționale *de facto* „privind sistemul judecătoresc” din Transnistria.²⁴¹ Potrivit acestei legi, puterea judecătorească se exercită de către instanțele judecătorești, prin proceduri constituționale, civile, administrative, penale și de arbitraj.²⁴²

Sistemul judiciar din Transnistria este format din instanțe și magistrați.²⁴³ Instanțele includ curtea constituțională, și sistemul judiciar, reprezentat de sistemul de instanțe de jurisdicție generală: Curtea Supremă de Justiție, instanțele municipale (raionale) și magistrații, care sunt judecători de drept comun, și Curtea de Arbitraj.²⁴⁴

Legea interzice crearea unor instanțe extraordinare sau judecătorii neprevăzute de Constituția *de facto* a Transnistriei.²⁴⁵ Nu există un sistem judiciar separat, cu instanțe sau judecători specializați, pentru cauzele cu implicarea minorilor.

Curtea constituțională, cea Supremă și de Arbitraj sunt cele mai înalte organe judiciare ale puterii de stat din Transnistria.²⁴⁶ Curtea Constituțională din Transnistria este un organ judiciar *de facto* de control constituțional, care exercită independent puterea judecătorească prin proceduri constituționale.²⁴⁷ Curtea Supremă de Justiție este organul judiciar suprem pentru cauze civile, penale, administrative și altele, care cad sub incidența instanțelor de jurisdicție generală. Curtea Supremă de Justiție examinează cazuri ca un tribunal de a doua instanță, la revizuirea cazurilor unde au fost descoperite noi probe, precum și ca o curte de primă instanță în anumite cazuri prevăzute de lege. Deciziile Curții Supreme sunt definitive și nu pot fi atacate. Curtea Supremă de Justiție este instanța direct superioară instanțelor municipale (raionale).²⁴⁸ Judecătoriile municipale (raionale) examinează toate cazurile aflate în jurisdicția lor, cu excepția cazurilor care, potrivit legii, sunt în competența altor instanțe. Instanțele municipale sunt superioare magistraților de jurisdicție comună din regiunea respectivă.²⁴⁹ Curtea de Arbitraj este organul judiciar suprem de soluționare a litigiilor

---

²⁴⁰ Constituția *de facto*, vezi 92, art.6

²⁴¹ Legea *de facto* privind sistemul judiciar, Nr.180RP, 11 martie 2002

²⁴² *Ibid.*, art.1

²⁴³ *Ibid.* art.5

²⁴⁴ *Ibid.*

²⁴⁵ *Ibid.* art.5, par.1

²⁴⁶ Legea *de facto* privind sistemul judiciar, Nr.180RP, 11 martie 2002, art.6

²⁴⁷ *Ibid.*, art.24

²⁴⁸ *Ibid.*, art.25

²⁴⁹ *Ibid.*, art.26

economice, precum și a altor cazuri prevăzute de lege.²⁵⁰ Magistrații analizează cauzele civile, administrative și penale ca tribunale de primă instanță, în limitele competenței lor.²⁵¹

Legea prevede independența deplină a instanțelor și judecătorilor. Judecătorii implicați în administrarea justiției sunt independenți și respectă doar prevederile Constituției. Este interzisă adoptarea unor legi și alte acte juridice care ar revoca sau limita independența instanțelor și judecătorilor.²⁵² Ingerințele în activitatea judecătorilor în administrarea justiției sunt interzise și se pedepsesc prin lege.²⁵³

Hotărârile judecătorești, ordinele și cererile judiciare etc. sunt obligatorii pentru toate organele puterii de stat, autoguvernărilor autoritățile locale, funcționarii publici, persoane fizice și juridice, și trebuie executate cu strictețe pe teritoriul transnistrean.²⁵⁴

Legea mai asigură accesul egal la instanțele judecătorești și prevede orice persoană are dreptul la o protecție jurisdicțională a drepturilor și libertăților sale precum și dreptul de a ataca în instanță deciziile și acțiunile ilegale ale autorităților publice, de stat sau asociațiilor obștești. Legea garantează, de asemenea, egalitatea tuturor persoanelor în fața legii și în instanțele de judecată. Potrivit legii, instanțele nu vor da preferință unor instituții sau persoane din motive de afiliere sau în funcție de originea lor, proprietate, statut oficial, reședință, locul nașterii, religie, convingeri sociale, sexuale, rasiale, etnice, lingvistice sau politice, atașament la asociații obștești, precum și din alte motive nestatutare.²⁵⁵ Ședințele de judecată sunt deschise publicului, iar ședințele închise sunt permise numai în cazurile prevăzute de lege, dispozițiile instanței sunt anunțate public, iar procedurile judiciare sunt bazate pe principiul egalității armelor.²⁵⁶

Conform legii, judecătorii sunt persoane cu autoritatea de a administra justiția și de a îndeplini atribuțiile într-un mod profesionist.²⁵⁷ Toate judecătorii de pe teritoriul transnistrean au același statut și diferă doar în autoritatea și competența lor. Particularitățile statutului juridic al unor categorii de judecători: de exemplu, judecătorii Curții Constituționale, sunt stabilite de legislația [*de facto*] din Transnistria.²⁵⁸ Judecătorii se bucură de imunitate.²⁵⁹

Ombudsmanul pentru drepturile omului

Funcția Avocatului Poporului pentru Drepturile Omului a fost instituită în regiunea transnistreană în conformitate cu articolul 66 din Constituția *de facto* a Transnistriei²⁶⁰ și Legea „privind Ombudsmanul pentru drepturile omului”. Legea a fost adoptată în 2005 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2006.²⁶¹ Aceasta stabilește cadrul juridic și organizatoric al Ombudsmanului în realizarea

---

²⁵⁰ Ibid., art.27

²⁵¹ Ibid., art.28

²⁵² Ibid., art.7

²⁵³ Ibid., art.8

²⁵⁴ Ibid., art.9, par.1

²⁵⁵ Ibid., articolele 10-11

²⁵⁶ Ibid., art.13

²⁵⁷ Legea de facto privind sistemul judiciar, Nr.180RP, 11 martie 2002, art.17

²⁵⁸ Ibid., art.18

²⁵⁹ Ibid., art.22

²⁶⁰ Constituția de facto, vezi 92, art.66 - pentru îndeplinirea funcțiilor sale de control, Sovietul Suprem [al Transnistriei] are dreptul să formeze organe corespunzătoare, a căror înființare și ordinea de funcționare vor fi stabilite prin lege.

²⁶¹ Legea constituțională de facto „cu privire la Ombudsmanul pentru drepturile omului”, nr.657-KZ-III, 3 noiembrie 2005, art. 25

funcțiilor de control ale Sovietului Suprem ²⁶² în domeniul asigurării drepturilor și libertăților constituționale ale oamenilor.

Ombudsmanul este un organism permanent de autoritate „de stat” și își exercită atribuțiile ca un organ unic de control „de stat” în domeniul drepturilor și libertăților constituționale ale persoanelor și locuitorilor regiunii. Ombudsmanul regional funcționează independent de alte instituții și oficiali guvernamentali *de facto*. Activitățile Ombudsmanului completează mijloacele existente de protecție a drepturilor și libertăților constituționale, și nu înlocuiesc sau diminuează competența organelor de stat *de facto* care asigură protecția și asigurarea drepturilor și libertăților omului.²⁶³ Este de remarcat că, în conformitate cu reglementările legii, puterile Ombudsmanului nu pot fi anulate sau restrânse, în cazul în care puterea Sovietului Suprem (parlamentul *de facto* al Transnistriei) este suspendată sau pe teritoriul regiunii este instituită starea de urgență.²⁶⁴

Potrivit legii, scopul principal urmărit prin crearea funcției de Avocat parlamentar pentru drepturile omului este controlul asupra respectării drepturilor și libertăților omului pe teritoriul transnistrean, în special, protecția drepturilor și libertăților consacrate în Constituția *de facto*, principiilor și normelor dreptului internațional general recunoscute și tratatelor internaționale ale Transnistriei, respectarea drepturilor omului de către autoritățile publice și guvernele locale *de facto*, prevenirea încălcărilor drepturilor și libertăților omului, racordarea legislației din Transnistria la Constituția sa, îmbunătățirea și dezvoltarea în continuare a cooperării internaționale pentru protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale, prevenirea tuturor formelor de discriminare, promovarea de informării juridice și protecția informațiilor confidențiale.²⁶⁵

Avocatul Poporului are dreptul la: audiență imediată la președintele *de facto* al Transnistriei, președintele Sovietului Suprem, președintele Curții Constituționale, președintele Curții Supreme de Justiție, conducătorii organelor locale și executive etc; participarea și luări de cuvânt la ședințele Sovietului Suprem, ale Cabinetului de miniștri *de facto*, și altor organisme colective și ale autonomiei locale, sesizarea Curții Constituționale *de facto*; acces gratuit la organele de stat, autoritățile locale și organizații; solicitarea și obținerea gratuită a documentelor (copiilor) necesare pentru examinarea cererilor din partea autorităților de stat *de facto*; vizitarea locurilor de detenție, facilităților de detenție preventivă, penitenciarelor, instituțiilor de tratament obligatoriu și re-educare, spitalelor psihiatrice, efectuarea interviurilor cu oameni care sunt acolo pentru a obține informații cu privire la condițiile de detenție; participarea la ședințele instanțelor de toate nivelurile, inclusiv în ședințele de judecată închise - sub rezerva acordului părții care a solicitat caracterul închis al ședinței; examinarea cazurilor penale și civile cu privire la încălcările administrative și hotărârile luate în baza lor, care a intrat în vigoare;²⁶⁶ luarea măsurilor care se impun, în limitele competenței, în cazul încălcării drepturilor și libertăților persoanelor și a locuitorilor din regiune, și altele.²⁶⁷

În primul trimestru al fiecărui an, Ombudsmanul prezintă în Sovietul Suprem un raport anual privind respectarea și protejarea drepturilor și libertăților persoanelor, și deficiențele identificate în legislația privind protecția drepturilor și libertăților persoanelor.²⁶⁸ Pe baza acestui raport anual, Sovietul

---

²⁶² Sovietul Suprem este parlamentul *de facto* al regiunii transnistrene

²⁶³ Legea de facto cu privire la Ombudsman, vezi 261, art.3

²⁶⁴ Ibid.

²⁶⁵ Ibid., art.2

²⁶⁶ Legea constituțională de facto “cu privire la Ombudsmanul pentru drepturile omului” nr.657-KZ-III, 3 noiembrie 2005, art.13

²⁶⁷ Ibid., art.14

²⁶⁸ Ibid., art.18

Suprem adoptă o rezoluție. Raportul și rezoluția sunt publicate mai târziu în publicațiile oficiale din regiunea transnistreană, precum și de către oficiul Ombudsmanului.²⁶⁹

Ombudsmanul pentru drepturile omului se bucură de imunitate pe toată durata mandatului. El/ea nu poate fi supus(ă) răspunderii penale sau administrative fără acordul Sovietului Suprem, cu excepția cazurilor de flagrant delict.²⁷⁰

Administrarea practică a justiției juvenile

Următorul paragraf va descrie practica administrării justiției juvenile în regiune. Informațiile conținute în acest paragraf reprezintă ceea ce a putut fi obținut în urma întâlnirilor și interviurilor realizate cu diferite părți interesate de pe ambele maluri ale Nistrului. Unele informații cu privire la administrarea practică au fost furnizate și de Ministerul *de facto* al Justiției din regiune, printr-un răspuns e-mail. În același mesaj, s-a stabilit că „în prezent, nu prezintă niciun interes practic studierea suplimentară a aplicării principiilor justiției juvenile în Transnistria.”²⁷¹

Datorită accesului limitat la informații și din cauza lipsei de informații din surse accesibile, acest paragraf nu poate oferi o imagine completă a situației în ceea ce privește justiția juvenilă în Transnistria. Cu toate acestea, mai jos vor fi analizate unele probleme abordate de mai multe surse diferite.

După cum am subliniat mai sus, autoritățile *de facto* ale regiunii transnistrene s-au angajat să respecte principiile universal recunoscute și normele de drept internațional, inclusiv prevederile Convenției cu privire la Drepturile Copilului, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc.

După cum am analizat mai sus, legislația conține anumite lacune în, dar chiar și cu dispozițiile în vigoare nu ar fi nici un sens de a avea un sistem global conform cu standardele internaționale dacă acesta nu au fost implementat în practică. Comitetul pentru Drepturile Copilului a subliniat, în Comentariul general nr.10, că principiile generale, precum și principiile fundamentale ale justiției juvenile consacrate în articolele 37 și 40 din CDC trebuie aplicate sistematic în administrarea practică a justiției juvenile.²⁷² Aceste principii fundamentale sunt: nediscriminarea, interesul superior al copilului, dreptul la viață, supraviețuire și dezvoltare, dreptul de a fi ascultat, dreptul la tratament în conformitate cu simțul demnității copilului.

În regiunea separatistă transnistreană nu există un sistem separat de justiție juvenilă. Acesta este o parte a sistemului global de justiție penală. După cum a explicat Ministerul *de facto* al justiției,²⁷³ autoritățile guvernamentale competente consideră că, la etapa actuală, înlocuirea mecanismului existent de urmărire penală și condamnare a minorilor nu este pertinentă. Acest lucru se datorează orientărilor valorice tradiționale și standardelor etice care există în societatea transnistreană. Acest motiv a fost invocat și de către Ombudsmanul regiunii transnistrene. Potrivit dlui Calco, societatea transnistreană nu este pregătită să accepte un sistem separat de justiție juvenilă, care este perceput ca

---

²⁶⁹ Ibid.

²⁷⁰ Ibid., art.21

²⁷¹ Răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013: „În prezent, nu prezintă niciun interes practic studierea suplimentară a aplicării principiilor justiției juvenile în Transnistria”

²⁷² CG CDC nr.10, vezi 6, par.5

²⁷³ Răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013

un control sau intervenție în viața familiilor lor.²⁷⁴ După cum au relatat reprezentanții societății civile, există o percepție în rândul societății că introducerea unui sistem separat și mai cuprinzător al justiției juvenile va avea consecințe negative asupra societății. Reprezentanții societății civile au invocat exemplul unor posturi rusești de televiziune retransmise în Transnistria, care difuzează un serial finlandez, în care copiii sunt luați de la părinți după ce aceștia i-au lovit sau i-au educat prea strict, serial care are un efect invers și contribuie la formarea unor astfel de opinii în rândul locuitorilor Transnistriei. Cu toate acestea, reprezentanții societății civile sunt mai îngrijorați în legătură cu abordarea judecătorilor și parlamentarilor din regiune, care, după cum ni s-a comunicat, tratează un sistem separat al justiției juvenile ca pe un concept occidental, inacceptabil și irelevant pentru realitatea transnistreană. Neacceptarea acceptare este justificată prin ideea că stabilirea unor legi separate pentru copii ar însemna că acestora li se oferă prea multe drepturi, limitând astfel drepturile părinților.

Autoritățile regionale nu planifică activități de sensibilizare a opiniei publice cu privire la necesitatea unui sistem separat al justiției juvenile și despre efectele pozitive ale unui asemenea sistem asupra publicului. Nu există nici discuții, planuri de acțiune sau strategii de elaborare a unui sistem global de justiție juvenilă. Deși Ombudsmanul regional crede că societatea trebuie pregătită pentru un asemenea sistem prin educație civilă, iar opinia publică față de problemă trebuie schimbată, el consideră că acest lucru necesită mult timp de pregătire și nu se poate întâmpla dintr-odată. Mai mult, domnul Calco consideră că autoritățile au alte probleme mai importante de examinat, cum ar fi recunoașterea internațională a independenței Transnistriei. Dl Calco consideră că nerecunoașterea Transnistriei ca stat împiedică dezvoltarea acestuia. În plus, Ombudsmanul regional a subliniat că un sistem separat al justiției juvenile va necesita un cadru juridic normativ separat, profesioniști specializați etc., iar aceste aspecte necesită timp și energie.

În momentul de față, justiția juvenilă este o parte a sistem unitar de justiție din regiunea transnistreană, cu unele particularități în cazurile administrative precum și cele de justiție penală. Dl Calco a subliniat că de cauzele sunt examinate în mod general, dar există criterii specifice în justiția penală, aplicate atunci când o cauză se referă la copii, cum ar fi obligația reprezentantului legal de a fi prezent la întregul proces de judecată, reprezentarea intereselor minorului de către părinți sau un reprezentanți legali, abordare diferențiată în comunicarea cu ei, necesitatea prezenței unui pedagog și un reprezentant legal în timpul interogatoriului, sentințe mai mici pentru minori, separarea de adulți pe perioada de detenție preventivă sau închisoare.

Totuși este greu de stabilit o distincție clară dintre justiția penală și justiția juvenilă a sistemului transnistrean, atunci când abordările practice aproape că nu se deosebesc.

Prevenirea delincvenței juvenile

După cum am arătat mai sus, elaborarea măsurilor ce vizează prevenirea delincvenței juvenile este una dintre cele mai importante aspecte ale unei politici de justiție juvenilă. Cu toate acestea, dezvoltarea unor astfel de măsuri ar fi inutilă fără aplicarea efectivă a acestora.

Pentru a fi eficiente, programele de prevenire ar trebui să se concentreze asupra bunăstării copiilor și să ia în considerare și să abordeze cauzele comportamentului delinvent și nevoile copilului în conformitate cu standardele și normele internaționale.²⁷⁵ Pentru a preveni recidiva, trebuie adoptată o abordare bazată pe drepturi, cu concentrarea pe reabilitare mai degrabă decât pe pedeapsa. Cele mai

---

²⁷⁴ Întâlnire cu Ombudsmanul regional pentru drepturile omului, dl Vasili Calco, 18 aprilie 2013

²⁷⁵ Principiile de la Riyadh, vezi 109, par.4

bune metode de a preveni recidiva sunt programele de reabilitare, consiliere, tratament psihiatric, medierea în muncă, supraveghere etc., care nu privează copilul de libertate.²⁷⁶

Trebuie luat în considerare faptul că majoritatea minorilor se opresc din comportamentul delincvent atunci când devin adulți. Principiile de la Riyadh afirmă în mod expres că statele ar trebui să ia în considerare faptul că comportamentul minorilor care „nu se conformează normelor și valorilor sociale este adesea parte din procesul de maturizare și de creștere și tinde să dispară spontan la cele mai multe persoane odată cu trecerea la maturitate”.²⁷⁷ Juvenilii recurg la acte delincvente la diferite etape. Unii încep în copilărie, alții – în adolescența târzie, cei mai mulți infractori încep să săvârșească infracțiuni în copilăria târzie și se opresc în adolescența târzie.²⁷⁸ De fapt, cel puțin o treime din tineri recurg la comportament delincvent, iar majoritatea lor se opresc spontan din aceste acțiuni îndată ce ajung la maturitate.²⁷⁹ Minorii care fac acest lucru sunt numiți „infractori la limita adolescenței”, deoarece comportamentul lor delincvent este limitat la vârsta lor de adolescență.²⁸⁰

Cauzele delincvenței

Cauzele delincvenței juvenile sunt mai mult sau mai puțin similare în întreaga lume; totuși unele cauze sunt specifice anumitor comunități, în funcție de situația în domeniile vieții politice, sociale și economice a comunității.

Cauzele delincvenței juvenile în regiunea transnistreană sunt destul de complexe. Cu toate acestea, deși nu fost efectuate cercetări pentru a studia cauzele delincvenței juvenile în regiunea transnistreană, trebuie să remarcăm un fapt subliniat frecvent de către reprezentanții societății civile, precum și de Ombudsmanul regional, și anume că așa-numiții orfani sociali sunt mult mai predispuși spre delincvență. Orfanii sociali sunt copii, care nu sunt neapărat fără părinți, ci copiii lăsați acasă de părinții plecați temporar în altă țară, în cel mai bun caz cu bunicii. O situație similară a fost descrisă drept o cauză a delincvenței juvenile în restul Moldovei, unde Comitetul pentru Drepturile Copilului (CDC) menționa că „foarte mulți copii [sunt] afectați de migrația unuia sau a ambilor părinți care caută oportunități mai bune de angajare în străinătate.”²⁸¹ Comitetul subliniază că migrația are efecte negative asupra copiilor implicați, și este preocupat în mod special de faptul că „copiii lăsați în custodia persoanelor care îi îngrijesc în locul părinților nu primesc întotdeauna sprijinul educațional și moral de care au nevoie, sunt deseori neglijați, forțați să-și asume responsabilități de adult, și sunt mult mai sensibili la exploatare și la delincvența juvenilă.”²⁸²

Și dl Hammarberg menționează problema migrației în raportul său. După cum i s-a comunicat, „există riscul [că copiii lăsați de părinți sau îngrijitori] pot deveni victime ale discriminării pot fi afectate de excluderea socială.”²⁸³

Violența domestică reprezintă o altă cauză a delincvenței juvenile în regiune, fapt deseori subliniat de către reprezentanții societății civile. Copiii care sunt victime directe sau indirecte ale violenței

---

²⁷⁶ Ibid.

²⁷⁷ Ibid., par.5(e)

²⁷⁸ Robert Agnew, vezi 5, p.74

²⁷⁹ Barry Holman și Jason Ziedenberg, *Pericolele detenției: impactul încarcerării tinerilor în instituții de detenție și alte instituții securizate*, un raport al Institutului de Politici în domeniul Justiției, 28 noiembrie 2006, p.6

²⁸⁰ Robert Agnew, vezi 5, p.74

²⁸¹ Observații finale la CDC, vezi 81

²⁸² Ibid, par.42

²⁸³ Hammarberg, vezi 2, p.32

domestice, copiii cu părinți sau îngrijitori alcoolici, de asemenea, sunt mai predispuși unui comportament delinvent din aceleași motive descrise mai sus, și în primul rând din cauza neglijării și impactului negativ asupra dezvoltării copiilor.

Și experții din domeniu au subliniat că principalele cauze ale delincvenței juvenile sunt probleme socio-economice. Infracțiunile sunt în mare parte comise de copii din familii disfuncționale.²⁸⁴

Măsuri și programe

În 2001, Ministerul *de facto* al Afacerilor Interne în colaborare cu Ministerul *de facto* al Educației, a lansat operațiunea de prevenire „Adolescentul” pentru a pune în aplicare o serie de măsuri de prevenție.

Operațiunea are loc anual, de obicei în luna octombrie și durează doar aproximativ două săptămâni. Această operațiune are ca scop prevenirea delincvenței juvenile și neglijării copilului, și identificarea părinților care se eschivează de la îndeplinirea obligațiilor părintești. În timpul operațiunii sunt planificate mai multe activități, inclusiv organizarea unor lecții în școli conduse de experți cu privire la pericolele abuzului de alcool și tutun, a consumului de droguri, și a infectării cu HIV, și privind prevenirea tuberculozei, precum lecții preșcolare conduse de reprezentanții Inspecției pentru minori despre educația juridică, regulile de trafic și siguranța anti-incendiu. Sunt organizate, de asemenea, și vizite ale elevilor la instituțiile penitenciare pentru minori.²⁸⁵

O altă componentă a operațiunii de prevenire sunt controalele inopinate pentru identificarea minorilor care sunt la evidență sau sunt predispuși la comiterea infracțiunilor, a copiilor din familii disfuncționale sau defavorizate, și copiii care încă nu și-au început studiile. Echipa de participanți la operațiune, formată de obicei din ofițeri de miliție și profesori, verifică condițiile de trai a acestor copii și stabilesc cauzele comportamentului lor antisocial.²⁸⁶ În cadrul operațiunii, se acordă asistență umanitară unor copii a căroră sunt într-o situație socio-economică dificilă. De asemenea, în cadrul operațiunii, sunt efectuate raiduri printre adolescenți pentru depistarea armelor și munițiilor, precum și analize pentru determinarea nivelului de implicare a elevilor, inclusiv a celor aparținând „grupurilor de risc”, în activități de petrecere a timpului liber; asemenea raiduri se desfășoară în special în Internet cluburi, baruri, discoteci și magazine pentru a identifica distribuția și consumul de băuturi alcoolice, tutun și droguri de către adolescenți.²⁸⁷

În afară de acest program, nu există programe de fond sau măsuri elaborate pentru prevenirea delincvenței juvenile prin abordarea cauzelor profunde ale problemei. Reprezentanții societății civile au subliniat faptul că, în afară de legea privind prevenirea neglijării copilului și delincvenței juvenile, nu există o strategie specifică sau plan elaborat de autoritățile *de facto* din regiune pentru prevenirea delincvenței juvenile.

În practică, autoritățile *de facto* transnistrene își concentrează mai mult atenția pe prevenirea terțiară a delincvenței juvenile. Din păcate, abordarea acestor măsuri de prevenire este în principal punitivă, concentrându-se mai mult pe măsurile corecționale decât pe utilizarea unor instrumente comunitare

²⁸⁴ <http://www.srpska.ru/article.php?nid=627> [accesat la 7 Iulie 2013]

²⁸⁵ <http://www.srpska.ru/article.php?nid=627> [accesat la 7 Iulie 2013]

²⁸⁶

<http://translate.google.com/#en/ru/Operation%20%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BA> [accesat la 7 Iulie 2013]

²⁸⁷ Ibid.

și măsuri alternative detenției sau închisorii pentru re-socializarea și reabilitarea copiilor aflați în conflict cu legea. Acest lucru este indicat și în recentul Raport privind drepturile omului în Transnistria al oficiului Ombudsmanului din regiunea transnistreană, în care se arată că, deși unul din scopurile administrării justiției este cel de prevenire, în practică, prevederile dreptului internațional și legislației locale nu sunt respectate pe deplin. Raportul precizează că baza administrării justiției trebuie să fie nu pedeapsa, ci stabilirea precondițiilor ce vizează reabilitarea și prevenirea infracțiunilor viitoare.²⁸⁸

Societatea civilă și comunitatea

Deși autoritățile (*de facto* și *de jure*) sunt principalii responsabili în ceea ce privește administrarea justiției sau furnizarea de programe de prevenire,²⁸⁹ rolul societății civile și a comunității în ansamblu în cadrul strategiilor de prevenire a delincvenței este de asemenea foarte important. Principiile de la Riyadh stabilesc că, pentru preveni cu succes delincvența juvenilă, întreaga societate trebuie să depună eforturi pentru a asigura „dezvoltarea armonioasă a adolescenților, cu respectarea și promovarea personalității lor, din copilărie.”²⁹⁰

Programele de prevenire bazate pe comunitate, la toate cele trei niveluri, se dovedesc a fi cele mai umane, pentru că respectă drepturile individuale și sunt cele mai eficiente, Principiile de la Riyadh subliniază importanța comunității și implicării societății civile în procesul de prevenție, și afirmă că acestea ar trebui să presteze sau să consolideze serviciile comunitare existente pentru minori.²⁹¹ În afară de furnizarea de programe și facilități, comunitățile și societatea civilă ar trebui să joace un rol activ în identificarea priorităților de prevenire a criminalității, și să participe la procesul de realizare și evaluare ca rezultatelor programului.²⁹²

În acest sens, este important ca autoritățile competente să admită și să recunoască faptul că ONG-urile și societatea civilă pot juca un rol esențial în furnizarea de programe și servicii bazate pe comunitate, cum ar fi programele de reintegrare și reabilitare, de diversivune, de justiție restaurativă, contribuind astfel la prevenirea delincvenței juvenile.²⁹³

Este esențial să existe măsuri menite să ia în considerare nevoile copiilor și să abordeze cauzele delincvenței. Programele de prevenire punitive nu ar trebui utilizate, pentru că acestea nu sunt eficiente și pot chiar provoca un comportament delincvent ulterior.

Potrivit Comitetului pentru Drepturile Copilului, este esențial să se creeze un mediu pozitiv pentru înțelegerea cauzelor delincvenței juvenile, și alegerea unei abordări bazate pe drepturi. Pentru aceasta, autoritățile responsabile trebuie să desfășoare campanii educaționale de sensibilizare a

---

²⁸⁸Oficiul Ombudsmanului de facto pentru drepturile omului din Transnistria, *Raportul Ombudsmanului pentru drepturile omului pentru anul 2012*: Despre respectarea și protecția drepturilor și libertăților persoanelor și [membrilor publicului în Transnistria] de către autoritățile centrale și locale [de facto], asociații ale cetățenilor, organizații, indiferent de formele lor de organizare și juridice de proprietate, și funcționari, și deficiențele identificate în legislația [de facto] privind protecția drepturilor și libertăților persoanelor și [membrilor publicului], Tiraspol 2013, p.130, disponibil aici: http://ombudsmanpmr.org/doclady_upolnomochennogo.htm [accesat la 19 Iulie 2013]

²⁸⁹ Rezoluția ECOSOC 2002/13, *Acțiune pentru a promova eficient prevenirea criminalității (Ghidul ONU pentru Prevenirea Criminalității)*, 24 iulie 2002, par.16

²⁹⁰ Principiile de la Riyadh, vezi 109, par.2

²⁹¹ Ibid., par.33

²⁹² Rezoluția ECOSOC 2002/13, vezi 289, par.16

²⁹³ Carolyn Hamilton, vezi 7, p.14

publicului. Comitetul consideră foarte importantă în acest sens implicarea activă și pozitivă a membrilor societății civile, ONG-urilor, mass-media și a comunității generale.²⁹⁴

Ombudsmanul regional a subliniat, la întâlnirea cu autorul, că un grup de lucru/studiu special creat a elaborat un nou concept privind politica justiției penale în anul 2013²⁹⁵. Potrivit Ombudsmanului, recent, conceptul a fost aprobat. Una dintre problemele declarate ale noii politici este prevenirea infracționalității juvenile. Potrivit informațiilor oferite de dl Calco, în grupul de lucru pentru elaborarea conceptului noii politici au fost implicate diferite instituții guvernamentale *de facto*, inclusiv Ministerul *de facto* al Afacerilor Interne, inspectorii și Comisia pentru protecția minorilor, precum și reprezentanți ai societății civile. Politica nu este încă publicată pentru revizuire, prin urmare, este imposibil de a face o evaluare a acesteia și a trage concluzii despre acest document.

Organele de drept și delincvența juvenilă

Mai mulți interlocutori au subliniat faptul că ofițerii din organele de drept și din miliție lucrează în baza indicatorului procentual al infracțiunilor soluționate. Cu cât mai mare este procentul de cazuri rezolvate și mai grave sunt articolele citate în cazurile judecate în instanțe, cu atât mai bună este evaluarea activității ofițerilor. Potrivit aceluiași relatări, și remunerarea lor depinde de cantitatea de dosare soluționate. Acest lucru sugerează că, în ceea ce privește remunerarea muncii, contează nu calitatea, ci cantitatea cazurilor rezolvate. Astfel, există pericolul că accentul nu se va pune pe garanțiile procedurale ale anchetei, ci pe rezolvarea dosarelor, indiferent de mijloacele folosite. S-au invocat cazuri când ofițerii din organele de drept au înscenat unele infracțiuni minore numai pentru a-și spori statistica dosarelor finalizate. Potrivit relatărilor, victimele unor infracțiunilor înscenate sunt, de obicei, „infractorii” minori.

Unul din aceste dosare aparent fabricate este cazul lui Alexandru Bejan, care este acuzat de autoritățile *de facto* de „denunțarea mincinoasă a unor acte de terorism” și care în prezent așteaptă decizia definitivă a instanței.²⁹⁶ Învinuirea presupune o pedeapsă de până la trei ani de privațiune de libertate. În acest moment, Al. Bejan nu este în arest.²⁹⁷ O altă presupunere este că există o legătură între acuzațiile împotriva lui Alexandru Bejan și faptul că el învață la Liceul de grafie latină „Lucian Blaga”. Cu toate acestea, o astfel de conexiune nu este evidentă sau demonstrată, iar, după anul 2011, nu au fost raportate alte cazuri de intimidare sau presiune, cu excepția cazului Alexandru Bejan.²⁹⁸ Avocatul lui Bejan, Alexandru Zubco de Promo-LEX, consideră că minorul este încă o victimă a serviciilor de securitate de la Tiraspol, iar reținerea și învinuirea sa are drept scop presiunea și terorizarea școlilor cu predare în limba română în baza grafiei latine.²⁹⁹ Alexandru a fost luat cu forța de la școală de către doi ofițeri ai Ministerului *de facto* al securității. În izolatorul de detenție preventivă, el ar fi fost forțat de către organele de drept să recunoască comiterea unei infracțiuni de terorism presupus, și de a scrie o autodenunțare. Se pare că învinuirea este bazată pe materiale obținute prin șantaj, violență, presiune și prin încălcarea dreptului la apărare. Alexandru Bejan a avut doi avocați diferiți, dar ambii au refuzat, în cele din urmă, să îi ofere asistență juridică, după ce el a negat comiterea oricărei infracțiuni și a refuzat să țină cont de recomandarea avocaților de a pleda

²⁹⁴ CG CDC nr.10, vezi 6, par.96

²⁹⁵ Interviu cu Ombudsmanul regional, 18 aprilie 2013

²⁹⁶ Buletinul Promo-LEX, *Promo-LEX: Apel către autoritățile constituționale cu privire la implicarea în cazul lui Alexandru Bejan de la Tiraspol*, Nr.60/X, octombrie 2012, p.4

²⁹⁷ Situația la 20 Iulie 2013

²⁹⁸ OSCE, *Școlile cu grafie latină din Transnistria administrate din Moldova: context, situația actuală, analize și recomandări*, raport, noiembrie 2012, p.22

²⁹⁹ Centrul de investigații jurnalistice, *Răpit, încarcerat și torturat de miliția transnistreană: răpit din liceu*, disponibil aici: <http://www.investigatii.md/eng/index.php?art=235> [accesat la 20 iulie 2013]

vinovat. Lui Alexandru i s-a imputat, de asemenea, și faptul că este în lista de suspecți luați la evidență de către organele de drept *de facto* transnistrene. Potrivit minorului, în 2009, el a asistat la o ceartă în care a fost implicat colegul său, fără însă a interveni. Ulterior, Alexandru a fost reținut pentru a depune mărturii. Se pare că prezența sa la eveniment a fost calificată de către organele de cercetare drept coparticipare. Cu toate acestea, Alexandru susține că el nu a fost informat despre acest lucru și, astfel, nu știa că ar fi el însuși cazier.³⁰⁰

Mai mulți reprezentanți ai societății civile au menționat că nu există personal sau instruire specializate privind procedurile de interogare și interviu a copiilor infractori, victime sau martori. Reprezentanții unui ONG a făcut referire la un caz când un copil de 12 ani de la orfelinat ar fi fost bătut de către un profesor. Informația despre acest caz a fost oferită organizației de către personalul medical care a examinat copilul. ONG-ul a adresat o petiție referitoare la caz Ombudsmanului regional și tuturor organelor relevante. Copilul, invitat la discuții, a fost întrebat direct dacă a fost sau nu bătut. Copilul nu a răspuns, probabil din cauza fricii. Ancheta nu a fost continuată, iar dosarul a fost închis cu concluzia că copilul nu a fost bătut. Și Oxana Alistratova de la ONG-ul „Interacțiune” a subliniat această problemă, și a declarat că organele de drept nu folosesc o abordare individuală sau mecanisme psihologice bazate pe dezvoltarea cognitivă a copiilor atunci când interacționează cu ei. În consecință, deseori, copiii își schimbă declarațiile. Dna Alistratova a mai subliniat că nu există diferențe în abordarea copiilor în conflict cu legea, a celor în situații de risc, și a celor în contact cu legea în calitate de victime.

Implicarea Comitetului pentru protecția minorilor în ancheta preliminară a dosarelor deschise minorilor pare a fi minimă. Potrivit Ministerului *de facto* al justiției, la etapa anchetei preliminare, interacțiunea dintre anchetator și Comitetul pentru protecția minorilor se rezumă la faptul că anchetatorul solicită Comitetului să-i comunice dacă a examinat anterior materiale despre infracțiunile comise de copilul cauză. Pentru a obține informații despre minor, anchetatorul mai trimite cereri de informații la școală, solicitând o caracterizare și descrierea performanței minorului, la Inspekția pentru minori, și la spitalul de boli mentale, pentru a verifica dacă minorul este înregistrat acolo.³⁰¹

În ceea ce privește Inspekția pentru minori, funcția sa principală este identificarea și luarea la evidență a copiilor în situații de risc, și participarea la activitățile de prevenire, precum și la investigațiile infracțiunilor administrative comise de minori. La 31 decembrie 2012, Inspekțiile minorilor aveau la evidență 920 de minori. În perioada de raportare, numărul acestora era de 529 minori. De asemenea, Inspekția a întocmit 2379 de procese verbale privind contravențiile administrative comise potrivit articolului 170 al Codului cu privire la contravențiile administrative *de facto* al Transnistriei (eschivarea părinților sau a *înlocuitorilor* acestora de la creșterea și educarea copiilor).³⁰²

Trebuie remarcat faptul că procuratura efectuează auditul periodic al activității Inspekției pentru minori pentru a determina dacă aceasta își îndeplinește obligațiile în conformitate cu legislația care protejează drepturile și interesele legitime ale copiilor și tinerilor. În 2008, auditul Inspekției pentru minori din orașul Bender a arătat unele neconcordanțe, în principal din cauza înregistrării greșite a minorilor în situații de risc. Auditul a arătat că responsabilii de la registratură nu interviuau copiii sau părinții lor și nu explicau motivele pentru includerea sau scoaterea unui copil din listă, iar unii

³⁰⁰ Ibid.

³⁰¹ Răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013

³⁰² Codul contravențiilor administrative *de facto*, Nr.163-Z-III, 19 iulie 2002, disponibil aici:

<http://justice.idknet.com/web.nsf/767eb8a58ad76a2bc22574d5002acf15/9ae8fa519f640d5ac22575d7003172551?OpenDocument> [accesat la 8 iulie 2013]

copii erau reținuți fără știrea și anunțarea părinților sau tutorilor și fără însemnarea în registru a reținerii lor.³⁰³ Controale similare de audit se desfășoară în toate raioanele din regiunea transnistreană aflate sub controlul autorităților *de facto*. În 2011, în raionul Râbnița, auditul periodic a arătat că, în mai multe cazuri, circumstanțele cauzei nu au fost investigate în mod corespunzător, persoana vizată de vreo decizie nu primea un exemplar al deciziei sau prezentarea acestuia nu era înregistrată în mod corespunzător. De asemenea, în cazuri aplicării amenziilor, sumele erau indicate în valuta regională, și nu în procente de la salariul minim, după cum o cere legea. În pofida faptului că unele încălcări de acest fel au fost identificate și în timpul inspecțiilor anterioare, problemele persistă.³⁰⁴

Un alt aspect problematic subliniat de către reprezentanții societății civile a fost reorganizarea Procuraturii Generale și crearea Comitetului de anchetă ca organ separat. Deși această schimbare este, în general, văzută ca un semn pozitiv, ce avea ca scop limitarea puterii excesive a Procurorului General, confuzia este cauzată de delimitarea vagă a funcțiilor și atribuțiilor celor două instituții atât în regulamentele existente cât și în practică. Reprezentanții societății civile califică situația drept problematică pentru că, în caz de necesitate, nu este clar care dintre cele 2 instituții trebuie abordată ca organ competent cu responsabilități în chestiunea respectivă.

În raportul prezentat pentru prima Evaluare Periodică Universală a Republicii Moldova în anul 2011, echipa de țară a ONU în Moldova a evidențiat numărul cazurilor de detenție arbitrară și tortură, raportate în regiunea transnistreană.³⁰⁵ Reprezentanții societății civile au subliniat faptul că în rândul copiilor există mai puține cazuri de acest fel; cu toate acestea, ele încă există. Potrivit relatărilor, minorii sunt amenințați cu tortura și violul dacă nu oferă confesiuni sau mărturii.

Un caz proeminent în acest sens este cazul lui Evghenii Sultanov, un băiat de 17 ani din orașul Bender.

Potrivit relatărilor, Evghenii a fost arestat la ora 7 dimineața, în apartamentul unde locuia, pentru jefuirea unei femei și a unui tânăr, care avuse loc noaptea precedentă. Percheziția efectuată la domiciliul lui Evghenii nu a elucidat nicio probă incriminatoare. Evghenii a fost reținut și acuzat de jaf. Pentru a obține mărturii, Evghenii ar fi fost amenințat că va fi dus într-o cameră unde va fi torturat și violat. Evghenii nu și-a recunoscut vina. Singura dovadă împotriva lui Evghenii a fost mărturia uneia dintre victimele care l-au recunoscut după culoarea ochilor și forma pomelilor. El a fost ținut în arest preventiv timp de un an, după care a fost găsit vinovat și condamnat la trei ani de închisoare.³⁰⁶ După cum i s-a comunicat autorului, anchetatorii erau interesați să deschidă cazul, din motive discutate anterior, iar, potrivit relatărilor, pentru ca femeia victimă să-l poată identifica drept atacator, i-a fost arătată prealabil fotografia lui Evghenii.

Ombudsmanul regional a opinat că nu există vreo justificare pentru bătaia sau maltratarea copiilor, acest lucru fiind inacceptabil, potrivit lui, atât pentru guvern cât și pentru întreaga societate. Totuși dl Calco a încercat să explice că asemenea incidente sunt rare și că „și ofițerii sunt ființe umane, care ar putea avea o zi proastă sau ar putea fi într-o dispoziție proastă”. De asemenea, Ombudsmanul a subliniat că nu a primit nicio plângere oficială referitor la acest caz, de aceea el consideră că copiii nu sunt supuși relor tratamente în mod sistematic și, prin urmare, acest lucru nu poate fi considerat ca un proces sau o problemă sistemică. De asemenea, el a subliniat că, în cazurile în care „linia roșie” este deja trecută, guvernul reacționează foarte strict.

³⁰³ <http://www.regnum.ru/news/1105695.html> [accesat la 8 iulie 2013]

³⁰⁴ <http://www.pridnestrovie-daily.net/gazeta/articles/view.aspx?ArticleID=23846> [accesat la 8 iulie 2013]

³⁰⁵ Prezentarea EPU al echipei de țară a ONU în Republica Moldova, vezi 79, par.30

³⁰⁶ <http://mediacenter.hostink.ru/konkyrsi/konkursnii-raboti/305-spravedlivosti-eto-est-ne-posledniy-no-reshitelnyy-boy.html> [accesat la 8 iulie 2013]

Trebuie remarcat faptul că o delegație a Comitetului pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante (CPT) al Consiliului Europei, care efectua o vizită în regiunea transnistreană în 2010 pentru a investiga situația persoanelor private de libertate în instituțiile de detenție preventivă și cele penitenciare, a fost informată că nu i se va permite realizarea unor interviuri private cu persoanele în detenție preventivă. Drept urmare, delegația și-a întrerupt vizita până când i se va acorda permisiunea de a putea intervieva orice persoană privată de libertate în privat, tehnică ce reprezintă una din caracteristicile fundamentale ale mecanismului de prevenire a CPT.³⁰⁷

Minorii în detenție preventivă

Dreptul internațional limitează strict aplicarea arestului preventiv prin diferite tratatele, standarde și norme internaționale și regionale, generale și specifice copilului.³⁰⁸ Principalele tratate internaționale privind drepturile omului sunt CDC și PIDCP, care stabilesc limitele privind utilizarea arestului preventiv.³⁰⁹ Și alte acte conțin prevederi, potrivit cărora, acolo unde este posibil, judecătorii sau de alte autorități ar trebui să ia în considerare aplicarea unor metode alternative detenției preventive, cum ar fi deturmarea, supravegherea strictă etc.³¹⁰

Potrivit statisticilor mondiale, majoritatea minorilor privați de libertate se află în detenție preventivă. Majoritatea acestor copii fie au comis infracțiuni minore, fie s-au dovedit nedelincvenți, fiind, în cele din urmă, achitați. Prin urmare, utilizarea detenției preventive nu este numai nepotrivită, dar, de multe ori, o măsură disproporționată și inutilă.³¹¹

Nici în regiunea transnistreană situația nu este diferită. Potrivit relatărilor, arestul preventiv al copiilor este folosit frecvent și pe scară largă.

Ministerul *de facto* al justiției a negat o asemenea practică, subliniind că detenția preventivă a minorilor este mai puțin comună decât cea a adulților. Instituția a mai subliniat că, de regulă, arestul preventiv nu este aplicat persoanelor acuzate de infracțiuni de gravitate mică sau medie.³¹² Potrivit CPP *de facto*, reținerea ca măsură preventivă se aplică prin hotărâre (ordin) judecătorească celor bănuiți sau învinuiți de săvârșirea unor infracțiuni pentru care Codul penal prevede pedepse cu închisoarea de peste doi ani, și în cazul în care instanța nu poate aplica o măsură mai moale.³¹³

Conform statisticilor pentru anii 2006-2010, furnizate de Ministerul *de facto* al justiției, în 2006, detenția preventivă a fost aplicată față de 200 de minori, în 2007 – față de 175 de minori, în 2008 – față de 210 minori, în 2009 – față de 157, și în 2010 – față de 81 copii. Statisticile furnizate nu conțin date privind numărul minorilor pedepsiți sau condamnați la închisoare din rândul celor aflați în arest preventiv. Astfel, este imposibil de a trage o concluzie precisă. Cu toate acestea, având în vedere că,

---

³⁰⁷ Comitetul antitortură al Consiliului Europei își întrerupe vizita în regiunea transnistreană a Republicii Moldova: http://www.coe.md/index.php?option=com_content&view=article&id=200%3Acpt-stop-td-visit&catid=40%3Apress-releases-&Itemid=55&lang=en [accesat la 8 iulie 2013]

³⁰⁸ UNICEF, *Detenția administrativă a copiilor: un raport global*, Secția Protecția Copiilor, New York, 2011, p.5

³⁰⁹ Ibid.

³¹⁰ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 13

³¹¹ Defence for Children International (DCI), *Copii după gratii - un studiu privind copiii în conflict cu legea: spre investiții în prevenire, oprirea încarcerării și respectarea standardelor internaționale*, Amsterdam, 2003, p.11

³¹² În răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013

³¹³ CPP *de facto*, vezi 126, art.78

în izolatoarele de detenție preventivă sunt deținuți, de regulă, câte aproximativ 40 de minori, putem concludiona că detenția preventivă este utilizată în mod inutil.

Și raportul avocatului parlamentar regional conține informații privind numărul persoanelor aflate în centrele de detenție provizorie, fără a preciza numărul concret al minorilor, dar inclusiv datele despre minori, și arată că, pe parcursul anului 2012, din 1571 de persoane în arest preventiv doar 656 de persoane au fost condamnate la privațiune de libertate, ceea ce înseamnă că, în mai mult de 58% din cazuri, detenția preventivă a fost o măsură disproporționată și inutilă.

Deși atât în cazul minorilor cât și în cel al adulților este necesară demonstrarea necesității, proporționalității și oportunității arestului preventiv, un asemenea prag trebuie să fie mai înalt în cazul minorilor, deoarece, pentru ei, un asemenea tip de detenție trebuie să fie folosit ca ultimă instanță, în condiții limitate și pentru cea mai scurtă durată de timp corespunzătoare.³¹⁴

Conform CPP *de facto*, ancheta preliminară și detenția pe durata anchetei în cazurile penale trebuie să fie finalizate în termen de două luni de la data inițierii urmăririi penale cu trimiterea cauzei spre examinare în instanța de judecată.³¹⁵ În cazul în care ancheta nu este completă, iar detenția preventivă se impune ca necesară, durata arestului preventiv poate fi prelungită de către un judecător de la o instanță raională pentru o perioadă de până la șase luni. Extinderea suplimentară a perioadei de detenție poate fi efectuată în cazurile persoanelor acuzate de crime grave și deosebit de grave, până la douăsprezece luni. În cazuri excepționale, perioada de detenție poate fi prelungită, în cazurile persoanelor acuzate de comiterea unor crime grave, de către un judecător al Curții Supreme *de facto*, la cererea anchetatorului, pentru o perioadă de până la optsprezece luni.³¹⁶ Legislația *de facto* nu permite extinderea suplimentară a perioadei de detenție preventivă după acest termen. Detenția preventivă a persoanei, cazul căreia a ajuns în instanță, nu poate depăși șase luni de la data primirii cauzei în instanța de judecată.³¹⁷ Această perioadă poate fi prelungită cu până la trei luni, dar, în cazul infracțiunilor grave și deosebit de grave, acest termen poate fi prelungit cu până la trei luni de fiecare dată și, practic, poate fi extins fără limite.

În pofida reglementărilor, diferite surse au prezentat drept problematică durata arestului preventiv. Legislația transnistreană *de facto* nu prevede reglementări specifice pentru minori. Perioada de detenție aplicată este aceeași, indiferent de vârsta acuzatului. Potrivit relatărilor, au existat cazuri de detenție preventivă a adulților de cinci și șapte ani, termene considerate excesive în conformitate cu toate standardele stabilite de documentele internaționale. După cum am descris mai sus, în cazul Evghenii Sultanov, durata detenției preventive a acestuia a durat un an, termen disproporționat și inutil în raport cu infracțiunea de care era acuzat minorul. Chiar și în cazurile în care detenția este necesară, aceasta trebuie aplicată pentru cea mai scurtă perioadă de timp posibilă. Articolul (2) litera (b) al PIDCP cere ca minorii acuzați de comiterea unor infracțiuni să fie aduși „cât mai rapid posibil” la judecată.³¹⁸ Regulile de la Havana stabilesc, de asemenea, că instanțele vor acorda „prioritate maximă examinării mai rapide a unor astfel de cazuri, pentru a asigura cea mai scurtă posibil durată de detenție.”³¹⁹

³¹⁴ UNICEF, *Detenția administrativă a copiilor: un raport global*, Secția Protecția Copiilor, New York, 2011, p.16

³¹⁵ CPP *de facto*, vezi 126, articolele 79 și 116

³¹⁶ *Ibid.*, art.79

³¹⁷ *Ibid.*, art.212-1

³¹⁸ PIDCP, vezi 103, art.10(2)(b)

³¹⁹ Regulile de la Havana, vezi 4, regula 17

Măsurile alternative detenției preventive

Regulile de la Beijing, precum și alte documente internaționale privind drepturile omului, stabilesc că „ori de câte ori este posibil, detenția preventivă va fi înlocuită cu măsuri alternative”, cum ar fi cauțiunea, supravegherea strictă, terapia intensivă sau plasarea într-o familie sau într-un cadru de învățământ sau casnic.³²⁰

Legislația *de facto* a regiunii transnistrene prevede un număr limitat de măsuri alternative detenției preventive, descrise mai sus. Dar, chiar dacă legislația conține toate prevederile necesare, dacă acestea nu sunt folosite în practică, ele sunt practic inutile.³²¹

După cum au menționat reprezentanții societății civile, au existat numeroase situații în care parlamentarii s-au angajat să promoveze utilizarea măsurilor alternative detenției preventive și, în general, privării de libertate, dar până în prezent, nu au fost atinse rezultate reale în acest sens. Presumpția generală este că reprezentanții autorităților *de facto* se tem că persoanele acuzate de infracțiuni ar putea părăsi regiunea.

Alte aspecte problematice semnalate de către reprezentanții societății civile au fost posibilitatea vizitării deținuților, și separarea deținuților minori de cei adulți. Așa cum am subliniat mai sus, dreptul de a primi vizitatori în detenție este extrem de limitat din cauza intereselor anchetei. Potrivit relatărilor, în timpul arestului preventiv, singura persoană care poate vizita un inculpat minor este avocatul acestuia. Rudele au posibilitatea de a vizita, la cerere, dar vizita este urmărită de către personalul unității. Problema separării deținuților minori a fost, de asemenea, accentuată. Deși legea și regulamentele interne stabilesc faptul că minorii vor fi deținuți într-o instituție separată sau un compartiment separat al unei instituții de detenție preventivă, se pare că acest regulament este adesea neglijat și încălcat.

Minorii în instanță

Toate hotărârile judecătorești luate de către instanțele transnistrene sunt considerate neconstituționale de către autoritățile constituționale ale Republicii Moldova. Cu toate acestea, în lipsa unui control eficient asupra acestui teritoriu, autoritățile moldovene nu au puterea de a deturna deciziile luate de instanțele judecătorești transnistrene, și nici nu dețin informații oficiale sau statistice privind activitatea instanțelor în Transnistria.³²²

Raportul prezentat de echipa ONU în Moldova la EPU include o recomandare cu privire la realizarea unui „studiu de înalt nivel [...] pentru a examina posibile modele pentru îmbunătățirea accesului la justiție pentru persoanele din Transnistria”.³²³

Planul național de acțiune privind drepturile omului din 2011-2014, elaborat de către autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, conține o secțiune cu privire la promovarea și respectarea drepturilor omului în regiunea transnistreană. Unul dintre obiectivele planului este de a asigura

³²⁰ Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 13.2

³²¹ Uniunea Inter-Parlamentară și Fondul ONU pentru Copii (UNICEF), *Protecția copiilor: un manual pentru parlamentari* nr.7, Geneva, 2004, p.26, publicație disponibilă aici: http://www.ipu.org/pdf/publications/childprotection_en.pdf [accesată la 9 iulie 2013]

³²² Întâlnire la Centrul pentru drepturile omului din Republica Moldova (oficiul Ombudsmanului), 9 aprilie 2013

³²³ Echipa ONU în Moldova, vezi 79, par.30

accesul la justiție pentru locuitorii din regiunea transnistreană, inclusiv stabilirea unui mecanism comun, împreună cu organizațiile internaționale, pentru monitorizarea periodică a condițiilor în instituțiile de detenție din regiunea transnistreană și introducerea unui mecanism de reabilitare pentru persoanele private arbitrar de libertatea lor. Totuși, până acum, nu au fost efectuate acțiuni specifice în această direcție.

Instanțele din regiunea transnistreană sunt reglementate de prevederile legii constituționale *de facto* „privind sistemul judiciar”.³²⁴ Nu există instanțe sau judecători separați desemnați să examineze cauzele minorilor. Procedurile judiciare în ceea ce privește minorii sunt efectuate în mod general.

Potrivit informațiilor obținute, crearea instanțelor separate sau desemnarea judecătorilor specializați nu este susținută de către autoritățile *de facto* și, în prezent, nu se prevăd schimbări în acest sens.

De asemenea, potrivit relatărilor, principiile unui proces echitabil la fel sunt prost respectate de către instanțele transnistrene, în special cele care examinează cazuri penale. După cum a subliniat dl Hammarberg în raportul său, în ciuda includerii unor norme și principiile din convențiile internaționale în legislația locală, aceste norme „joacă doar un rol limitat în sistemul judiciar”.³²⁵

Un raport anual recent al Ombudsmanului regional conține un paragraf dedicat problemei asigurării dreptului la o protecție jurisdicțională, proces echitabil, asistența juridică și executarea la timp a hotărârilor în Transnistria.³²⁶ Potrivit raportului, Ombudsmanul regional a primit 336 de plângeri din partea cetățenilor privind presupuse încălcări ale drepturilor lor la protecție juridică, proces just și echitabil, asistență juridică și executarea la timp a hotărârii judecătorești. 176 dintre aceste plângeri s-au referit la cazuri penale.³²⁷ Raportul nu prezintă statistici legate de minori în această privință.

Luarea deciziilor fără întârzieri

Potrivit relatărilor, procedurile judiciare sunt foarte lungi, iar examinarea cauzelor penale în instanțele de judecată este adesea întârziată. Acest lucru a fost confirmat și de Ministerul *de facto* al justiției. Potrivit Ministerului, întârzierile sunt cauzate de examinarea lungă a dosarelor, supraîncărcarea cu muncă a instanțelor, și neprezentarea persoanelor la ședințele de judecată.³²⁸ Raportul Ombudsmanului regional, de asemenea, examinează această problemă și afirmă că lipsa profesioniști calificați în instanțele de judecată are ca rezultat sporirea volumului de lucru al judecătorilor și, prin urmare, duce la încălcarea unor garanții judiciare, inclusiv privind examinarea la timp a cauzelor. Raportul subliniază faptul că media volumului de lucru rămâne în continuare foarte ridicată.³²⁹ Această situație nu este propice desfășurării rapide și în mod calitativ a procedurilor judiciare.

Având în vedere faptul că procedurile judiciare în cauzele cu minori se efectuează în mod general, cu particularități procedurale limitate, duratele deciziilor sunt excesiv de lungi, ceea ce vine în contradicție cu normele stabilite de standardele internaționale în domeniul drepturilor omului, care prevăd examinarea rapidă a fiecărui caz, fără întârzieri inutile.³³⁰

³²⁴ Legea *de facto* „privind sistemul judiciar”, vezi 241

³²⁵ Hammarberg, vezi 2, p.13

³²⁶ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288, par.5, pag.109-129

³²⁷ Ibid., pagina 14

³²⁸ Răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013, vezi 11

³²⁹ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288, p.121

³³⁰ CDC, vezi 3, art.40(2)(b)(iii); și Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 20.1

Dreptul la audiere

Codul de procedură penală *de facto* prevede că participarea inculpatului minor la ședința de judecată este obligatorie. Potrivit relatărilor, această prevedere este respectată. Acest fapt respectă una dintre garanțiile unui proces echitabil, care cere ca un copil bănuit sau învinuit de încălcarea legislației penale, să poată participa la procedurile judiciare în mod eficient.³³¹ Cu toate acestea, pentru respectarea deplină a garanțiilor de proces echitabil, procedurile judiciare trebuie să se desfășoare în cele mai bune interese ale minorului, nu numai acordându-i acestuia dreptul de a participa la ședință, dar, de asemenea, și oferindu-i cu mediu propice pentru a se exprima se liber. Potrivit relatărilor, această garanție nu este realizată în practică. Reprezentanții societății civile au subliniat faptul că copiii sunt deseori lipsiți de dreptul de a fi audiați în cadrul procedurilor judiciare. Acest lucru este în contradicție cu una dintre garanțiile fundamentale ale procesului echitabil³³². De asemenea, trebuie remarcat faptul că, pentru ca un copil să participe efectiv la proces, este important ca acesta să fie informat nu numai cu privire la învinuirea care i se aduce, dar, de asemenea, și despre procesul general al justiției juvenile precum și despre alte posibile măsuri.³³³

Principiile respectării depline a garanției de a fi audiat și de a participa efectiv la procedurile judiciare, de asemenea, sunt încălcate prin nerespectarea principiului egalității armelor. Potrivit relatărilor, partea acuzării este, în general, avantajată față de apărare, în ședințele de judecată. Și dl Hammarberg atinge această problemă în raportul său, subliniind că a primit mai multe plângeri, potrivit cărora apărarea, în general, este dezavantajată în raport cu procuratura.³³⁴

Asistența juridică gratuită

În regiunea transnistreană nu există în practică un sistem special separat de asistență juridică. Cu toate acestea, legislația *de facto* prevede că, în cadrul procedurilor penale pe cazurile care implică minori, este permisă folosirea avocatului din momentul inițierii urmăririi penale și, dacă este necesar, șeful asistenței juridice sau al Baroului de avocați, desemnează, în douăzeci și patru de ore de la data primirii sau comunicării cererii, un avocat pentru a apăra bănuitul sau învinuitul.³³⁵ Potrivit relatărilor, această prevedere este realizată în practică, cu întârzieri neimportante, dar numai în cadrul dosarelor penale.

Alte probleme semnalate de nenumărate ori de către reprezentanții societății civile, și care sunt, de asemenea, reflectate de dl Hammarberg în raportul său,³³⁶ au sunt cazurile de mituire a judecătorilor, precum și a martori sau chiar a inculpaților, și fabricarea frecventă a dosarelor sau a dovezilor prezentate în acest caz. Problema fabricării acuzațiilor este analizată de către Ombudsmanul regional. În raportul său, el arată că a primit plângeri referitoare la asemenea situații de la persoane aflate în arest preventiv.³³⁷ Cu toate acestea, având în vedere că legislația *de facto* nu permite Ombudsmanului să studieze aceste dosare până la intrarea în vigoare a deciziei instanței,³³⁸ Ombudsmanul a readresat aceste plângeri altor autorități relevante *de facto*, și nu a urmărit soluționarea lor.

³³¹ CDC, vezi 3, articolul 40(2)(b)(iv); și CG CDC nr.10, vezi 6, par.46

³³² CDC, art.12, Regulile de la Beijing, vezi 111, regula 14.2, și CG CDC nr.10, par.45

³³³ CG CDC nr.10, vezi 6, par.44

³³⁴ Hammarberg, vezi 2, p.6

³³⁵ CPP *de facto*, vezi 126, art.43

³³⁶ Hammarberg, vezi 2, p.13

³³⁷ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288, p.131

³³⁸ Legea constituțională *de facto* cu privire la Ombudsman, vezi 261, art.17, par.5

Ombudsmanul regional evidențiază un alt domeniu problematic al sistemului judiciar din Transnistria. Raportul acestuia arată că legea acordă Avocatului parlamentar dreptul de a fi prezent la ședințele de judecată în calitate de observator. Cu toate acestea, exercitarea efectivă a acestui drept în practică este limitată de faptul că solicitarea Ombudsmanului de a participa la ședințe poate fi examinată numai de unul dintre conducătorii Curții Supreme *de facto* a Transnistriei. Aceste proceduri complicate privează Ombudsmanul de posibilitatea de a asista și observa ședințele de judecată.³³⁹

Alte garanții ale unui proces echitabil și la fel, cum ar fi prezumția de nevinovăție, neretroactivitatea legii cu excepția cazului în care pedeapsa este mai ușoară, prezentarea promptă și directă a învinuirii, nu au fost descrise drept problematice de către reprezentanții societății civile, care însă s-au arătat preocupați de faptul că, odată ce alte garanții legale nu sunt respectate, asigurarea pe deplin a unui proces echitabil este încă pusă în pericol.

Măsuri alternative urmăririi penale

Legea *de facto* prevede măsuri alternative urmăririi penale, cum ar fi procedura de reconciliere cu victima, scutirea de răspundere penală din cauza exprimării active a regretului și încetarea urmăririi penale împotriva unei persoane, în cazul în care, după comiterea infracțiunii pentru prima dată, acesta voluntar a pledat vinovat, a contribuit la soluționarea infracțiunii, a reparat prejudiciul cauzat sau a compensat în alt fel prejudiciul cauzat de infracțiune. Unul dintre dezavantajele alternativelor la urmărirea penală în regiunea transnistreană, în conformitate cu articolul 75 din Codul penal *de facto* și articolele 5-7 din CPP *de facto*, este lipsa legii - și, prin urmare, a practicii de mediere - asistarea părților disputei juridice la reconciliere, reparații etc., ceea ce creează un obstacol în utilizarea eficientă a elementelor justiției restaurative. După cum a subliniat reprezentantul Ministerului *de facto* al justiției, introducerea medierii necesită dezbateri profesionale și publice în Transnistria. Adoptarea legii *de facto* de mai sus este considerată un prim pas în procesul de introducere a unor elemente ale justiției restaurative în legislația și practica *de facto* din regiune.³⁴⁰

Analiza statistică a cazurilor de încetare a urmăririi penale împotriva minorilor (din cauza reconcilierii cu victima) furnizate de Ministerul *de facto* al justiției pentru perioada 2006-2010 arată numărul scutirilor minorilor de la răspunderea penală. În 2006, au fost înregistrate 4 cazuri de încetare a cauzei penale împotriva unui minor din cauza a reconcilierii cu victimele, în 2007 - 10, în 2008 - 9, în 2009 - 4, în 2010 - 20 de asemenea cazuri.

Condamnarea minorilor

Pedepse privative de libertate

Cadrul juridic *de facto* transnistrean include legea „cu privire la drepturile copilului”, care stabilește prevederile privind protecția drepturilor copilului. Legea stabilește că pentru infracțiunile comise de persoane sub vârsta de 18 ani nu vor fi aplicate pedeapsa capitală sau închisoarea pe viață.³⁴¹ CPP *de facto*, de asemenea, nu admite aplicarea pedepsei cu moartea sau închisoarea pe viață pentru infracțiunile comise de minori. Asemenea măsuri nu este folosite în practică, fapt care este în

³³⁹ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288, p.117

³⁴⁰ Răspuns la o solicitare pe e-mail de întâlnire și informații, 2 aprilie 2013, vezi la 11

³⁴¹ Legea de facto „privind drepturile copilului” nr.61-3, 4 august 1997, art.28, disponibilă în limba rusă aici: <http://zakon-pmr.com/DetailDoc.aspx?document=36338> [accesată la 1 iulie 2013]

conformitate cu standardele și normele stabilite prin documente de drepturile omului, generale și specifice copilului.³⁴²

În ceea ce privește aplicarea pedepselor privative de libertate, potrivit relatărilor, acestea sunt folosite mai frecvent împotriva copiilor care provin din familii cu venituri mai mici decât în cazul copiilor cu părinți bogați, fapt ce ridică anumite semne de întrebare cu privire la corupția din justiția din regiune. Reprezentanții societății civile afirmă că, în pofida realităților care arată că majoritatea infractorilor minori provin din familii fără părinți, cu părinți dependenți de substanțe sau cu altfel de disfuncții, sau din familii cu bază economică slabă, tendința prin care cei mai înstăriți reușesc să scape de pedeapsă pentru infracțiunile comise rămâne foarte vizibilă.

Durata sentințelor

Ombudsmanul regional a subliniat în interviu că una din particularitățile abordării minorilor în cercetarea cauzelor penale sunt sentințele mai scurte. Cu toate acestea, nici legea, nici practica nu respectă această abordare. Reprezentanții societății civile au subliniat că durata pedepsei este aceeași pentru minori și adulți. Se pare că judecătorii tratează minorii ca pe adulți și le aplică aceleași pedepse cu închisoarea, indiferent de vârsta inculpaților. Reprezentanții societății civile a invocat unele cazuri când inculpații minori au fost condamnați la 5 ani de închisoare pentru furt. Potrivit relatărilor, un minor a fost condamnat la 6 ani după gratii pentru furtul unei biciclete.

Eliberarea înainte de termen

În ceea ce privește condamnarea minorilor, legea *de facto* prevede o reducere specială a termenelor după care persoana poate fi eliberată condiționat de la executarea pedepsei, eliberată de restricții sau i se poate aplica anularea cazierului judiciar.³⁴³

Decizia cu privire la amnistie este luată de către Sovietul Suprem. Acesta formulează periodic câte o lege privind amnistia, adesea cu ocazia unor sărbători, cum ar fi data creării „republicii moldovenești nistrene”. După cum a subliniat Ombudsmanul regional, deținuții minori întotdeauna se regăsesc în lista celor amnistiați din regiune.

În plus, prin decretul nr.72 al președintelui *de facto* din 13 februarie 2006, a fost înființată Comisia de grațiere. Șeful comisiei este ministrul *de facto* al justiției, iar printre membrii comisiei se regăsesc: Procurorul General, un reprezentant al Curții Supreme *de facto*, miniștrii *de facto* de interne și securitate publică, parlamentari din Sovietul Suprem și alții. Comisia de grațiere se întrunește în funcție de primirea cererilor de amnistie, dar nu mai rar de patru ori pe an, și examinează preliminar cererile de iertare ale deținuților care ispășesc pedepse în penitenciarele ministerului justiției. Decizia finală privind grațierea este luată de președintele *de facto*.³⁴⁴ Grațierea poate prevedea eliberarea persoanei de la executarea pedepsei, reducerea sau înlocuirea sentinței. Aplicațiile sunt revizuite numai în cazul în care persoana a ispășit a treia parte din termen în cazul crimelor de gravitate mică și medie, precum și jumătate de termen în cazurile infracțiunilor grave. Nu există prevederi specifice în ceea ce privește minorii. Cererile de grațiere din partea deținuților minori sunt revizuite în mod general. Trebuie remarcat faptul că administrația penitenciarului sau a instituției penale pentru juvenili joacă un rol important, deoarece unul din criteriile pentru decizia de grațierea este

³⁴² De ex. regula 19.1 a Regulilor de la Beijing (vezi n.111); articolul 37(a) al CDC (vezi n.3); articolul 6(5) al PIDCP (vezi n.103).

³⁴³ Codul penal *de facto*, vezi 118, articolele 91-94

³⁴⁴ În conformitate cu articolul 73 (3) al Constituției *de facto* (vezi 92) și articolul 84 al Codului de procedură penală *de facto* (vezi 126)

recomandarea în acest sens și caracteristica furnizate de către administrația închisorii. Acest fapt a lăsat reprezentanților societății civile impresia că decizia de grațiere se bazează în principal pe atitudinea subiectivă a administrației închisorii față de acei minori.

Conform legii *de facto* cu privire la miliție, după ce o persoană este eliberată din închisoare, organele de drept urmează să monitorizeze și supravegheze comportamentul persoanei în libertate. Acest lucru se aplică și minorilor. După cum subliniază reprezentanții societății civile, acest lucru practicat pe larg. Potrivit relatărilor, abordarea generală adoptată este „o dată infractor - întotdeauna infractor”. Și raportul prezentat de echipa ONU în Moldova la EPU, de asemenea, subliniază faptul că persoanele eliberate din detenție în regiunea transnistreană frecvent aleg să părăsească regiunea cu tot cu familia, temându-se de represalii pentru raportarea abuzurilor.³⁴⁵

Pedepse neprivative de libertate

Ombudsmanul regional a subliniat în interviu că minorii care sunt la prima abatere minoră de la lege nu sunt condamnați la închisoare. În susținerea declarației, dl Calco a subliniat că există 16 de tipuri de măsuri de pedepsire prevăzute de lege, și numai 7 dintre acestea sunt pedepse privative de libertate, iar restul sunt măsuri neprivative: condamnarea condiționată, restricțiile, munca în folosul comunității, sancțiunea financiară etc.; cu toate acestea, așa cum am descris mai sus, lista sancțiunilor și măsurilor din Codul penal transnistrean *de facto* nu conține o varietate suficientă de măsuri care să permită judecătorilor să fie flexibili și să evite instituționalizarea sau punerea după gratii a minorilor.

Spre deosebire de declarațiile Ombudsmanului regional, reprezentanții societății civile au subliniat că, la fel ca și în cazul măsurilor alternative detenției preventive, legea prevede alternative la pedeapsa cu închisoarea, dar acestea sunt utilizate foarte rar în practică în raport cu minorii. Potrivit relatărilor, foarte puțini minori au primit pedepse alternative la închisoare. Sentimentul general este că dosarele minorilor nu prea au măsuri alternative ce pot fi folosite.

Sentințele în dosare administrative

Cauzele administrative sunt gestionate în mare de Inspecția pentru Minori și Comisia pentru protecția minorilor. Comisia analizează procesele verbale administrative, cererile și notificările școlare trimise prezentate de diferite instituții, organizații sau persoane. Oricine poate depune o cerere spre examinare la Comisie. Diferite organe ale autorităților *de facto*, cum ar fi inspecția pentru minori (organe de drept), departamentul de adopții, departamentul socio-educativ, procuratura, se adună periodic pentru a discuta diferite cazuri cu implicarea minorilor. Problemele discutate pot include: plasarea copiilor în anumite instituții, decăderea din drepturile părintești, admisibilitatea cauzei în instanță, excluderea minorilor din învățământul obligatoriu, revizuirea cauzelor administrative, luarea deciziilor privind impunerea unei sancțiuni administrative în conformitate cu legea aplicabilă *de facto* etc.

Interlocutorii și sursele nu au menționat existența unor încălcări specifice sau a garanțiilor procedurale.

---

³⁴⁵ Prezentarea EPU a echipei de țară a ONU în Republica Moldova, vezi 79, par.30

Minorii în penitenciare

În regiune există o instituție penitenciară pentru minori: Colonia educațională pentru minori, care se află în apropierea satului Aleksandrovka din raionul Camenca, unde sunt deținuți minori de sex masculin. Nu există o unitate separată pentru minorele de sex feminin deținute; acestea sunt plasate în Penitenciarul nr.3 împreună cu deținutele adulte.

Numărul exact al deținuților din aceste instituții penitenciare, vârstele acestora și tipurile de infracțiuni la care au fost condamnați nu ne sunt cunoscute din cauza obstacolelor menționate mai sus privind accesul la informație.

Site-ul oficial al serviciului penitenciar al Ministerului *de facto* al justiției nu conține date statistice cu privire la minorii deținuți sau sentințele aplicate acestora. Singura sursă oficială care arată numărul de minori care execută pedeapsa cu închisoarea este raportul anual al Ombudsmanului regional, potrivit căruia, 33 de minori ispășesc pedeapsa în penitenciare, dintre care 30 sunt de sex masculin și 3 de sex feminin.³⁴⁶ Acest număr este foarte aproape de cifrele aproximative, obținute din diferite surse neoficiale de informații.

Condamnări

După cum am arătat mai sus, autorul nu dispune de date statistice oficiale cu privire la infracțiunile pentru care au fost condamnați minorii. Potrivit surselor neoficiale de informații, în majoritatea cazurilor reprezentanți ai societății civile, cei mai mulți minori sunt, se pare, condamnați pentru furt și infracțiuni legate de droguri (mai ales posesia de canabis). Raportul dl Hammarberg, de asemenea, arată că furtul este infracțiunea pentru care sunt condamnați cei mai mulți minori, dar există, de asemenea, și minori condamnați pentru omor, atac și viol.³⁴⁷

Mai mulți reprezentanți ai societății civile au indicat că abordarea consumului și deținerii de canabis este foarte punitivă. Potrivit informațiilor obținute, recent, consumul de canabis a fost recent decriminalizat, dar posesia se pedepsește în continuare. Potrivit Codului penal *de facto*, cultivarea unor soiuri de canabis, mac sau alte plante se pedepsește cu o amendă sau muncă obligatorie, dar și cu închisoare de până la doi ani.³⁴⁸ Potrivit reprezentanților societății civile, deși există măsuri alternative, cel mai frecvent se aplică pedeapsa cea mai severă, condamnarea cu închisoarea, iar o bună parte dintre minorii care își ispășesc pedeapsa la moment, o fac pentru consumul sau deținerea de canabis.

Separarea de adulți

După cum am indicat mai sus, minorii de sex masculin sunt separați de adulți, precum și de minorele de sex feminin. Totuși, minorele sunt deținute în aceeași instituție cu femeile adulte condamnate.

Ombudsmanul regional a subliniat că minorele sunt deținute într-o zonă separată din penitenciarul de femei. Totuși, spre deosebire de această declarație, potrivit informațiilor furnizate de către reprezentanții societății civile, precum și de doamna Sidorova, fetele nu sunt separate de femeile adulte. Ele nu sunt deținute în celule separate și intră zilnic în contact cu deținutele adulte. Potrivit relatărilor, explicația oferită de ministerul *de facto* al justiției este numărul mic al deținuților minore de sex feminin: în prezent, există aproximativ 5 minore în detenție. Se pare că femeile se folosesc de

³⁴⁶ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288, capitolul 6, p.136

³⁴⁷ Hammarberg, vezi 2, p.21

³⁴⁸ Codul penal *de facto*, vezi 118, art.229

minore pentru a controla alte femei, iar coletele expediate minorelor sunt de regulă confiscate de deținutele adulte. În același timp, Ombudsmanul regional nu a primit plângeri formale în ceea ce privește această problemă. Reprezentanții societății civile cred că acest lucru se datorează faptului că minorele se tem de represalii.

Acest lucru reprezintă o încălcare a principiului conform căruia copiii privați de libertate nu trebuie să fie plasați în instituțiile penitenciare pentru adulți, iar plasarea copiilor în închisori pentru adulți poate compromite siguranța și bunăstarea acestora și capacitatea lor de reabilitare și reintegrare în societate după eliberare.³⁴⁹

Contactele cu lumea exterioară

Penitenciarul pentru minorii de sex masculin se află în satul Aleksandrovka din raionul Camenca, la aproximativ 220 de km de la Tiraspol, în general departe de locurile de reședință ale deținuților. Deși acest lucru nu reprezintă o încălcare *per se* a normelor internaționale, el reprezintă o derogare de la recomandarea de a plasa minorii în instituții amplasate „cât mai aproape posibil de locul de reședință al familiei minorului” pentru a facilita vizitele rudelor.³⁵⁰

Problema comunicării este în general semnalată ca una destul de serioasă, atât în ceea ce privește vizitele fizice și comunicarea prin telefon. Minorii sunt izolați fără o justificare adecvată sau relevantă. Se pare că motivele invocate de către administrația închisorii pentru vizitele rare și scurte sunt discriminatorii și legate de faptul că unii minorii nu au rude sau membri ai familiei care să-i viziteze; astfel, în scopul de a face „egalitate”, vizitele și apelurile telefonice sunt limitate în mod artificial pentru toți deținuții minori. Acest lucru este contrar dreptului minorilor de a avea o comunicare adecvată cu lumea exterioară, care este o parte integrantă a dreptului la un tratament uman și corect, care este important pentru pregătirea minorilor pentru a reveni în societate. În conformitate cu Regulile de la Havana, fiecare minor privat de libertate trebuie să aibă dreptul „de a primi vizite regulate și frecvente, de aproximativ o dată pe săptămână, și nu mai puțin de o dată pe lună” și „de a comunica în scris sau prin telefon de cel puțin două ori pe săptămână cu o persoană la alegerea lui/ei”.³⁵¹

Potrivit relatărilor, din cauza distanței, care necesită călătorii lungi, instituția pentru minori este vizitată foarte rar și de oficialii *de facto* din regiune, chiar dacă aceștia se interesează de situația din instituție. Potrivit Ombudsmanului regional, și profesorii din cadrul instituției s-au plâns pe distanța și amplasarea coloniei.

Condițiile de detenție

Toate sursele de informații contactate au dat de înțeles că condițiile din colonia educațională pentru minori sunt, în general, mult mai bine decât în orice alte penitenciare din regiune.

Potrivit relatărilor, instituția este mobilată cu echipamente sportive și pentru alte activități de agrement, precum și terenuri de sport în aer liber.

Minorii sunt hrăniți mult mai bine decât în alte instituții, fapt ce rezultă din cele 100 de hectare de teren agricol, pe care minorii cresc fructe și legume. Colonia are, de asemenea, propria sa fermă de animale (porci, vaci, pui), de care au grijă zilnic minorii. Conform unor surse, minorii cu vârstele

³⁴⁹ CG CDC nr.10, vezi 6, par.85

³⁵⁰ Ibid., par.87

³⁵¹ Regulile de la Havana, vezi 4, regulile 60-61

cuprinse între 14 și 16 ani muncesc câte maximum 4 ore pe zi, iar cu vârstele între 16 și 18 ani au maximum 6 ore de lucru pe zi. Potrivit relatărilor, aceștia sunt remunerați pentru munca lor. Ferma este considerată un avantaj al acestei instituții, colonia fiind singura instituție cu o fermă în dotare. Nu a fost posibil să determinăm dacă munca minorilor este în conformitate cu standardele internaționale de muncă.

Trebuie remarcat faptul că minorele nu sunt asigurate cu condiții similare.

Tratamentul

Potrivit Ombudsmanului regional, numărul deținuților din colonia educațională pentru minori este mai mic decât numărul angajaților instituției corecționale. Deținuții nu sunt lăsați niciodată singuri, fără supraveghere adecvată, și există și ture de noapte. Din perspectiva pozitivă, aceasta permite abordarea personalizată a minorilor și este în conformitate cu Regulile de la Havana.³⁵²

Nu am putut determina dacă restricțiile sau măsurile disciplinare sunt utilizate în practică și dacă acestea sunt limitate la cazurile în care un minor prezintă un pericol iminent pentru sine și pentru alții. Cu toate acestea, în diferite interviuri, a fost menționată problema relexorilor față de un anumit grup social, în cadrul populației coloniei. Sursele au explicat că minorii care sunt identificați ca fiind homosexualii sunt separați de restul minorilor. Obiectele folosite de către aceștia nu sunt utilizate de restul. Potrivit surselor, și administrația penitenciarului participă la discriminarea pe motive de orientare sexuală, neluând măsuri pentru a curma această practică. Aspectul problematic al așa-numiților „intangibili” este subliniat și de către dl Hammarberg în raportul său, care mai preciza că administrația instituției părea să fie la curent cu riscurile la care erau supuși acești băieți.³⁵³

Educația

Minorii din cadrul coloniei de educare pentru minori au o școală în incinta coloniei și, în general, au acces la educație. Cu toate acestea, o problemă legată de acest subiect a apărut în anul 2010, când Ministererele *de facto* ale justiției și educației au emis decretul comun nr 289/2230, declarând că cheltuielile pentru procesul de învățământ din cadrul coloniei va fi finanțat prin reducerea sau limitarea finanțării activității profesorilor, achiziției de manuale și echipamente, și folosirii unor procese educaționale organizatorice și metodologice.

Aceste limitări au acționat negativ asupra procesului de educare a minorilor, dar cel mai problematic pare a fi situația cu finanțarea muncii profesorilor.

Angajații coloniei, nemulțumiți de unele decizii, au depus o petiție în acest sens a fost depusă la oficiul Ombudsmanului regional. Reclamanții sunt profesori, care îndeplinesc în același timp funcții de șefi de departamente în cadrul unității (dar sunt de formație pedagogi). Ei s-au plâns de salarii, spunând că, deși li s-au dat sarcini suplimentare, ei nu sunt plătiți în plus pentru realizarea lor. Mai precis, după cum scrie Ombudsmanul regional în raportul său anual,³⁵⁴ s-a creat o situație complicată, deoarece, anterior, unii membri ai personalului coloniei primeau adaosuri la salariu pentru predarea unor materii școlare minorilor condamnați. După ce conducerea *de facto* a serviciului penitenciar a decis anularea funcției de „profesor”, măsurile sarcinile educaționale și didactice au fost puse în sarcina membrilor personalului din colonie prin modificarea listei de personal și crearea unei unități de personal de „profesor-pedagog”, lăsând același salariu de bază, dar

³⁵² Ibid., regula 30

³⁵³ Hammarberg, vezi 2, p.21

³⁵⁴ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288

adăugând sarcini suplimentare în lucrul pedagogilor. Astfel, pedagogii fără instruire corespunzătoare de profesor sunt obligați să predea infractorilor minori fără plată suplimentară.

Ombudsmanul regional a redirecționat petiția către organele relevante, și problema este în curs de examinare la ministerele *de facto* ale justiției și educației pentru identificarea unei soluții pentru această situație complexă.

Potrivit relatărilor, din momentul adoptării deciziei privind reducerea bugetului, toate costurile legate de școală au fost reduse, și nu există suficiente resurse pentru achiziționarea obiectelor de papetărie și pentru transportul profesorilor. Colonia se află departe de satele din preajmă, astfel încât profesorii nu pot veni la muncă pe jos. Ca urmare a acestui fapt, calitatea educației a scăzut dramatic.

Instruirea vocațională

Potrivit reprezentanților societății civile, minorii de sex masculin au la dispoziție câteva tipuri de cursuri profesionale. Potrivit datelor furnizate de organizația „Rezonans”, minorii pot urma cursuri de formare profesională, și anume de tâmplărie.

În anii 2007 și 2010, „Rezonans” a realizat două proiecte pentru minori în colonia de educare pentru minori, în parteneriat cu Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE). Obiectivele ambelor proiecte au fost similare și prevedeau organizarea unor cursuri pentru deținuții minori cu participarea tinerilor de aceleași vârste din public, seminarii educaționale privind drepturile copilului și oportunități după eliberare, și altele. În 2010, proiectul a fost continuat și îmbunătățit, cu includerea unor activități suplimentare, cum ar fi consilierea psihologică și juridică privată a deținuților, fără supraveghere din partea administrației. În 2010, în cadrul proiectului realizat, „Rezonans” a oferit coloniei produse igienice și echipamente. Colonia a mai primit în posesie echipament sportiv în valoare de 2.000 de euro și cărți.

Trebuie de remarcat că minorele de sex feminin nu au la dispoziție asemenea programe.

Serviciile medicale

Nu am putut obține informații complete despre serviciile medicale oferite deținuților minori sau dacă trec controale medicale în momentul admiterii. Este accesibilă numai informația cu privire la câteva aspecte ale serviciilor medicale prestate, și numai prin surse neoficiale.

Potrivit relatărilor, în 2009, organizația „Medicii fără Frontiere” (Médecins Sans Frontières) a echipat camere pentru tratamentul tuberculozei, care sunt disponibile și în prezent. În anul 2010, nu au fost înregistrate cazuri de TB și HIV în rândul deținuților minori. Nici unul dintre deținuții minori nu s-au plâns deschis pe calitatea serviciilor medicale.

Conform celui mai recent raport anual al Ombudsmanului regional, plângerile primite din închisori indicau asupra îngrijirii medicale necorespunzătoare. Raportul spune că Ombudsmanul a rezolvat aceste plângeri, asigurându-se că persoanele care aveau nevoie de îngrijiri medicale au fost examinate de specialiști sau solicitând informații despre condițiile de sănătate ale reclamantilor.³⁵⁵

---

³⁵⁵ Raportul Ombudsmanului regional, vezi 288, p.131

Ombudsmanul nu specifică dacă printre reclamanți au existat și minori. Raportul subliniază, de asemenea, necesitatea echipării și dotării tehnice a departamentului chirurgie.³⁵⁶

De asemenea, a existat o plângere din secțiunea potrivit căreia, pentru a menține starea de sănătate bună, este necesară consultarea periodică la ginecolog, iar un astfel de specialist lipsește din efectivul medical al penitenciarului.³⁵⁷

Cu toate acestea, în raportul său, Ombudsmanul regional a subliniat că problema serviciilor medicale rezidă nu atât în absența lor cât în calitatea serviciilor prestate.³⁵⁸

Transferul în închisorile pentru adulți

După cum am arătat mai devreme, vârsta minimă de răspundere penală (VMRP) a fost stabilită la 16 ani, iar copiii cu vârstele cuprinse între 14 și 16 de ani pot fi trași la răspundere pentru infracțiuni grave. La atingerea majoratului, un minor care execută o pedeapsă cu închisoarea este transferat într-un penitenciar pentru adulți. Cu toate acestea, după cum arată Ombudsmanul, în practică, se fac excepții, și un minor poate rămâne în colonia de corecție și până la vârsta de 21 de ani, în baza deciziei administrației și în funcție de infracțiune, comportamentul minorului și perioada rămasă a sentinței. Ombudsmanul regional a primit o solicitare din partea unui minor care urma să împlinească 18 ani și nu dorea să fie transferat în penitenciarul pentru adulți după atingerea majoratului. Această practică a fost confirmată și de reprezentanții societății civile.

Mecanismul de depunere a plângerilor

Potrivit raportului său, în 2012, Ombudsmanul regional a primit 1510 plângeri, care conțineau plângeri individuale și colective privind încălcările drepturilor unor persoane concrete sau relatări cu privire la încălcări generale ale drepturilor omului. 168 de plângeri au fost expediate de către persoane condamnate, învinuite sau reprezentanți ai acestora; 121 de plângeri au venit din sistemul penitenciar.³⁵⁹ Tratamentul persoanelor condamnate și persoanelor deținute în închisorile din regiunea transnistreană ocupa un loc important în masa plângerilor adresate Ombudsmanului.

Totuși se pare că aceste statistici nu se referă la deținuții minori; în timpul interviului, Ombudsmanul regional declarat că de mult timp nu au mai existat plângeri depuse de condamnați minori. Singura petiție a venit din partea minorului care urma să împlinească 18 ani și a vrut să rămână în colonia de educare pentru minori în loc să fie transferat la unitatea adulților. Minorul a fost admis cererea.

Ombudsmanul regional a mai subliniat că unele plângeri primite anterior se refereau la încălcările unor drepturilor comise acum câțiva ani, astfel plângerile erau inadmisibile deoarece, în conformitate cu Legea de facto cu privire la Avocatul parlamentar, plângerea poate fi depusă la oficiul Ombudsmanului nu mai târziu de un an din momentul comiterii presupusei încălcări.³⁶⁰ Ombudsmanul regional poate face excepții, dar numai cu vechime de până la doi ani. Ca exemplu, Ombudsmanul regional a inventat un caz, când cineva care ar fi fost maltratată fizic a depus plângerea abia cu doi ani mai târziu. Într-un asemenea scenariu, ar fi prea târziu să intervină, pentru că

---

³⁵⁶ Ibid., p.144

³⁵⁷ Ibid., p.145

³⁵⁸ Ibid., p.136

³⁵⁹ Ibid., pp.3-4

³⁶⁰ Legea de facto cu privire la Ombudsman, vezi 261, art.17

semnele maltratare au dispărut de pe corp, și ar fi greu de stabilit adevărul. În acest moment, ar fi posibilă doar verificarea înregistrărilor medicale din perioada pretensei încălcări pentru găsirea dovezilor. Iar dacă presupusa încălcare a avut loc cu mai mult de doi ani în urmă, Ombudsmanul regional nu va admite cererea.

Discutând problema de plângeri, Ombudsmanul regional a menționat că există posibilitatea ca un copil să se plângă pe o încălcare inventată, care nu a avut loc, pentru a învinovăți personalul închisorii. În mod ciudat, Ombudsmanul regional a sprijinit această declarație cu o teorie elaborată de Cesare Lombroso, criminalist și medic-psihiatru italian de la începutul secolului 20, care spune că infractorii sunt criminali din naștere (teorie despre „criminali înnașcuți”). Ombudsmanul mai adăugat că, deși mediul are și el un impact asupra copiilor, teoria despre criminali înnașcuți nu poate fi ignorată. Dl Calco a încheiat spunând că toți copiii trebuie tratați individual, deoarece unii necesită o abordare mai severă decât alții.

Autorul ar dori să împărtășească impresia generală, și anume că problema rezidă nu în proceduri și regulamente, ci în atitudinea Ombudsmanului regional față de această chestiune.

Informații cu privire la plângerile redirecționate organelor executive *de facto* nu au putut fi obținute.

Monitorizarea și evaluarea

Documentele internaționale privind drepturile omului care stabilesc standardele internaționale de administrare a justiției includ prevederi ce accentuează necesitatea monitorizării condițiilor de detenție și a tratamentului prizonierilor de către organizații independente față de acest sistem. Regulile Standarde Minime pentru Tratamentul Deținuților, precum și Normele Europene în Domeniul Penitenciarelor recomandă ca persoane sau organisme calificate și independente să inspecteze periodic instituțiile penale.³⁶¹ Regulile de la Beijing subliniază că în cadrul sistemului trebuie instituit un mecanism periodic de cercetare și evaluare care va colecta și analiza date și informații relevante pentru a planifica reforme și îmbunătățiri.³⁶² Comentariul la Reguli sugerează că cercetarea trebuie efectuată de către persoane sau organisme independente.³⁶³ Comitetul pentru Drepturile Copilului (CDC) recomandă, de asemenea, că practica justiției juvenile să fie evaluată periodic de către organisme independente, și subliniază importanța implicării copiilor, în special a celor care au fost în contact cu sistemul, în acest proces.³⁶⁴

Potrivit legii *de facto* „cu privire la Avocatul parlamentar pentru drepturile omului”, Ombudsmanul regional are dreptul de a vizita locurile de detenție, inclusiv izolatoarele de detenție preventivă și penitenciarele, să intervieveze persoanele deținute, și să se informeze cu privire la condițiile lor de detenție. După cum ne-a comunicat Ombudsmanul, oficiul acestuia efectuează cu regularitate vizite în locurile de detenție, inclusiv în instituțiile penitenciare pentru minori.

Autorului i s-a comunicat că oficiul Ombudsmanului este singura instituție independentă (împreună cu Comisia pentru protecția minorilor, care are autoritatea de a monitoriza condițiile instituțiilor

---

³⁶¹ Organizația Națiunilor Unite, *Reguli standarde minime pentru tratamentul deținuților*, 30 august 1955, par.55, și Consiliul Europei: Comitetul de Miniștri, *Recomandarea Comitetului de Miniștri către statele membre privind regulile pentru penitenciare europene*, 11 ianuarie 2006, Rec(2006)2, par.93.1.

³⁶² Regulamentul de la Beijing, vezi 111, regula 30.3

³⁶³ Ibid, regula 30, comentariu

³⁶⁴ CG CDC nr.10, vezi 6, par.99

educaționale speciale de tip închis)³⁶⁵ care are autoritatea de a monitoriza condițiile și tratamentul în locurile de privare de libertate. Potrivit relatărilor, singura persoană „din afară” admisă cu vizite în sistemul penitenciar din regiune a fost expertul superior al ONU, dl Thomas Hammarberg.

În ceea ce privește autoritățile constituționale ale Republicii Moldova, după cum am menționat mai devreme, a fost elaborat și adoptat Planul Național de Acțiuni privind Drepturile Omului pentru perioada 2011-2014, care include, ca obiectiv, stabilirea unui mecanism comun cu organizații internaționale pentru monitorizarea periodică a condițiilor în instituțiile de detenție în regiunea transnistreană. Acest obiectiv încă nu a fost implementat. După cum a menționat Avocatul parlamentar al Republicii Moldova în raportul său anual, un obstacol în realizarea acestui lucru este faptul că „autoritățile constituționale și internaționale precum și alți oficiali pot obține acces la instituțiile de detenție din Transnistria doar cu permisiunea administrației de la Tiraspol”.³⁶⁶

Vizita întreruptă a delegației CPT, descrisă mai sus, de asemenea poate fi menționată în acest sens.

Instruirea personalului

În opinia Comitetului pentru Drepturile Copilului, instruirea sistematică și continuă privind dispozițiile relevante ale tratatelor internaționale cu privire la drepturile copilului a profesioniștilor implicați în administrarea justiției, în special justiției juvenile, este crucială pentru calitatea administrării practice a justiției juvenile.³⁶⁷

Potrivit relatărilor, în regiunea transnistreană nu există cursuri periodice oferite personalului din penitenciare (sau organelor de drept și angajaților din sectorul justiției).

Reabilitarea

Potrivit Ombudsmanului regional, deținuții sunt pregătiți pentru eliberare din momentul în care ajung la închisoare. Cu toate acestea, nu există programe de reabilitare pentru adulți sau minori. De asemenea, nu există premise pentru ca asemenea programe să apară în timpul apropiat. Programe de reabilitare nu sunt prevăzute nici pentru foștii combatanți. Potrivit dlui Calco, chiar dacă asemenea programe ar fi existat în teorie, ele nu ar fi fost puse în practică, pentru că nu sunt rațional și, respectiv, posibil de realizat, în realitățile de azi din Transnistria.

Dl Calco a subliniat trei domenii care trebuie abordate pentru a realiza cu succes reabilitarea deținuților: integrarea în familie, găsirea unui loc de trai, și ocuparea în câmpul muncii. Având în vedere că rata șomajului este foarte înaltă, autoritățile competente nu pot obliga angajatorii de a lua pe cineva la muncă, pentru că angajatorii sunt liberi să decidă pe cine să angajeze.³⁶⁸

---

³⁶⁵ Regulamentul Comisiei pentru protecția minorilor (anexa la decretul președintelui *de facto* cu privire la aprobarea regulamentului Comisiei pentru protecția minorilor) nr.457, 28 august 2006, art.4(i)

³⁶⁶ Centrul pentru drepturile omului al Republicii Moldova, *Raport privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în 2011*, Chișinău, 2012, p.134

³⁶⁷ CG CDC nr.10, vezi 6, par.97

³⁶⁸ Întâlnirea cu Ombudsmanul regional pentru drepturile omului, dl Vasili Calco, 18 aprilie 2013

Concluzii

Raportul a încercat să arate rezultatele studiului de cercetare efectuat pe tema situației justiției juvenile în regiunea transnistreană a Republicii Moldova. Cercetarea a determinat efectuarea cercetării de birou și cercetarea pe teren. Cercetarea de birou a implicat elaborarea unei liste de standarde, norme, principii de conducere și elementele de bază ale unei politici cuprinzătoare de justiție juvenilă, stabilite de documentele internaționale și regionale, generale sau specifice copiilor, relevante. Cadrul legal *de facto* relevant a fost, de asemenea, studiat amănunțit. Cercetarea pe teren a implicat colectarea de informații prin intermediul întâlnirilor și interviurilor despre practicile de administrare a justiției pentru minori în regiune. În scopul prezentei cercetări, legislația *de facto* și practica de administrare a justiției pentru minori în regiune a fost apoi comparată cu standardele internaționale și principiile fundamentale relevante.

În ciuda obstacolelor cu care s-a confruntat autorul în timpul cercetării în ceea ce privește accesul limitat la informații sau lipsa de informații din surse accesibile, a fost mai mult sau mai puțin posibil de a identifica punctele cheie relevante care ajută la întocmirea concluziilor cu privire la tema cercetării.

Constituția *de facto* și alte legi fac referire la standardele internaționale privind drepturile omului și subliniază că toate acțiunile autorităților se bazează pe principiile statului de drept, ale democrației și drepturilor și intereselor legale ale oamenilor. Constituția *de facto* prevede o listă extinsă a drepturilor și libertăților omului, precum și principii de bază în ceea ce privește justiția penală. Autoritățile *de facto* s-au angajat să respecte principiile universal recunoscute și normele de drept internațional, inclusiv prevederile Convenției cu privire la Drepturile Copilului, Pactului internațional cu privire la drepturile civile și politice etc. Codul penal și de procedură penală *de facto*, precum și alte legi relevante, includ, de asemenea, mai multe norme și principii de bază privind buna administrare a justiției juvenile. Cu toate acestea, există, de asemenea, unele principii de bază care lipsesc din legislație, cum ar fi stabilirea, în cazul minorilor, a unor limite speciale pentru perioada de detenție înainte de hotărârea judecătorească, limitarea numărului și duratei interogatoriilor minorilor, dreptul la participarea efectivă a unui minor în cadrul procedurii judiciare, etc. De asemenea, din cadrul juridic *de facto* lipsește o varietate de măsuri alternative la privarea de libertate care ar permite magistraților să fie mai flexibili în timpul judecării dosarelor. Astfel, legislația *de facto* are nevoie de revizuire și armonizarea cu standardele și normele recunoscute pe plan internațional.

Totuși, chiar și cu unele neajunsuri ale legii, mai multe probleme și lacune au fost identificate în aplicarea dispozițiilor existente, care sunt în conformitate cu standardele internaționale în domeniul drepturilor omului și a normelor în practică. Una dintre cele mai îngrijorătoare aspecte ale concluziilor cercetării este, totuși, abordarea generală, inclusiv din partea unor organe din regiune, față de mai multe numărul de aspecte și elemente ale unei politici cuprinzătoare de justiție juvenilă. Abordarea aleasă în regiune a fost în general mai mult punitivă și mai puțin bazată pe apărarea drepturilor copilului.

În Transnistria nu există un sistem sau politică separată de justiție juvenilă, nu există instanțe separate pentru minori, judecători pentru cazurile minorilor, sau alte profesioniști specializați în cauze penale cu implicarea minorilor. Nu există nici discuții pentru schimbarea situației. Acest lucru este motivat de orientările valorice tradiționale și standardele etice ale societății transnistrene, care consideră că un sistem separat de justiție juvenilă ar fi irelevant pentru realitatea din regiune. Această neacceptare puternică este explicată cu ideea că oferirea unor garanții juridice separate și mai cuprinzătoare copiilor ar investi lor cu mai multe drepturi din contul restrângerii drepturilor părinților.

Unele aspecte problematice ale administrației practice a justiției juvenile, identificate în baza surselor limitate disponibile sau accesibile în timpul cercetării, includ absența programelor și măsurilor de prevenție – din păcate, cele câteva programele existente se concentrează mai mult pe măsurile de corecție decât pe utilizarea măsurii bazate pe comunitate, neimplicarea societății civile și a membrilor comunității în administrarea justiției pentru minori și, în special, în prevenirea delincvenței juvenile; delimitarea oarecum ambiguă a funcțiilor unor instituții, de exemplu, Comitetul de anchetă și Procuratura; folosirea frecventă a detenției preventive, inutile și de lungă durată; proceduri judiciare prea lungi și întârzierea examinării cauzelor penale; pretinse cazuri de tortură psihologică a minorilor în timpul interogatoriilor; alternative slab dezvoltate la urmărirea penală și închisoare; lipsa serviciilor de mediere în cadrul practicilor justiției restaurative; aplicarea excesivă a pedepselor cu închisoarea impuse infractorilor minori; problema, invocată adesea, a mitei în cadrul sistemului organelor de drept precum și în sistemul judiciar; încălcarea principiului separării copiilor de adulți: minorele de sex feminin sunt deținute împreună cu femeile deținute; incriminarea și condamnările frecvente privative de libertate pentru posesia de canabis; restricții nejustificate cu privire la vizitele și comunicarea cu membrii familiei în cazul deținuților minori; rele tratamente și discriminarea bazată pe orientarea sexuală în colonia educațională pentru juvenili; lipsa programelor de reabilitare; supravegherea folosită excesiv față de minorii eliberați condiționat, cu abordarea „o dată criminal - întotdeauna criminal”. În același timp, există o problemă perenă în ceea ce privește accesul la educație a minorilor deținuți în colonia educațională pentru minori din Camenca. Ministerele *de facto* ale justiției și educației examinează în prezent această problemă, în căutarea unei soluții.

Raportul a evaluat pe scurt și rolul autorităților constituționale moldovenești în aplicarea justiției juvenile în regiunea transnistreană. S-a constatat că, deși există anumite proiecte de acțiune dezvoltate, nu au fost întreprinse niciun fel de acțiuni pentru a promova drepturile omului în administrarea justiției juvenile din regiune.

Statutul regiunii este, cu siguranță, unul dintre factorii care împiedică atât autoritățile constituționale cât și cele de facto de a asigura respectarea deplină a drepturilor omului în regiune. Totuși principiile de bază ale drepturilor omului, în special cele referitoare la copiii, nu pot fi neglijate, iar încălcările nu pot fi justificate.

Recomandări

Autorităților regionale

Notă: Deși guvernul Republicii Moldova este singurul recunoscut drept legitim de dreptul internațional, în prezent, acesta nu exercită controlul efectiv asupra regiunii transnistrene. De aceea recomandările cu privire la schimbările relevante necesare în politicile și practica justiției juvenile se adresează autorităților *de facto* ale regiunii, care sunt actualii factori de decizie în această zonă. Trebuie remarcat faptul că acest lucru nu prevede recunoașterea *de jure* a reglementărilor și autorităților *de facto*.

Autorul recomandă:

1. Schimbarea abordării față de copiii în conflict cu legea. În toate deciziile luate în domeniul administrării justiției juvenile, abordarea trebuie să fie bazată pe drepturile copilului și să servească în primul rând celor mai bune interese ale copilului;

2. Întreprinderea tuturor măsurilor necesare pentru a se asigura că toți copiii în conflict cu legea sunt tratați în mod egal;
3. Modificarea reglementărilor pentru a le aduce în concordanță deplină cu dreptul internațional și, în special, în conformitate cu standardele și normele specifice copiilor din domeniul drepturilor omului;
4. Luarea măsurilor adecvate pentru prevenirea și combaterea cazurilor de tortură sau altor forme de rele tratamente;
5. Introducerea, organizarea și desfășurarea unor cursuri periodice pentru toți specialiștii implicați în administrarea justiției juvenile privind standardele aplicabile din domeniul drepturilor omului, normele juridice și garanțiile acestora, precum și cu privire la aspectele relevante, cum ar fi dezvoltarea copiilor, cauzele comportamentului lor delinvent etc.;
6. Desfășurarea campaniilor de sensibilizare a opiniei publice cu privire la necesitatea și aspectele pozitive ale unui sistem separat de justiție juvenilă;
7. Lansarea unor discuții, elaborarea unor planuri de acțiuni sau strategii, în consultare cu reprezentanții societății civile, pentru crearea și introducerea unui sistem separat și mai comprehensiv al justiției juvenile; realizarea/promovarea unor campanii de sensibilizare a opiniei publice cu privire la importanța implicării comunității în activitățile de prevenție;
8. Stabilirea unor reglementări mai specifice pentru interogarea minorilor, inclusiv privind durata interogatoriilor și tratamentul uman al minorilor în conformitate cu simțul lor de demnitate și valoare;
9. Elaborarea și introducerea mai multor măsuri alternative detenției și închisorii, care ar avea ca scop reabilitarea și resocializarea infractorilor minori;
10. Elaborarea unei strategii/ unui plan de acțiuni cuprinzător pentru combaterea cauzelor comportamentului delinvent în rândul minorilor; de exemplu, pot fi elaborate mai multe inițiative de protecție, intervenție de susținere și asistență a copiilor lăsați acasă de părinții care au plecat la muncă în străinătate;
11. Lansarea discuțiilor despre înființarea instanțelor pentru minori, fie ca instanțe separate sau ca parte a instanțelor existente, și/sau desemnarea unor judecători specializați pentru a se ocupa de cauzele penale cu implicarea minorilor. Judecătorii care se vor ocupa de cazurile de justiție juvenilă vor trebui să treacă cursuri speciale de instruire;
12. Pentru evitarea procedurilor judiciare îndelungate, stabilirea și aplicarea unor termene mai scurte pentru adoptarea hotărârilor judecătorești cu privire la inculpații minori decât cele stabilite pentru adulți. Judecătorii trebuie să ia în considerare vârsta inculpatului minor atunci când judecă;
13. Luarea măsurilor necesare pentru a asigura participarea efectivă a inculpatului minor în toate procedurile din cadrul procesului judiciar;
14. Luarea măsurilor corespunzătoare pentru a reduce supravegherea extinsă a minorilor eliberați condiționat de la executarea pedepsei, și asigurarea acestora cu asistența și sprijinul necesar;
15. Introducerea practicilor de mediere și altor măsuri pentru asistarea părților în litigiu la reconciliere, repararea daunelor etc. Recunoașterea rolului esențial al ONG-urilor și societății civile în furnizarea programelor și serviciilor bazate pe comunitate, cum ar fi programele de reintegrare și reabilitare;

16. Întreprinderea acțiunilor necesare pentru a asigura tratamentul copiilor în conflict cu legea în conformitate cu vârsta copilului și promovarea reintegrării copilului și adoptării unui rol constructiv în societate;
17. Luarea măsurilor corespunzătoare pentru a descuraja corupția și combaterea cazurilor de corupție în organele de drept, sistemul judiciar sau serviciul penitenciar;
18. Luarea măsurilor pentru a asigura respectarea, promovarea și facilitarea dreptului deținuților minori de a menține contactul și comunicarea cu membrii familiei și primi vizitatori. Circumstanțele excepționale care limitează acest contact trebuie descrise clar;
19. Întreprinderea măsurilor necesare pentru a asigura separarea minorelor de sex feminin de femeile condamnate, deoarece acest fapt încalcă principiul conform căruia copiii privați de libertate nu trebuie să fie plasați în închisori pentru adulți;
20. Luarea măsurilor pentru eradicarea maltratării și discriminării bazate pe orientarea sexuală a minorilor de sex masculin din colonia corecțională pentru minori;
21. Luarea măsurilor pentru a rezolva problema asigurării dreptului la educație a minorilor de sex masculin din colonia corecțională pentru minori, în timp util și ținând cont de interesul superior al copiilor; luarea măsurilor pentru a asigura accesul la educație al minorelor de sex feminin;
22. Elaborarea și introducerea programelor de reabilitare pentru copiii aflați în conflict cu legea;
23. Colectarea datelor dezagregate cu privire la administrarea practică a justiției juvenile, cum ar fi numărul și intervalul de vârstă al minorilor reținuți sau condamnați, aplicarea și durata medie a detenției preventive, sancțiunile sau măsurile aplicate acestor minori, prezentarea acestor date publicului general și tuturor persoanelor interesate;
24. Evaluarea periodică a practicilor justiției juvenile, preferabil de către instituții academice independente și imparțiale sau de reprezentanții societății civile;
25. Permitea și realizarea monitorizării și inspecției periodice a instituțiilor justiției penale de către specialiști calificați independenți.

Reprezentanților societății civile (organizații neguvernamentale, mediul academic, organizații interguvernamentale și internaționale)

Autorul recomandă:

1. Promovarea, în măsura posibilităților, a aplicării modificărilor necesare, propuse mai sus, în recomandările pentru autoritățile *de facto*;
2. Elaborarea unei strategii pentru încurajarea cooperării la nivelul societății civile în problema justiției juvenile;
3. Schimburi de experiență și informații relevante.

Autorităților constituționale

Autorul recomandă:

1. Realizarea obligațiilor din domeniul drepturilor omului pe întreg teritoriul țării, inclusiv în regiunea transnistreană;
2. Monitorizarea și promovarea, în măsura posibilităților, a realizării modificărilor necesare, propuse mai sus, în recomandările pentru autoritățile *de facto*;
3. Inițierea realizării prevederilor din Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului 2011-2014 cu privire la drepturile omului în regiunea transnistreană;

4. Examinarea posibilității retragerii rezervelor și declarațiilor care vizează renunțarea la obligațiile Republicii Moldova privind drepturile omului pe teritoriul regiunii transnistrene;
5. Implicarea mai profundă și mai multă inițiativă din partea Centrului pentru Drepturile Omului din Moldova, în special a Avocatului copilului, în problemele legate de drepturile omului în administrarea justiției juvenile din regiunea transnistreană.